

დმიტრი
უზნაძე

ბიობიბლიოგრაფია

ДМИТРИЙ
УЗНАДЗЕ
БИОБИБЛИОГРАФИЯ

«მეცნიერება»

«МЕЦНИЕРЕБА»

1984

Д м и т р и й
З } н а д } е

(1886 - 1950)

Биобиблиография

Издательство < Мецниереба >

Т б и л и с и

1984

დ ი მ ი ც ზ ი

უ ზ ნ ა მ ე

(1886 - 1950)

ბიბლიოლოგია

გამომცემლობა < მეცნიერება >
თბილისი

1984

გამოჩენილი ქართველი ფსიქოლოგის აკად. დ. უზნაძის ბიობიბლიოგრაფია მოიცავს 1909—1980 წლების მასალას. ნაშრომში შედის სამეცნიერო-კვლევითი, სამეცნიერო-პოპულარული, საზოგადოებრივ-პოლიტიკური და დ. უზნაძის რედაქციით გამოცემული შრომები, ლიტერატურა მის შესახებ.

მასალა განლაგებულია ქრონოლოგიურ-ანბანური რიგით. ბიობიბლიოგრაფიას წინ უძღვის დ. უზნაძის სამეცნიერო და საზოგადოებრივი მოღვაწეობის მოკლე მიმოხილვა, ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ძირითადი თარიღები. ერთვის ძირითად შრომათა ანბანური და სახელთა საძიებლები.

Биобиблиография выдающегося грузинского психолога акад. Д. Н. Узнадзе содержит материал, охватывающий годы 1909—1980. В биобиблиографии представлены научно-исследовательские, научно-популярные, общественно-политические труды и труды, опубликованные под редакцией Д. Н. Узнадзе и литература о нем.

Материал расположен в хронологическо-алфавитном порядке. К биобиблиографии предпослана краткий очерк научной и общественной деятельности Д. Н. Узнадзе, основные даты жизни и деятельности. Прилагается алфавитный указатель основных трудов и указатель имен.

ბიობიბლიოგრაფიული სერიის მთავარი სარედაქციო კოლეგია: გ. ჭიბლაძე (მთ. რედაქტორი), ლ. გაბუნია, ა. ცაგარელი, ვ. მახალდიანი, გ. ციციშვილი, თ. ონიანი, მ. დარასელია, შ. ძიციგური, ა. აფაქიძე, ჯ. ლომინაძე, ს. ხადური, ნ. გურგენიძე (მდივანი).

შემდგენლები: ნ. ბალათური, ი. დუდუჩავა.

რედაქტორები: შ. ნადირაშვილი, ს. ხადური.

ბიბლიოგრაფიული რედაქცია თ. ნაკაშვილისა.

Главная редакционная коллегия биобиблиографической серии: Г. Н. Джигладзе (гл. редактор), Л. К. Габуня, А. Л. Цагарели В. В. Махалдиани, Г. В. Цицишвили, Т. Н. Ониани, М. К. Дараселия, Ш. В. Дзидзигური, А. М. Апакидзе, Дж. Г. Ломинадзе, С. А. Хадури, Н. А. Гургенидзе (секретарь).

Составители: Н. В. Багатурия, И. М. Дудучава.

Редакторы: Ш. А. Надирашвили, С. А. Хадури.

Библиографический редактор: Т. Е. Накашидзе.

ლიმიტრი უზნაპე

(სამეცნიერო და საზოგადოებრივი მოღვაწეობის მოკლე ნარკვევი)

გამოჩენილი ქართველი ფსიქოლოგისა და საზოგადო მოღვაწის ლიმიტრი უზნაძის სახელი ფართოდაა ცნობილი საბჭოთა და საზღვარგარეთელ ფსიქოლოგთა შორის. თავისი მეცნიერული, საზოგადოებრივი და პედაგოგიური მოღვაწეობით მან დიდი გავლენა მოახდინა ჩვენი მეცნიერების განვითარებაზე. იგი ღირსეული წარმომადგენელი იყო ქართველ მეცნიერთა იმ სახელოვანი პლეადისა, რომელმაც ივანე ჯავახიშვილის მეთაურობით დიდი მუშაობა ჩაატარა საქართველოში უნივერსიტეტის დასაარსებლად. მისი ხელმძღვანელობით თბილისის უნივერსიტეტში თავიდანვე დიდი მეცნიერული მუშაობა გაიშალა ფსიქოლოგიის დარგში, რომლის შედეგები ცნობილი გახდა საბჭოთა და საზღვარგარეთელი ფსიქოლოგიის ფართო წრეებისათვის.

დ. უზნაძემ შექმნა ფსიქოლოგიური მეცნიერების ორიგინალური მიმართულება, განწყობის თეორია, რომელმაც აღიარება პოვა როგორც ჩვენში, ისე ჩვენი ქვეყნის ფარგლებს გარეთაც. ამ თეორიის ბაზაზე დღესაც მუშაობს საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ფსიქოლოგიის ინსტიტუტი, რომელიც მისი თაოსნობით დაარსდა და მის სახელს ატარებს. ამავე თეორიის განვითარებას ემსახურება თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფსიქოლოგიის ოთხი კათედრა, რომლებიც ქართველ ფსიქოლოგთა აღზრდის საპატიო ამოცანას წარმატებით ასრულებენ. უზნაძის განწყობის თეორიის საფუძველზე მუშაობით საპატიო წვლილი შეაქვთ მის განვითარებაში საბჭოთა და საზღვარგარეთელი ფსიქოლოგიის დაწესებულებათა მრავალ წარმომადგენელს მოსკოვში, ლენინგრადში, კიევში, ალმა-ათაში, უნგრეთში, გერმანიის დემოკრატიულ რესპუბლიკაში, კანადაში, ჩეხოსლოვაკიასა და სხვაგან.

დ. უზნაძის განწყობის თეორია იქცა საბჭოთა ფსიქოლოგიის ერთ-ერთ სერიოზულ თეორიულ ბაზად. ცნობილი საბჭოთა ფსიქოლოგების სმირნოვის ა. ა., ლეონტიევის ა. ნ., რუბინშტეინის ს. დ., ტეპლოვის ბ. მ., ანანიევის ბ. გ. და ლურიას ა. რ. აზრით დ. უზნაძის ფსიქოლოგიური მემკვიდრეობა წარმოადგენს ფსიქოლოგიის მნიშვნელო-

ვან მონაპოვარს, რომელმაც დიდიწვლილი შეიტანა საბჭოთა ფსიქოლოგიის ჩამოყალიბებასა და განვითარებაში.

დღეს მეცნიერულ-ტექნიკური რევოლუციის ეპოქაში, როცა სრულიად ნათელი გახდა ფსიქოლოგიური მეცნიერების მონაცემთა გამოყენების აუცილებლობა წარმოებასა და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, განსაკუთრებით გაიზარდა ინტერესი განწყობის თეორიის მიმართ, რადგან იგი იძლევა შესაძლებლობას სათანადოდ იქნას გათვალისწინებული „ადამიანის ფაქტორის“ როლი ცხოვრებაში.

დ. უზნაძის ფსიქოლოგიური მემკვიდრეობა დღესაც წარმოადგენს ცოცხალ მოქმედ თეორიას, რომელიც შემდგომ განვითარებას განიცდის და სულ უფრო მეტ როლს იქენს ჩვენი ცხოვრების თეორიული და პრაქტიკული ამოცანების გადაწყვეტაში.

დ. უზნაძე დაიბადა 1886 წელს ზესტაფონის რაიონის სოფელ საქარაში, გლეხის ოჯახში. მამამისი ნიკო უზნაძე სოფლის მეურნეობას მისდევდა და ამავე დროს ხშირად მუშაობდა რკინიგზის საიჯარო მშენებლობაზე. დედა — ანა ჭუმბურიძე მრავალშვილიან ოჯახს უვლიდა. მას ორი შვილი აღრევე დაეღუპა, იგი ოთხ ვაჟსა და ორ ქალიშვილს ზრდიდა. წერა-კითხვის მკოდნე ოჯახს შეგნებული ჰქონდა განათლების დიდი მნიშვნელობა, ამიტომ მშობლებმა შვილებს სწავლისადმი დიდი სიყვარული ჩაუწერეს. ოჯახმა, რომელიც იმ დროისათვის შეძლებულად ითვლებოდა, ოთხივე ვაჟს უმაღლესი განათლება მისცა.

დიმიტრი უზნაძე 1896 წელს 10 წლის ასაკში შეიყვანეს ქუთაისის ვაჟთა პირველ გიმნაზიაში, სადაც თავიდანვე გამოირჩეოდა როგორც ბეჯითი და ნიჭიერი მოწაფე. ამ პერიოდში ქუთაისის საზოგადოებრივ ცხოვრებაზე დიდი გავლენა მოახდინა 1905-07 წლების რევოლუციურმა ტალღამ. რევოლუციურ მუშაობაში აქტიურად იყვნენ ჩაბმული გიმნაზიის მაღალი კლასის მოსწავლეები. ისინი ქმნიდნენ ფართულ რევოლუციურ ორგანიზაციებს და ავრცელებდნენ მოწინავე-რევოლუციურ იდეებს. დიმიტრი უზნაძე მოწინავე მოსწავლეებთან ერთად აქტიურ მონაწილეობას ღებულობდა რევოლუციურ მოძრაობაში, რის გამოც 1905 წელს გიმნაზიის 19 მოსწავლესთან ერთად გაირიცხა სასწავლებლიდან. იგი ამ დროს უკანასკნელი, მე-8 კლასის მოსწავლე იყო.

იმავე 1905 წელს დ. უზნაძე ოჯახმა სწავლის გასაგრძელებლად ვერმანიაში გაგზავნა. იგი შევიდა ლაიფციგის უნივერსიტეტის ფილოსოფიის ფაკულტეტზე, სადაც იმ დროს ფილოსოფიასა და ფსიქოლოგიას მეცნიერული ფსიქოლოგიის დამაარსებელი ვილჰელმ ვუნდტი ასწავლიდა.

ვუნდტმა 1878 წელს ლაიფციგში დააარსა მსოფლიოში პირველი ფსიქოლოგიური ლაბორატორია. ამ ლაბორატორიაში ჩამოყალიბდა

ექსპერიმენტულ-მეცნიერული ფსიქოლოგია, რომლის დასაუფლებლად ჩამოდიოდნენ ახალგაზრდები სხვადასხვა ქვეყნიდან. შემდგომში სწორედ ვუნდტის მოწაფეებმა შექმნეს ცნობილი ფსიქოლოგიური ცენტრები გერმანიაში, ინგლისში, საფრანგეთსა და სხვა ქვეყნებში. ქართული ფსიქოლოგიური სკოლის შემქმნელი დ. უზნაძე კელერსა და სხვა ცნობილ ფსიქოლოგებთან ერთად მუშაობდა ვუნდტის სემინარში და ერთ-ერთ საუკეთესო სტუდენტად ითვლებოდა. 1907 წელს ლაიფციგის უნივერსიტეტის სამეცნიერო საბჭომ მას ლაიბნიცის ფილოსოფიის შესახებ მიძღვნილ ნაშრომში პრემია მიანიჭა. იგი ამავე დროს მუშაობდა ვლ. სოლოვიოვის ფილოსოფიურ მოძღვრებაზე და 1909 წელს უნივერსიტეტის დამთავრების შემდეგ სოლოვიოვის ფილოსოფიის შესახებ შესრულებული ნაშრომისათვის მას ფილოსოფიის დოქტორის წოდება მიენიჭა. ეს წოდება დ. უზნაძემ ჰალეს უნივერსიტეტში მიიღო, რადგან ამ დროს ჰალეში ლაიპციგის უნივერსიტეტთან შედარებით რუსული ფილოსოფიის უფრო კომპეტენტური სპეციალისტები იყვნენ.

1909 წელს დ. უზნაძე დაბრუნდა საქართველოში და მუშაობა დაიწყო ქუთაისის გიმნაზიაში ისტორიის მასწავლებლად. იმდროინდელ რუსეთში საზღვარგარეთ მიღებული უმაღლესი სასწავლებლის დიპლომი ოფიციალურ საბუთად არ ითვლებოდა, ამიტომ დ. უზნაძემ 1910 წელს ექსტერნის წესით დაიწყო გამოცდების ჩაბარება ხარკოვის უნივერსიტეტში ისტორია-ფილოსოფიის ფაკულტეტზე და 1913 წელს მას მისცეს უმაღლესი სასწავლებლის დამთავრების პირველი ჯარისხის დიპლომი.

1909 წლიდან 1916 წლამდე დ. უზნაძე ქუთაისში ეწეოდა ფართო საზოგადოებრივ, პედაგოგიურ და მეცნიერულ მუშაობას.

დიმიტრი უზნაძის პედაგოგიური მოღვაწეობა ორი მხრივ არის აღსანიშნავი. იგი მეცნიერულ-პედაგოგიურ მუშაობას ეწეოდა ისტორიისა და პედაგოგიკის დარგში. როგორც ისტორიის მასწავლებელმა, მან მიზნად დაისახა გიმნაზიის მოსწავლეთათვის შეექმნა ისტორიის სახელმძღვანელოები ქართულ ენაზე, რომლის დიდ ნაკლებობას განიცდიდნენ მაშინდელი ქართული სასწავლებლები. დ. უზნაძემ დაამუშავა და გამოაქვეყნა სახელმძღვანელოები „პირველყოფილი კულტურა“, „ძველი აღმოსავლეთი“, „ძველი და ახალი ისტორია“. ეს წიგნები ფაქტიურად იყო პირველი სერგოზული ისტორიის სახელმძღვანელოები ქართულ ენაზე, რომლებმაც დიდი როლი შეასრულეს მაშინდელი ახალგაზრდობის განათლების საქმეში.

დ. უზნაძის პედაგოგიური მოღვაწეობა ისტორიის სწავლებით არ ამოიწურება. 1914 წელს რუსეთის მცირე ერებს უფლება მიეცათ და-

ეარსებინათ თავისი სახსრებით სკოლები, სადაც სწავლება მშობლიურ ენაზე იქნებოდა. ქართველი საზოგადოება მაშინვე გამოეხმაურა ამ მოვლენას და 1915 წელს ქუთაისში დაარსდა ქართული სკოლა „სინათლე“, რომლის დირექტორად დ. უზნაძე დაინიშნა. ქართული საზოგადოების ეს არჩევანი იმითი იყო გაპირობებული, რომ ისტორიის საკითხებზე მუშაობასთან ერთად დ. უზნაძე იკვლევდა პედაგოგიკის პრობლემებსაც და ამ დროისათვის უკვე გამოქვეყნებული კქონდა წერილები ექსპერიმენტული პედაგოგიკის სფეროში. მისი სტატიები „აღზრდის მიზნები“, „ნაწყვეტები ექსპერიმენტული პედაგოგიკიდან“, წიგნი „ექსპერიმენტული პედაგოგიკის შესავალი“ ეხებოდა სწავლისა და აღზრდის საკითხებს. ჩსენებულ შრომებში მოცემულია პედაგოგიური შემოქმედების ბუნების დახასიათება, რომლის პროცესში მასწავლებელი ბავშვს უყალიბებს ცოდნას სინამდვილის შესახებ, უძრუავენებს ისეთ ფსიქიკურ უნარს, როგორცაა ყურადღება, მეხსიერება, აზროვნება, ინტერესები და სხვა. მაგრამ ყოველივე ამის გარდა, რაც განსაკუთრებით აღსანიშნავია, აღზრდის პროცესში მასწავლებელმა მოსწავლეში უნდა ჩამოაყალიბოს პიროვნება, რომელიც თავისი ერისა და საზოგადოების ორიენტაციებით იქნება აღჭურვილი. ასეთ შეხედულებათა საფუძველზე შეადგინა დ. უზნაძემ სკოლის სასწავლო პროგრამა, რომელიც წლების მანძილზე საფუძვლად ედო ქართული სკოლის „სინათლის“ პედაგოგიურ საქმიანობას.

1915 წელს დ. უზნაძემ გამოაქვეყნა „პედაგოგიური წერილების“ სერია, რომელშიც უკვე ჩანდა მისი მომავალი ფსიქოლოგიური თეორიის საწყისები. ამ შრომების მიხედვით, სწავლებისა და აღზრდის პროცესი ხელს უნდა უწყობდეს მოსწავლის შინაგანი, პიროვნული აქტივობის განვითარებას, რაც მის მომავალ მოქალაქეობრივ სახეს განსაზღვრავს.

ამ პერიოდში შემუშავებულმა ფართო მეცნიერულმა ინტერესებმა, პროგრესულმა საზოგადოებრივმა შეხედულებებმა და ეროვნულმა ორიენტაციამ განსაზღვრა დ. უზნაძის მომავალი მოღვაწეობა. იგი ჩაება ქართველ მეცნიერთა მიერ წამოწყებულ დიდ მუშაობაში, რომელიც გახდა საფუძველი საბჭოთა საქართველოს ფსიქოლოგიური მეცნიერების აყვავებისა. დ. უზნაძე მონაწილეობდა ჩვენი ქვეყნის ლიტერატურულ-კულტურულ მუშაობაში. 1909—20 წლების მანძილზე მას გამოქვეყნებული აქვს საინტერესო წერილები ესთეტიკისა და ხელოვნების საკითხებზე: „ნ. ბარათაშვილის ლირიკის მოტივები“, „განდგომილობის პრობლემა ი. ჭავჭავაძის განდევილში“, „აბაშელის პოეზია“. თითოეულ მათგანში ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით განხილულია ხელოვნების საკითხები.

1917 წლიდან დ. უზნაძის მოღვაწეობაში ახალი პერიოდი დაიწყო. იგი საცხოვრებლად თბილისში გადმოვიდა და ჩაება ქართველ მეცნიერთა იმ დიდ მუშაობაში, რომელსაც ი. ჯავახიშვილის ხელმძღვანელობით თბილისის უნივერსიტეტის დაარსება მოჰყვა. უნივერსიტეტში 1918 წელს დიმიტრი უზნაძის ხელმძღვანელობით დაარსდა ფსიქოლოგიის კათედრა და ფსიქოლოგიური ლაბორატორია, რომელიც იქცა საქართველოში ფსიქოლოგიის განვითარების ცენტრად. ამავე პერიოდში დ. უზნაძე მუშაობდა თბილისის პედაგოგიური ინსტიტუტის დირექტორად, რომელიც თბილისის სამასწავლებლო ინსტიტუტის ბაზაზე შეიქმნა და უნივერსიტეტის ფარგლებში შევიდა. უნივერსიტეტსა და პედაგოგიურ ინსტიტუტში იგი კითხულობდა ზოგადი ფსიქოლოგიის, პედაგოგიური ფსიქოლოგიის, შრომის ფსიქოლოგიისა და დიფერენციალური ფსიქოლოგიის კურსებს. უნივერსიტეტში ფსიქოლოგია თავიდანვე ყველა სტუდენტისათვის აუცილებელ საგნად ითვლებოდა. ეს ვითარება, ცხადია, მოითხოვდა ფსიქოლოგიის სახელმძღვანელოსა და ფსიქოლოგიური შრომების შექმნას ქართულ ენაზე, რომლებითაც სტუდენტები დაეუფლებოდნენ ამ მეცნიერებას. ამ დროიდან დ. უზნაძე იწყებს ინტენსიურ მუშაობას ფილოსოფიასა და ფსიქოლოგიაში.

1919 წელს უნივერსიტეტის მოამბეში დაიბეჭდა მისი გამოკვლევა „ლეიბნიცის Petites perceptions-თა ადგილი ფსიქოლოგიაში“, რომელიც არის ფაქტიურად პირველი სერიოზული თეორიულ-ფსიქოლოგიური გამოკვლევა საქართველოში, ხოლო 1920 წელს უნივერსიტეტის გამომცემლობაში დაიბეჭდა მისი მონოგრაფია „ანრი ბერგსონი“, რომელშიც კრიტიკულად არის გარჩეული ბერგსონის ფილოსოფია. ის კრიტიკული მოსაზრებები, რომლებიც წამოყენებული იყო ბერგსონის ინტუიტივიზმის წინააღმდეგ, შემდგომში საფუძვლად დაედო მის მოძღვრებას განწყობის ფსიქოლოგიის შესახებ.

ადამიანის აქტიური საწყისის საკითხების კვლევა, როგორც ამას მარქსიზმის კლასიკოსები მიგვიჩვენებენ, ადრე, ჩვეულებრივად, იდეალისტური ფილოსოფიის ფარგლებში ხდებოდა. საჭირო იყო ადამიანის ფსიქიკური აქტივობის კანონზომიერებების რეალურ ადამიანურ საქმიანობაში შესწავლა. დ. უზნაძე ამ პერიოდში თუმცა მიზანდასახულად არ ემსახურებოდა მარქსისტულ ფილოსოფიაში დასმულ ამ ამოცანის გადაწყვეტას, მაგრამ მისი მეცნიერული მუშაობა თავისთავად, ობიექტურად ამ ამოცანას ასრულებდა. ადამიანის აქტივობის ბუნების შემეცნების საქმეში ბერგსონის იდეალისტური ინტუიციონიზმის დაქვლევა, რომელიც ამ დროს ადამიანის აქტიური საწყისის შემსწავლელ ძირითად მიმართულებად ითვლებოდა, თავისთავად გზას უკაფავდა ისეთ მეცნიერულ ორიენტაციას, რომელიც ხელს უწყობდა საბჭოთა

მეცნიერული ფსიქოლოგიის განვითარებას. დ. უზნაძემ ამ შრომაში სცადა სინამდვილის ინტუიტური და ინტელექტუალური წვდომის თეორიების ცალმხრივობათა დაძლევა. სინამდვილის წვდომის ამ ფორმების ურთიერთთან მეტაფიზიკური დაპირისპირების თეზისი ფილოსოფიაში სწორედ ბერგსონის მიერ იყო დაკანონებული. დ. უზნაძემ უჩვენა, რომ ადამიანის საქმიანობისა და შემეცნების ბუნების გაგება შესაძლებელია ერთიან მეცნიერულ ცნებათა სისტემის საფუძველზე, რითაც ადამიანის შემეცნების პროცესიდან გამოირიცხა ისეთი არაციონალური და ინტუიტური წარმოდგენები, რომლებიც ხელს უშლიდნენ ფილოსოფოსებსა და ფსიქოლოგებს შეეცნოთ ადამიანის ფსიქიკური აქტივობა.

დ. უზნაძის აზრით, ადამიანის შემეცნებისა და ფსიქიკური აქტივობის ბუნების გაგება შეუძლებელია მისტიკური და ინტუიტური წარმოდგენების საფუძველზე; პირიქით, ადამიანის ინტუიტური და მისტიკური განცდები ყოველგვარ განცდებსა და შინაგან აქტივობასთან ერთად გაგებული და ახსნილი უნდა იქნას მეცნიერულ ცნებათა სისტემის საფუძველზე. თავისი მსოფლმხედველობის განვითარების შინაგანი ლოგიკის გავლენით იგი თანდათან უახლოვდებოდა მარქსისტულ მოძღვრებას ადამიანისა და სინამდვილის ბუნების შესახებ. ეს პროცესი კიდევ უფრო ინტენსიური გახდა მაშინ, როდესაც დ. უზნაძემ ფსიქოლოგიურ ლაბორატორიაში დაიწყო ადამიანის აქტივობის ფსიქოლოგიური საფუძვლების ექსპერიმენტული შესწავლა.

ამ დებულებების საფუძველზეა აგებული მისი შემდგომდროინდელი კონკრეტულ-მეცნიერული გამოკვლევები: „იმპერსონალია“ (1923), „სახელდების ფსიქოლოგიური საფუძვლები“ (1923), „სასკოლო საგანთა ინტერესის მოტივები“ (1924) და სხვა შრომები, რომლებიც ამავე დროს გერმანულ ფსიქოლოგიურ ჟურნალებშიც ქვეყნდებოდა. მაგრამ განსაკუთრებული როლი საქართველოში ფსიქოლოგიის განვითარებისათვის შეასრულა დ. უზნაძის ზოგადფსიქოლოგიურმა მონოგრაფიამ „ექსპერიმენტული ფსიქოლოგიის საფუძვლები“, რომელიც 1925 წელს გამოიცა. ამ ოცდაათფორმიან ფსიქოლოგიურ გამოკვლევაში, რომელსაც დღესაც არ დაუკარგავს თავისი მეცნიერული ღირებულება, პირველად ქართულ ენაზე დალაგებული იყო ფსიქოლოგიის ძირითადი პრობლემები და ისინი ერთიანი ფსიქოლოგიურ-თეორიული თვალსაზრისით იყო განხილული. უზნაძის განწყობის ზოგადფსიქოლოგიური თეორიის გარკვეული პრინციპები უკვე ამ შრომაში იყო მოცემული, მაგრამ განწყობის ფსიქოლოგიის ჩამოყალიბებისათვის ჯერ კიდევ საჭირო იყო არსებითი მეთოდოლოგიური ძვრები, რომლებიც შემდგომი თეორიული და ექსპერიმენტული მუშაობის სა-

ფუძველზე მოხდა. ამ წიგნზე აღიზარდა ომამდელ ქართველ ფსიქოლოგთა თაობა, რომელმაც უზნაძის მეთაურობით განწყობის თეორია საბჭოთა ფსიქოლოგიის ერთ-ერთ ძირითად მიმართულებად გადააქცია.

1927 წელს დ. უზნაძის ხელმძღვანელობით საქართველოში დაარსდა ფსიქოლოგთა საზოგადოება, რომელსაც იგი გარდაცვალებამდე ხელმძღვანელობდა. ფსიქოლოგთა საზოგადოების სხდომებზე, როგორც წესი, მოხსენებები ექსპერიმენტული გამოკვლევების შედეგების შესახებ იკითხებოდა, რაც ჩვენი მეცნიერების იმდროინდელი მოთხოვნებით იყო გამოწვეული.

20-იანი წლების დასასრულსა და 30-იანი წლების დასაწყისში ფსიქოლოგთა როგორც ჩვენში, ისე საზღვარგარეთ ძლიერ მეთოდოლოგიურ კრიზისს განიცდიდა. ამ დროისათვის ჯერ კიდევ ჩამოყალიბებული არ იყო საბჭოთა მარქსისტული ფსიქოლოგია, ხოლო დასავლეთ ევროპისა და ამერიკის ფსიქოლოგთა დაიშალა ცალკეულ და ვიწრო მიმდინარეობებად, რომლებმაც ვერ მოახერხეს კრიზისული მდგომარეობიდან გამოსვლა, რადგან ყველა ისინი ბოლოს და ბოლოს ფსიქიკის იდეალისტური გაგების საფუძველზე რჩებოდნენ. ერთიანი თეორიული და მეთოდოლოგიური საფუძვლების უქონლობის გამო ფსიქოლოგიაში უნებურად გაჩნდა ტენდენცია ფაქტებისა და ემპირულ კანონზომიერებათა დაგროვებისა, რომლებიც მეცნიერული განზოგადების გარეშე რჩებოდნენ. ფსიქოლოგიის ფილოსოფიური ასპექტები და პრობლემები თანდათან ჩრდილში მოექცნენ. ფსიქოლოგთა ბუნებისმეტყველური ექსპერიმენტული მეთოდით ცდილობდა ადამიანის სულიერი მხარის შესწავლას. ვაბატონდა შეხედულება, რომლის მიხედვითაც ფსიქოლოგიური კვლევა უნდა განხორციელებულიყო „ყოველგვარი მეტაფიზიკის გათვალისწინების გარეშე“. მაგრამ ამ კონტაქტით მეტაფიზიკაში ფსიქოლოგიის ზოგადი თეორია იგულისხმებოდა. ამ ორიენტაციას ჰქონდა თავისი დადებითი შედეგებიც, მაგრამ ძალიან მცირე ხნის მანძილზე. დ. უზნაძის აზრით, თეორიული მუშაობის გარეშე, რომლის საფუძველზედაც უნდა შეიქმნას ფუნდამენტური მნიშვნელობის მქონე ზოგად ცნებათა სისტემა, შეუძლებელი იქნებოდა საბჭოთა ფსიქოლოგიის ჩამოყალიბება. ამიტომ მან დაიწყო თავისი ზოგადი შეხედულებების კრიტიკული გადამუშავება. „ბიოსფეროს“ ცნების მაგიერ, რომელიც მატერიალური და სულიერი სფეროებისაგან განსხვავებულ „ქვეფსიქიკურ“, მესამე სინამდვილეს გულისხმობდა, მან დაიწყო სინამდვილისა და ფსიქიკურის ერთიანობის საფუძვლის ძიება. ამ დროს იგი იწყებს განწყობის ცნების ჩამოყალიბებას, რომელიც ადამიანის რეალურ ფსიქიკურ მდგომარეობას გულისხმობს, აგრეთვე გამოდგება ადამიანის ცნობიერებისა და ობიექტური სინამ-

დვილის ერთიანობა-ერთიერთქმედების საფუძველად. თეორიული და ექსპერიმენტული მუშაობის გაერთიანების საფუძველზე მან მონახა ის რეალური ფსიქიკური მდგომარეობა, რომელიც გამოხატავს ადამიანის მზაობას გარკვეული ქცევისათვის. აღმოჩნდა, რომ არსებობს ადამიანის მთლიანი, რეალური ფსიქიკური მდგომარეობა, რომელიც განსაზღვრავს ადამიანის მომავალ საქმიანობასა და ცნობიერების მუშაობას. ამ მიმართულებით კვლევის წარმატების ძირითად საფუძველად იქცა დ. უზნაძის მიერ შექმნილი საკვლევი მეთოდი. განწყობის ფაქტების, მათი ხელოვნურად გამოწვევის მეთოდის ფორმირების შემდეგ შესაძლებელი გახდა განწყობის თეორიის შემუშავება, რომელმაც დასახა პერსპექტივები ადამიანის ფსიქიკური აქტივობის შემეცნებისა. ფსიქოლოგიამ, თუ ადრე ადამიანის განცდების სფეროთი იყო შემოფარგლული, ახლა უკვე გაარღვია ეს სფერო და თავისი შემეცნების საგნად აქცია ადამიანის განცდების, მისი საქმიანობის ერთიანი კანონზომიერებანი. ეს იყო ახალი ნაბიჯი ფსიქოლოგიის განვითარებაში, რომელიც საშუალებას იძლეოდა დაძლეული ყოფილიყო განცდის ფსიქოლოგიისა და ქცევის ფსიქოლოგიის ცალმხრივობანი: შარველი ადამიანის სუბიექტური განცდების აღწერით კმაყოფილდებოდა, ადამიანის რეალური საქმიანობა კი პრინციპულად შეუსწავლელი რჩებოდა; მეორე ინდივიდის მხოლოდ ობიექტურ მოძრაობებს შეისწავლიდა. ამიტომ ორივე მიმდინარეობისათვის ადამიანის ნამდვილი ბუნება მიუწვდომელი იყო. განწყობის სფეროს აღმოჩენის შემდეგ შესაძლებელი ხდებოდა ადამიანის განცდებისა და მოქმედების ერთიანობაში შესწავლა.

განწყობის გამოვლენის ცალკეული ფაქტები ფსიქოლოგიაში ადრეც იყო შემჩნეული. ასეთ ფაქტებს მიეკუთვნებოდა ფეხნერისა და შარპანტიეს ეფექტები, მაგრამ ეს ეფექტები კერძო სახის მოვლენებად იყო მიჩნეული, მათ შეზღუდული ფსიქოლოგიური მნიშვნელობა ჰქონდათ მინიჭებული. ცნობილი იყო, რომ როდესაც ადამიანი გარკვეულ ობიექტს ხელში იღებს, ამ მოქმედებას აღქმული საგნის მოსალოდნელი სიმძიმის შესატყვისი ძალისხმევით ასრულებს. დიდი ობიექტის ხელში აღების დროს, ადამიანები ჩვეულებრივად, მათდაუნებურად, დიდ ძალას იყენებენ, მცირე ობიექტის აღებას უფრო სუსტი იმპულსით ახდენენ. ეს ვითარება ნათელი ხდება მაშინ, როდესაც ადამიანის ეს ფარული მოლოდინი საგნის სიმძიმის შესახებ არ მართლდება. მაგალითად, თუ ობიექტი ძალიან მსუბუქი აღმოჩნდა, ვიდრე ეს მოსალოდნელი იყო, ადამიანი მისდაუნებურად მას სწრაფად ატაცებს მაღლა, იგი ძალიან მსუბუქი ეჩვენება. მაგალითად, ასე გვემართება მაშინ, როდესაც ჩაიდანს ავიღებთ, რომელიც წყლით სავსე გვეგო-

ნა, იგი კი ცარიელი ყოფილა. შეიძლება პირიქითაც მოხდეს: ადამიანს შესაძლებელია ეგონოს, რომ ცარიელ ჩაიდანს იღებს, ის კი წყლით საესე ყოფილა, — ასეთ შემთხვევაში ჩაიდანს თითქოს „ეწებება საყრდენს“ იგი ძალიან მძიმე გვეჩვენება.

ამ შემთხვევებიდან ნათლად ჩანს, რომ ჩვენ საგნის აღების დროს იმპულსსა და ძალას ვამზადებთ მის ასაწევად, ამას კი ჩვეულებრივად ვერა ვგრძნობთ. თურმე შესაძლებელია ეს მდგომარეობა ხელოვნურადაც გამოვიწვიოთ: ადამიანს, თუ ერთი ხელით ბევრჯერ მძიმე საგანს ავაწევინებთ და მეორე ხელით მსუბუქს, ტოლი წონის ობიექტების აწვევის დროს ისინი ტოლი სიმძიმის მქონედ არ განიცდიან. იმ ხელში, რითაც ადამიანი აღრე მძიმე ტვირთს სწევდა, ახლა საგანი უფრო მსუბუქი მოეჩვენება, ვიდრე მეორე ხელით აწეული იმავე წონის საგანი. ამ უკანასკნელ ეფექტს მაშინაც აქვს ადგილი, როდესაც ადამიანმა იცის, რომ მასზე წინასწარ მოვახდინეთ ასეთი ზემოქმედება. ასეთი შინაგანი მოწყობა და „მომზადება“ სიმძიმეების ასაწევად ხშირად თავისთავად, გაცნობიერების გარეშე ხდება და მას მოქმედების თავისი კანონები აქვს. ასეთი ეფექტები ფსიქოლოგებს აღრე მხოლოდ სიმძიმის გაცდისა და მასთან დაკავშირებული მოძრაობების დფეროს მოვლენა ეგონათ. მაგრამ დ. უზნაძემ აღმოაჩინა, რომ მსგავსი ეფექტები დამახასიათებელია ადამიანის შემოქმედების ყველა სფეროსთვის. ასეთი წინასწარი შინაგანი მომზადების გამო თურმე საგნები შეიძლება შეცვლილი თვისებების მქონედ მოგვეჩვენოს, მაგალითად, უფრო ცხადად, მუქად, დიდად სწრაფმოძრაავად და სხვა, ვიდრე ეს სინამდვილეშია. მაგრამ, გარდა ამისა, და ესაა სწორედ მთავარი განწყობის თეორიისათვის, დ. უზნაძემ უჩვენა, რომ ყოველგვარი საქმიანობის წინ ადამიანი თურმე წინასწარ შინაგანად და ფსიქოლოგიურად ემზადება ამ საქმიანობისათვის, თუმცა მას ეს შესაძლებელია სრულიადაც არ ჰქონდეს გაცნობიერებული. გარკვეული ქცევისათვის ამ წინასწარი ფსიქოლოგიური მომზადების ფაქტს დ. უზნაძემ განწყობა უწოდა და მის ექსპერიმენტულ შესწავლას მიჰყო ხელი. აღმოჩნდა, რომ ყოველგვარი საქმიანობის განხორციელების წინ ადამიანს, გარკვეული ფაქტორების გავლენის გამო, ექმნება ამ საქმიანობისათვის შესატყვისი ფსიქოლოგიური მზაობა, განწყობა, რომელიც მისი ქცევის მიზანშეწონილ მიმდინარეობას განსაზღვრავს, მაშინაც კი, როდესაც ადამიანი საგანგებოდ არ ფიქრობს მასზე, არ აცნობიერებს მას.

ამ მიმართულებით ფსიქოლოგიური მუშაობის შემდგომი გაძლიერება გამოიწვია იმან, რომ დ. უზნაძემ შექმნა განწყობის აღმოცენების, მოქმედებისა და შეცვლის საკვლევი ეფექტური და მარტივი მეთოდი. ეს მეთოდი საშუალებას იძლევა სრულიად ადვილად დადგინდეს ადამიანის განწყობის თავისებურებანი. დ. უზნაძის ხელმძღვანელობით

მისმა თანამშრომლებმა შეასრულეს რამდენიმე ასეული გამოკვლევა, რომელთა საფუძველზე დადგინდა, რომ განწყობის აღმოცენების სიადვილის, დროში გამძლეობის, ზემოქმედების ძალისა და შეცვლის სიადვილის მიხედვით შესაძლებელია დახასიათდეს ადამიანის ბევრი ფსიქიკური თავისებურება.

მოგვიანებით განწყობის კვლევის მეთოდის მეცნიერული ღირებულება ნათელი გახდა ფსიქოლოგთა ფართო წრისათვის. მხედველობის სფეროში განწყობის მეთოდით გამოვლენილ ფაქტს დიდმა ფრანგმა ფსიქოლოგმა ჟან პიაჟემ „უზნადის ეფექტი“ უწოდა და მისი მახასიათებლები გამოიყენა ადამიანის სინამდვილესთან შეგუების ეტაპების დასადგენად. გარდა ამისა, ამ ეფექტის მონაცემების საფუძველზე პიაჟემ უჩვენა ფსიქოლოგიაში ფართოდ გავრცელებული გეშტალთეორიის ძირითადი პრინციპების უმართებულობა ადამიანის ფსიქიკური აქტივობის გაგების სფეროში. „უზნადის ეფექტის“ თავისებურებებისა და მნიშვნელობის შესახებ პიაჟემ 1944წელს გამოაქვეყნა მონოგრაფიული გამოკვლევა, რამაც უზნადის მოღვაწეობა კიდევ უფრო პოპულარული გახადა ფსიქოლოგთა ფართო წრეში (J. Piaget et M. Lambercier. Essai sur un Effet de „Einstellung“ survenant au cours de Perceptions visuelles successives (Effet Usnadze), 1944. 30 Archives de Psychologie).

ქართული ფსიქოლოგიური სკოლის ეს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ეტაპი განზოგადებულ იქნა დ. უზნადის ფუნდამენტურ შრომაში „ზოგადი ფსიქოლოგია“. იგი 1940 წელს გამოვიდა და დღესაც ძირითად სახელმძღვანელოდ ითვლება ფსიქოლოგიის ფაკულტეტის მაღალი კურსის სტუდენტებისა და ასპირანტებისათვის.

აუცილებელია იმის აღნიშვნაც, რომ, 1923 წლიდან მოყოლებული, დ. უზნადეს შესრულებული აქვს ექსპერიმენტულ-თეორიული გამოკვლევების მთელი სერია, რასაც განწყობის თეორიის გარეშეც დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა ფსიქოლოგიის განვითარებისათვის. ეს შრომები საბჭოთა ფსიქოლოგიის ოქროს ფონდში შევიდა. ამ გამოკვლევებიდან განსაკუთრებით აღსანიშნავია: „სახელდების ფსიქოლოგიური საფუძვლები“ (1923), „მნიშვნელობის წვდომის პრობლემისათვის“ (1927), „ცნების შემუშავება სკოლის წინარე ასაკში“ (1929), „მოძრაობის სისწრაფის ილუზია“ (1940), „ტექნიკური აზროვნების განვითარება სასკოლო ასაკში“ (1942), „ადამიანის ქცევის ფორმები“ (1941), „ენის შინაფორმა“ (1947), „ყურადღების არსის პრობლემისათვის“ (1947). ამ შრომებიდან პირველი სამი გერმანულ ჟურნალებშიც გამოქვეყნდა და ცნობილი გახდა ფსიქოლოგთა ფართო წრეებისათვის.

ნაშრომი — „სახელდების ფსიქოლოგიური საფუძველები“ ქართულად გამოსვლის ერთი წლის შემდეგ, 1924 წელს, გერმანულ ჟურნალ „Psychologische Forschung“-ში დაიბეჭდა. ამ გამოკვლევაში უზნაძემ ექსპერიმენტული კვლევის საფუძველზე უჩვენა, რომ საგნებისა და მოვლენებისათვის სახელის დარქმევა სრულიად შემთხვევით, რაიმე მოტივაციის გარეშე არ ხდება, ამ აქტივობას განსაკუთრებული ფსიქოლოგიური საფუძველი აქვს. ეს ვითარება იმაში მუდავნდება, რომ ცდისპირები მათთვის მოწოდებულ უაზრო ნახაზებსა და ზგერათა კომპლექსებს შორის ერთგვარ მსგავსებას ხედავდნენ, გარკვეულ ზგერათა კომპლექსებს გარკვეული ნახაზებისათვის უფრო შესაფერის სახელწოდებად მიიჩნევდნენ. ამ უცნაური კანონზომიერების აღმოჩენა ფსიქოლოგიაში სრულიად ახალ გზას ხსნიდა როგორც ენის ფსიქოლოგიური საკითხების კვლევის, ისე თვითონ ფსიქიკური აქტივობის ბუნების გაგებისათვის. ამ გამოკვლევის შემდეგ სახელდების პროცესი ფსიქოლოგიაში ინტენსიური კვლევის საგნად იქცა. უზნაძის გამოკვლევის ძირითადი მონაცემები გერმანელი ცნობილი ფსიქოლოგის ვ. კოლერის მიერ გეშტალტფსიქოლოგიის სახელმძღვანელოში იყო შეტანილი, ხოლო ჩ. ფოქსის, ფ. ირვინის, ე. ნიულენდის, რ. დევისის მიერ ამ შედეგების შემოწმებისა და საკითხების შემდგომი კვლევისათვის ფართო ექსპერიმენტული მუშაობა იყო ჩატარებული. ეს კვლევა შემდგომში შორს გასცდა სახელდების ექსპერიმენტულ სფეროს და კულტურათაშორის ურთიერთობის შესწავლის პრობლემებს დაუკავშირდა. პროფ. ა. ბაინდურაშვილმა ამ საკითხზე გამოაქვეყნა დიდი მონოგრაფიული გამოკვლევა, რომელშიც საკუთარ ექსპერიმენტულ შედეგებთან ერთად ფსიქოლოგიაში მოპოვებული მონაცემები დააღაგა და განაზოგადა. სათანადო ლიტერატურის ანალიზის საფუძველზე ავტორმა ნათლად გვიჩვენა, რომ კვლევის ამ მართულელების პიონერად ფსიქოლოგიაში დ. უზნაძეა მიჩნეული და მის მიერ მოპოვებულ შედეგებს მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია სახელდების ფსიქოლოგიური აქტის შესწავლის საქმეში.

ასევე დიდი გამოძახილი ჰქონდა დ. უზნაძის ორ ექსპერიმენტულ გამოკვლევას ცნების ფორმირების საკითხებზე, რომელიც ჯერ გერმანულ ენაზე დაიბეჭდა 1929 წელს („Die Gruppenbildungsversuche bei vorschulpflichtigen Kindern“ Arch. F. ges. Psychologie, 73, 1929 and „Die Begriffsbildung im vorschulpflichtigen Alter“, Zeitschrift für angewandte Psychologie, B 34, № 2, 1929), ხოლო მოგვიანებით ქართულ ენაზე. ამ შრომებში ნაჩვენები იყო ბავშვების მიერ აღრეულ პერიოდში ცნების დაუფლების ეტაპები, რომლებიც მოზრდილთა ცნებების „ფუნქციონალურ ექვივალენტებს“ წარმოადგენენ და გასაგებს ხდი-

ან აღამიანის აზროვნების განვითარების ერთიან და ბუნებრივ გზას. ცნობილი რუსი ფსიქოლოგი დ. ვიგოტსკი თავის ცნობილ წიგნში — „მეტყველება და აზროვნება“ (1934) ფართოდ მიმოიხილა და უზნაძის გამოკვლევის შედეგებს და წერდა, რომ დ. უზნაძის წინ იდგა ამოცანა დაედგინა აზროვნების ის ფორმები, რომლებიც გაგებული უნდა იყოს არა როგორც ცნებები, არამედ როგორც მათი ფუნქციონალური ექვივალენტები. ის წინააღმდეგობა, რომელიც არსებობდა გვიანდელ, განვითარებულ ცნებით აზროვნებასა და ადრეულ მეტყველების გაგების პროცესებს შორის, ბუნებრივად გადაწყდა ფსევდოცნებების აღმოჩენით, რომელიც კომპლექსური აზროვნების სახით გვევლინება და საშუალებას აძლევს ბავშვებსა და მოზრდილებს გაუგონ ერთმანეთს აზროვნებისა და მეტყველების პროცესში. აზროვნების ამ საფეხურის საფუძველზე შესაძლებელი გახდა მოპოვებული ყოფილიყო კომპლექსური და ცნებითი აზროვნების გამშუალებელი რგოლი (Выгодский Д. Избранные психологические исследования. М., 1955, с. 153—154, 181—182).

აღნიშნულ შრომებში, გარდა იმისა, რომ მოპოვებული იყო სერიოზული შედეგები აზროვნების განვითარების საფეხურების შესახებ, ჩამოყალიბებული იყო ცნების ფორმირების საკვლევი კომპლექსური მეთოდი, რომელიც შემდეგ მრავალი მკვლევრის მიერ იყო გამოყენებული ცნების ფორმირების კანონზომიერებათა შესასწავლად ამ შრომების შედეგებს განიხილავდნენ და იყენებდნენ საბჭოთა ფსიქოლოგები: ს. რუბინშტეინი, ბრუშლინსკი; გერმანელი ფსიქოლოგები: ვ. შტერნი, გ. დუმასი, ვ. ბლუმენფელდი; ამერიკელი ფსიქოლოგები: ა. ლაჩინსი და ე. ლაჩინსი.

აღნიშნული მუშაობა ჩვენში გააგრძელა პროფ. რ. ნათაძემ, რომელმაც სასკოლო ასაკის ბავშვთა აზროვნების განვითარების მთელი სურათი მოგვცა. იგი ეთანხმება ფსიქოლოგიაში დადგენილ დებულებას, რომ სწორედ დ. უზნაძის მიერ „პირველად იყო ექსპერიმენტულად დადგენილი, რომ... ცნების ფუნქციის შემსრულებელი სიტყვა თავისი შინაარსით ჯერ კიდევ შორს არის ნამდვილი ცნებისაგან და ამიტომ ცნების მხოლოდ ფუნქციონალურ შემსრულებელს... წარმოადგენს და, რაც მთავარია, გამოვლენილი იყო ამ ფუნქციონალური ექვივალენტის ფსიქიკური შინაარსი“ (რ. ნათაძე, ზოგადი ფსიქოლოგია, თბილისი, 1977, გვ. 462).

აზროვნების სფეროში უზნაძის ექსპერიმენტული გამოკვლევებისა და განწყობის ცნების ღირებულების შესახებ ნათლად მიუთითა ცნობილმა ამერიკელმა ფსიქოლოგმა ა. ლაჩინსმა სტატიაში, რომელიც აზროვნების ფსიქოლოგიის ერთ-ერთ სახელმძღვანელოს ეხება. მისი აზრით, აზროვნების ფსიქოლოგიის დღევანდელი მონაპოვრები

გაპირობებულა იმ დიდი კლასიკური მემკვიდრეობით, რომლებიც დავვიტოვეს მ. ვერტჰაიმერმა, კ. ბიულერმა, ო. ზელცმა და დ. უზნაძემ.

ა. ლაჩინსის აზრით, ამერიკული ფსიქოლოგია ჩვეულებრივად აზროვნების იმ ოპერაციულ ელემენტებს შეისწავლის, რომელთა ლოგიკური აღრიცხვა და მანქანური იმიტაცია არის შესაძლებელი. ამ პოზიციიდან კი შეუძლებელია ადამიანის ინტელექტუალური აქტივობის ბუნების გაგება. ა. ლაჩინსის საჭიროდ მიაჩნია გათვალისწინებულ იქნეს გამოკვლევები, რომლებშიც შესწავლილია პიროვნების აქტივობისა და განწყობის როლი აზროვნების პროცესში. ასეთ შრომებად მას მიაჩნია „რისისა და იზრავლის, სიპოლისა და განსაკუთრებით საბჭოთა კავშირში, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში შესრულებული დ. უზნაძისა და მისი კოლეგების შრომები, რომლებიც 40 წლის მანძილზე სრულდებოდნენ და რასაც მოჰყვა განწყობის ახალი საინტერესო თეორიის ჩამოყალიბება“ (Luchins A. C. Relating the Old and New in Psychology of Thinking. Contemporary Psychology, XVII, № 8, 1972, pp. 432—435).

საერთაშორისო ფსიქოლოგიურ ლიტერატურაში დ. უზნაძის ზემოჩამოთვლილ ექსპერიმენტულ გამოკვლევათა შესახებ მრავალი ფაქტის მოტანა შეიძლება, მაგრამ ძირითადი მეცნიერული მიღწევები მაინც განწყობის ფსიქოლოგიური თეორიის შექმნაშია მოპოვებული. 1927 წლიდან მოყოლებული, დ. უზნაძე თავის თანამშრომლებთან ერთად ატარებდა ექსპერიმენტულ გამოკვლევებს, რომელთა საფუძველზე დადგინდა განწყობის მთლიანპიროვნული ბუნება, რომლის ფორმირება და მოქმედება თურმე სპეციფიკურ კანონებს ექვემდებარება. ამ მიმართულებით ჩატარებული მუშაობის შედეგები პირველად გერმანულ და რუსულ ენებზე გამოქვეყნდა.

პირველი ექსპერიმენტულ-ფსიქოლოგიური გამოკვლევა „სიმძიმის ილუზიისა და მისი ანალოგების შესახებ“, რომელშიც განწყობის მთლიანპიროვნული ხასიათი იყო ნაჩვენები, გერმანულ ჟურნალში დაიბეჭდა (Ueber die Gewichtstäuschung und ihre Analoga, Psychologische Forschung, 1931, 14, № 3—4, 366—379).

გარდა ამისა, უზნაძის მიერ ნაჩვენები იყო, რომ აღქმის ყველა სფეროში კონტრასტულ-ილუზორული განცდები განწყობის შეცვლის საფუძველზე აღმოცენდება. ექსპერიმენტული გამოკვლევა „განწყობის შეცვლა, როგორც კონტრასტული ილუზიის საფუძველი“ პირველად გამოქვეყნებული იყო ფსიქოლოგთა IX საერთაშორისო კონგრესის მასალებში (Einstellungsumschlag als Grundlage der Kontrasttäuschungen. IX international Congress of Psychology, 1929, Proceedings and Papers, 1930, pp. 453—454).

აღნიშნული შრომების განზოგადების საფუძველზე დ. უზნაძემ ჩამოაყალიბა განწყობის შეცვლის კანონი, რომლის ძირითადი დებულებები გადმოცემულია საბჭოთა კავშირის იმდროინდელ ძირითად ფსიქოლოგიურ ჟურნალში («К вопросу об основном законе смены установки», Жур. «Психология», М., 1930, т. III, вып. 3, с. 316—335).

ამ შრომათა საფუძველზეა შესრულებული ქართველ ფსიქოლოგთა ის დიდი ექსპერიმენტული მუშაობა, რომელმაც განწყობის თეორია ცნობილი გახადა საერთაშორისო ფსიქოლოგიისათვის. დ. უზნაძე ინტენსიურ მეცნიერულ მუშაობასთან ერთად დიდ საზოგადოებრივ და პედაგოგიურ მოღვაწეობას ეწეოდა. 1918 წლიდან 1950 წლამდე, გარდაცვალებამდე, იგი უნივერსიტეტის ფსიქოლოგიის კათედრის გამგე იყო, 1923—25 წლებში სოციალურ-ეკონომიკური ფაკულტეტის დეკანი, 1925—27 წლებში კი პედაგოგიური ფაკულტეტის დეკანი.

საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ მოხდა ფსიქოლოგიის მეცნიერების შემობრუნება რეალური ცხოვრებისეული საკითხებისაკენ. ამითი იყო გამოწვეული ის გარემოება, რომ თბილისში საქალაქო საბჭოსთან შეიქმნა პირველი ფსიქოლოგიური ლაბორატორია, რომელსაც 1925—27 წლების მანძილზე პირადად დ. უზნაძე ხელმძღვანელობდა. 1930-დან 1936 წლამდე დ. უზნაძე თანამშრომლობდა ბავშვთა და მოზარდთა ჯანმრთელობის დაცვის ინსტიტუტსა და ფსიქონერვოლოგიურ დაავადებათა ინსტიტუტში. ამ დროს გაძლიერდა საქართველოში სამედიცინო და პათოფსიქოლოგიური მუშაობა, რამაც, თავის მხრივ, დიდი გავლენა მოახდინა განწყობის ფსიქოლოგიის შემდგომ განვითარებაზე.

1932—1940 წლებში დ. უზნაძე ქუთაისის პედაგოგიური ინსტიტუტის ფსიქოლოგიურ კათედრასაც ხელმძღვანელობდა. მან ქუთაისში შექმნა ფსიქოლოგიური მუშაობის საინტერესო ცენტრი, საიდანაც ქართული ფსიქოლოგია ნიჭიერ კადრს იღებდა. 1938—40 წლებში დიდი მეცნიერი ხელმძღვანელობდა სოხუმის პედაგოგიური ფსიქოლოგიის კათედრას. ამ დაძაბულ საზოგადოებრივ საქმიანობას იგი კარგად უთავსებდა ექსპერიმენტულ-კვლევით მუშაობას. ყველგან, სადაც კი დ. უზნაძე იწყებდა მუშაობას, აყალიბებდა ექსპერიმენტატორ მკვლევართა ჯგუფებს, რომლებიც ფსიქოლოგიის კონკრეტულ, პრაქტიკულ-თეორიულ საკითხებზე მუშაობდნენ.

1940 წელი განწყობის ფსიქოლოგიის განვითარების პირველი ეტაპის დასასრულად შეიძლება ჩაითვალოს. ამ წელს, როგორც აღვნიშნეთ, გამოვიდა დ. უზნაძის „ზოგადი ფსიქოლოგია“, რომელშიც განზოგადებულია ქართული ფსიქოლოგიური მეცნიერების მიღწევები. ცალკე

უნდა მოვიხსენიოთ შრომა— „განწყობის ფსიქოლოგიისათვის“ (თბილისის სახ. უნივერსიტეტის შრომები, ტ. 7, 1938 წ., გვ. 17—50), გარდა ამისა სკანდინავიის ქვეყნების ჟურნალში გამოქვეყნებულია წერილი— „გამოკვლევები განწყობის ფსიქოლოგიაში“ (Untersuchungen zur Psychologie der Einstellung, Acta Psychologica, 1939, v. 4, № 3, pp. 323—360).

ამ შრომებში დ. უზნაძემ განწყობის ზოგადფსიქოლოგიური თეორია ჩამოაყალიბა. ჩვეულებრივად ფსიქოლოგიაში ორი რანგის თეორიის შესახებ არის ლაპარაკი: არსებობს აღქმის, აზროვნების, ყურადღების, ფანტაზიისა და სხვა ფსიქიკური მოვლენების სპეციფიკური თეორიები, რომლებიც აღნიშნული ფსიქიკური მოვლენების თავისებურებათა გაგებისა და ახსნის საქმეს ემსახურებიან. ასეთი თეორიები ე. წ. „მცირე თეორიების“ სახელით არიან ცნობილნი, მაგრამ ისინი ყოველთვის რომელიმე ზოგადფსიქოლოგიური თეორიის საფუძველზეა აგებული. ისტორიაში, არც ისე დიდი რაოდენობის ზოგადფსიქოლოგიური „დიდი თეორია“ ცნობილი. მათ შორის აღსანიშნავია: ასოციაციონიზმი, ფროიდის ფსიქონალიტიკური თეორია, გესტალთეორია და ამერიკული ბიჰევიორისტული ფსიქოლოგია. განწყობის თეორია ადრე ვითარდებოდა სწორედ როგორც „მცირე თეორია“, რომელშიც თვითონ განწყობის, როგორც ფსიქიკური მოვლენის, სპეციფიკური თავისებურებები შეისწავლებოდა. უზნაძის ფსიქოლოგიური მოღვაწეობის დამსახურება იმაში მდგომარეობს, რომ მან განწყობის „მცირე თეორია“ თანდათან განწყობის ზოგადფსიქოლოგიურ თეორიად გარდაქმნა, რომელიც ადამიანის ფსიქიკური აქტივობის ძირითად კანონზომიერებათა შემეცნებისკენაა მიმართული. განწყობის ზოგადფსიქოლოგიური თეორიით ხდება ადამიანის ფსიქიკური აქტივობის, მისი მოქმედებისა და ცნობიერების მიმდინარეობის ზოგადკანონზომიერებათა წვდომა და შემეცნება. დ. უზნაძე განწყობის ზოგადფსიქოლოგიურ თეორიას აყალიბებდა გესტალთეორიის, ფსიქონალიზის, ბიჰევიორიზმისა და სხვა „დიდი თეორიების“ გვერდით, მათ საპირისპიროდ, მათ დასაძლევად. ეს ამოცანა დ. უზნაძემ სწორედ წიგნში „ზოგადი ფსიქოლოგია“ შეასრულა. მან გვიჩვენა, რომ ადამიანის მოქმედებისა და ცნობიერების მიმდინარეობის თავისებურებანი მთლიანი სუბიექტის განწყობისეული მოქმედების გამოვლენას წარმოადგენენ. ეს თვალსაზრისი ცნობილ საბჭოთა ფსიქოლოგ ა. სმირნოვს საბჭოთა ფსიქოლოგიის ერთ-ერთ ძირითად მონაპოვრად მიაჩნია. მისი აზრით, საბჭოთა ფსიქოლოგიის ძირითად მიმართულებაში ამ მხრივ სრული სოლიდარობა არსებობს. მას ასევე მისაღებად მიაჩნია უზნაძის განწყობის თეორიის ძირითადი დებულებები, რომლებიც მან შემ-

დევნიარად დაახასიათა: „ფსიქოლოგიამ პირველ რიგში თავის შესწავლის საგნად უნდა აქციოს სუბიექტი, პიროვნება, როგორც მთლიანობა. ცნობიერების მოვლენები კი, რომლებსაც ტრადიციული ფსიქოლოგია თავისთავად და დამოუკიდებელ არსთა ერთობლიობად მიიჩნევდა, შესწავლილი უნდა იქნას, როგორც სუბიექტის დიფერენცირებული განსაზღვრულობანი, სპეციფიკაციები“ (Смирнов А. А., Развитие и современное состояние психологической науки в СССР, Москва, 1975, с. 280).

განწყობის თეორიის საფუძველზე პირველად გახდა შესაძლებელი იმ კავშირების ფსიქოლოგიური ბუნების შესწავლა, რაც არსებობს გარემოს, ადამიანის ქცევასა და მისი ცნობიერების მიმდინარეობას შორის. ამავე დროს დაძლეული იქნა უშუალო და მექანიციური კავშირის თეორია გარემოსა და ცნობიერებას შორის.

ფსიქოლოგიის ფუნდამენტურ საკითხებთან ერთად, ამ თეორიის საფუძველზე, შესაძლებელი გახდა ფსიქოლოგიური ტიპოლოგიის საკითხების დამუშავება, რადგან იგი არსებით კავშირში აღმოჩნდა ადამიანის განწყობის ტიპოლოგიასთან. ამ მიმართულებით შემდგომში უზნაძის ხელმძღვანელობით დიდი მუშაობა ჩატარა პროფ. ვ. ნორაკიძემ. მონოგრაფიული გამოკვლევების საფუძველზე მან უჩვენა, რომ ადამიანის ტემპერამენტისა და ხასიათის ტიპს საფუძველად განწყობის ტიპოლოგია უდევს.

განწყობის თეორიის შემდგომ მონაპოვრად ისიც ითვლება, რომ იგი არსებით კავშირში აღმოჩნდა პიროვნების პათოფსიქოლოგიურ ცვლილებებთან. უზნაძის დავალებით ამ დარგში ფართო მუშაობა ჩატარეს ქ. მდივანმა და ი. ბუღავამ. ექსპერიმენტული გამოკვლევების საფუძველზე მათ დაადგინეს, რომ შიზოფრენიით, ისტერიითა და ეპილეფსიით დაავადებული პაციენტების განწყობის შემუშავებისა და ჩაქრობის პროცესი, ჯანმრთელი ცდისპირებისაგან განსხვავებით, თავისი სპეციფიკური თავისებურებებით ხასიათდება.

დიდი სამამულო ომის პერიოდში, სხვა მეცნიერებათა მსგავსად, ფსიქოლოგიაც ომის მოთხოვნების სამსახურში ჩაღვა. დ. უზნაძემ თბილისში ევაკოპოსპიტალთან დააარსა პათოფსიქოლოგიური კაბინეტი, სადაც ხელმძღვანელობდა დაკრილ მეომართა დაზიანებული ფსიქიკური ფუნქციების აღდგენის სამუშაოებს. პარალელურად იგი ეწეოდა პროპაგანდისტულ-მეცნიერულ მოღვაწეობას. გამოაქვეყნა კრიტიკული წერილები ფაშიზმისა და რასობრივი თეორიის წინააღმდეგ. 1945 წელს ნაყოფიერი პრაქტიკული და თეორიული მუშაობისათვის საბჭოთა კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის მიერ იგი დაჯილდოვებული იქნა „შრომის წითელი დროშის“ ორდენით და მედლით „შრომითი მამაცობისათვის“.

1941 წელს საქართველოში მეცნიერებათა აკადემიის ჩამოყალიბებისას დ. უზნაძე დამტკიცებულ იქნა აკადემიკოს-დამფუძნებლად 16 მეცნიერთან ერთად, იყო აგრეთვე აკადემიის საზოგადოებრივ მეცნიერებათა პრეზიდიუმის წევრი. აკადემიის შემადგენლობაში თავიდანვე შეიქმნა ფსიქოლოგიის სექტორი, რომელსაც დ. უზნაძე ხელმძღვანელობდა. 1943 წელს სექტორის ბაზაზე ჩამოყალიბდა ფსიქოლოგიის ინსტიტუტი, რომლის დირექტორად დ. უზნაძე აირჩიეს. აღსანიშნავია ისიც, რომ თითქმის 30 წლის მანძილზე საქართველოს ფსიქოლოგიის ინსტიტუტი იყო საბჭოთა კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის ფარგლებში ერთადერთი ინსტიტუტი. ამიტომ გასაკვირი არაა, რომ ქართული ფსიქოლოგიური სკოლა თავიდანვე ფუნდამენტური მეცნიერული პრობლემების დამუშავებაზე იყო ორიენტირებული, რითაც მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა საბჭოთა მარქსისტული ფსიქოლოგიის განვითარებაში.

1940—50 წლები დ. უზნაძის მეცნიერული მოღვაწეობისა და განწყობის თეორიის განვითარების მეორე ეტაპად შეიძლება ჩაითვალოს. ამ დროს მოხდა განწყობის ზოგადფსიქოლოგიური თეორიის რეკონსტრუქცია. ეს დაკავშირებული იყო იმ იდეოლოგიურ ძვრებთან, რომლებიც მაშინ საზოგადოებრივ მეცნიერებაში ხდებოდა. საზოგადოებრივ მეცნიერებებში უკვე გადაწყვეტილი იყო ის ძირითადი ფილოსოფიურ-მეთოდოლოგიური საკითხები, რომლებიც ადამიანისა და საგნობრივი სინამდვილის ურთიერთობის პრობლემებს უკავშირდებოდნენ. თანდათან სულ უფრო აქტუალური ხდებოდა ადამიანთა სოციალური ურთიერთობის საკითხების შესწავლა. სხვა ფსიქოლოგიურ მიმართულებებთან შედარებით, ადამიანის სოციალური ბუნების ფსიქიკური საკითხების შესწავლისათვის განწყობის თეორიის კარგი შესაძლებლობები აღმოაჩნდა. მაგრამ ამ შესაძლებლობების გამოყენება ახალი ასპექტების წამოწევას მოითხოვდა. საჭირო გახდა განწყობის თეორიის თვალსაზრისით ისეთი ფსიქოლოგიური ცნებების შემდგომი დამუშავება, რომლებიც ადამიანის სოციალურ-ფსიქოლოგიური აქტივობის შემეცნებისათვის არის აუცილებელი. ამ მიმართულებით დ. უზნაძემ საინტერესო მუშაობა ჩაატარა, მრავალი შრომაც გამოაქვეყნა, რომელთაგან აღსანიშნავია: „ყურადღების პრობლემა“ („ფსიქოლოგია“, ტ. IV, 1947, გვ. 123—175), „ენის შინაფორმა“ („ფსიქოლოგია“, V, 1947, გვ. 165—191), „ობიექტივაციის პრობლემა“ (თბილისის უნივერსიტეტის შრომები, 1948, XXXIV, გვ. 329—353).

ამ შრომებში დ. უზნაძემ უარი თქვა ქვეფსიქიკურის ცნებაზე ფსიქიკურისა და განწყობის ბუნების დახასიათების დროს. იგი განწყობას უკვე განიხილავდა როგორც ფსიქიკურ მოვლენას, მაგრამ მისი დახასია-

თებისათვის აუცილებელი გახდა არაცნობიერი ფსიქიკურის ცნების და-
მუშავება. ამ გზით ფსიქოლოგიაში მან იერარქიის ცნებაც შემოიტანა
და ფსიქიკური აქტივობის ორი დონის დიფერენცირებული დახასიათე-
ბის საშუალება მოგვცა. დ. უზნაძემ მოგვცა ფსიქიკურ აქტივობაში გან-
წყობისა და ობიექტივაციის დონეების ძირითადი ასპექტების დახასია-
თება, რითაც საფუძველი დაუდო სრულიად ახალი ეტაპის განვითარე-
ბას განწყობის ფსიქოლოგიაში. ამის შემდეგ უკვე განწყობის ფსიქოლო-
გიის კვლევის საგნად სპეციფიკურ-ადამიანური პრობლემები იქცა, ეს
უკვე იყო საქართველოში სოციალურ-ფსიქოლოგიური კვლევა-ძიები-
სათვის საფუძველების ჩაყრა. მანამდე თუ ადამიანისა და საგნობრივი გა-
რემოს ურთიერთობის საკითხებთან დაკავშირებული პრობლემების გარ-
კვევა იყო აქტუალური, რომელთა საფუძველზედაც ხდებოდა ცოცხა-
ლი ორგანიზმის ბიოლოგიურ სასიცოცხლო მოთხოვნილებათა დამაკ-
მაყოფილებელი მიზანშეწონილი ქცევის მექანიზმების შესწავლა, შემ-
დგომში სინამდვილესთან დაპირისპირებული შემეცნებელი სუბიექტის
და სოციალურ გარემოსთან დაკავშირებული პროცესების აქტივობის ფსი-
ქიკური კანონზომიერებანი გადაიქცა შემეცნების საგნად. განწყობის
ფსიქოლოგიამ იერარქიის ცნების შემოტანით თავიდან აიცილა ის კრი-
ტიკა, რომელიც მის მიმართ საბჭოთა ფსიქოლოგიაში ა. სმიროვის,
ფ. ბასინის, ზ. როჟნოვისა და მ. როჟნოვის მიერ იყო გამოთქმული, რომ
განწყობის თეორიის სისტემა არ შეესატყვისება თანამედროვე შეხედუ-
ლებებს რეგულაციის შესახებ, რადგან რთული სისტემური პროცესი
აუცილებლად გულისხმობს „მართვის გარკვეული იერარქიული დონე-
ების არსებობას“ (Смирнов А. А. Развитие и современное состояние
психологической науки в СССР. М., 1975, с. 282). ასეთ შენიშვნას
დღეისათვის განწყობის თეორია აღარ იმსახურებს. განწყობის ფორმი-
რებისა და მოქმედების კანონზომიერებათა კვლევა ფსიქიკური აქტივო-
ბის სხვადასხვა იერარქიულ დონეზე დიდი ხანია რაც განწყობის ფსიქო-
ლოგიის სპეციალური შესწავლის საგნად იქცა.

ფსიქოლოგიის მეთოდოლოგიური საკითხების ცნობილი მკვლევარ-
ის ქ. აბულხანოვა-სლავსკიას აზრით, უზნაძემ ფსიქიკური აქტივობის
შეორე დონის თავისებურებათა აღმოჩენით, რასაც ობიექტივაციის ცნე-
ბის ჩამოყალიბება მოჰყვა, შესაძლებელი გახდა ადამიანის ფსიქიკური
საქმიანობის სპეციფიკურ თავისებურებათა გაგება. თუ განწყობის სა-
ფუძველზე განხორციელებული ქცევა არსებითად სიტუაციის ზემოქმე-
დებით არის გაპირობებული, რომლის დროსაც ადამიანის უშუალო და
აქტუალური მოთხოვნილებები კმაყოფილდება, ობიექტივაციის დონე-
ზე განხორციელებული საქმიანობის დროს სუბიექტი თავისუფლდე-
ბა სიტუაციის მონობისაგან და მისი საქმიანობა შერჩევით, არასიტუაცი-

ურ, განზოგადებულ ხასიათს იძენს. აქტივობის ამ დონეზე ადამიანი ახერხებს სხვა ადამიანთა მოთხოვნილებებისა და საერთოდ სოციალური მოთხოვნების გათვალისწინებას. ქ. აბულხანოვა-სლავსკაიას აზრით, ამ თვალსაზრისის შემოტანით დ. უზნაძემ, ს. რუბინშტეინთან ერთად, საბჭოთა ფსიქოლოგიაში დაამკვიდრა პიროვნული მიდგომის პრინციპი, რაც მარქსისტული ფსიქოლოგიის აგების გზაზე მნიშვნელოვან ნაბიჯს წარმოადგენდა (Абульханова-Славская К. А. Деятельность и психология личности. М., 1980, с. 239—248).

ორმოციანი წლების ბოლოსათვის დ. უზნაძემ ქართველ ფსიქოლოგთა მიერ შესრულებული ექსპერიმენტული გამოკვლევების შედეგები განაზოგადა მონოგრაფიაში — „განწყობის ფსიქოლოგიის ექსპერიმენტული საფუძვლები“, რომელიც 1949 წელს გამოქვეყნდა. ამ შრომაში მან საბოლოოდ ჩამოაყალიბა განწყობის იერარქიული თეორია, რომელშიც ადამიანის არაცნობიერი და ცნობიერი ფსიქიკური აქტივობის კანონზომიერებანი ერთიანი განწყობის ფსიქოლოგიის საფუძველზეა განხილული. ეს შრომა რუსულად 1961 წელს გამოქვეყნდა, ხოლო 1966 წელს „განწყობის ფსიქოლოგიის“ სახელწოდებით ინგლისურად გამოქვეყნდა ამერიკის შეერთებულ შტატებში (Usnadse D. N. The Psychology of Set. N-Y., 1966). დ. უზნაძის განწყობის თეორია ფსიქოლოგთა ფართო წრისათვის სწორედ ამ წიგნის საფუძველზე გახდა ცნობილი, მან დიდი გავლენა მოახდინა საბჭოთა ფსიქოლოგიის განვითარებაზე.

დ. უზნაძის გარდაცვალების შემდეგ განწყობის თეორიის გარშემო ორჯერ ჩატარდა ფართო დისკუსია. პირველად 1952 წელს, საქართველოში, თემაზე: „საბჭოთა ფსიქოლოგიის ზოგიერთი საკითხი“, რომელშიაც მონაწილეობა მიიღო ქართველ ფსიქოლოგთა თიანეთის ყველა მაშინდელმა ცნობილმა წარმომადგენელმა. ამ დისკუსიაში განსაკუთრებული განხილვის საგანი იყო განწყობის ფსიქოლოგიის მეთოდოლოგიური პრობლემები. ამ თათბირის შედეგად კიდევ უფრო განმტკიცდა დებულება, რომ განწყობის ფსიქოლოგია საბჭოთა ფსიქოლოგიის ერთ-ერთ ნაყოფიერ მიმდინარეობას წარმოადგენს, რომლის განვითარება ამდიდრებს მარქსისტულ ფსიქოლოგიას.

შემდგომში დისკუსია განწყობის თეორიის მნიშვნელობისა და ადგილის შესახებ საბჭოთა ფსიქოლოგიაში უკვე ახლად დაარსებულ ფსიქოლოგიის საკავშირო ჟურნალში დაიწყო აკადემიკოს ა. ფრანგივილის სტატიით: „განწყობის ცნებისათვის საბჭოთა ფსიქოლოგიის სისტემაში“ («Вопросы психологии», № 3, 1955), რომელიც რამდენიმე წელს გავრცელდა. ამ დისკუსიის შემდეგ განწყობის თეორია მტკიცედ დამკვიდრდა საბჭოთა ფსიქოლოგიაში, როგორც ერთ-ერთი ორიგინალური და ნაყოფიერი მიმდინარეობა. ამ საქმეში დიდი წვლილი შეიტა-

ნა ა. ფრანგიშვილმა, რომლის შეხედულებები კარგადაა ასახული მის შრომაში: „მასალები საბჭოთა ფსიქოლოგიის ისტორიაში განწყობის თეორიის განვითარების ისტორიისათვის“ („მაცნე“, ფილოსოფიისა და ფსიქოლოგიის სერია, 1981, № 4; 1982, № 1).

ინტერესი დ. უზნაძის განწყობის თეორიის მიმართ სულ უფრო იზრდება. ამას მოწმობს ის ფაქტი, რომ ფსიქოლოგთა თითქმის ყოველ საკავშირო ყრილობაზე სპეციალური სხდომები ეძღვნება განწყობის თეორიის აქტუალურ საკითხებს. განსაკუთრებული აღნიშვნის ღირსია ის გარემოება, რომ ფსიქოლოგთა მე-18 საერთაშორისო კონგრესზე, რომელიც მოსკოვში 1968 წელს ჩატარდა, განწყობის პრობლემებს ცალკე სიმპოზიუმი დაეთმო. მასში მრავალი ქვეყნის ფსიქოლოგმა მიიღო მონაწილეობა. სიმპოზიუმის მუშაობას ა. ფრანგიშვილი ხელმძღვანელობდა. კიდევ უფრო ფართოდ იყო წარმოდგენილი განწყობის თეორიის პრობლემები ფსიქოლოგთა 22-ე საერთაშორისო კონგრესზე. ეს ფორუმი მსოფლიოში პირველი ფსიქოლოგიური ლაბორატორიის ჩამოყალიბების 100 წლისთავს დაემთხვა და ამიტომ იგი ლაიფციგში ჩატარდა, სადაც ვუნდტმა ეს ლაბორატორია დააარსა. ამ კონგრესზე განწყობის ფსიქოლოგიას ორი სიმპოზიუმი ჰქონდა დათმობილი, რომლებშიც ქართველი ფსიქოლოგებიც მონაწილეობდნენ. ერთ-ერთ მათგანს უშუალოდ ქართველი ფსიქოლოგი ხელმძღვანელობდა, რომლის შემაჯამებელ მოხსენებაში ნათლად აღინიშნა დიმიტრი უზნაძის განწყობის თეორიის მნიშვნელობა ფსიქოლოგიისათვის, აგრეთვე ის წარმატებები, რომლებიც ამ თეორიას აქვს მოპოვებული.

დიმიტრი უზნაძე გარდაიცვალა 1950 წელს, 64 წლის ასაკში, ფსიქოლოგიის ინსტიტუტის სამეცნიერო სხდომაზე, როდესაც იგი სიტყვას წარმოსთქვამდა. მისი მოწაფეები და მიმდევრები, რომლებიც ქართული ფსიქოლოგიური სკოლის წარმომადგენლებად არიან ცნობილი, განაგრძობენ მუშაობას მსოფლიოში სახელგანთქმული განწყობის ფსიქოლოგიის შემდგომი განვითარებისათვის.

შოთა ნადირაშვილი

ДМИТРИЙ НИКОЛАЕВИЧ УЗНАДЗЕ

(краткий очерк научной и общественной деятельности)

Имя видного грузинского психолога и общественного деятеля Дмитрия Николаевича Узнадзе широко известно среди советских и зарубежных психологов. Его научная, общественная и педагогическая деятельность оказала большое влияние на развитие нашей науки. Он был достойным представителем той замечательной плеяды ученых, которые под предводительством Ивана Джавахишвили провели огромную работу при основании университета в Грузии. Под руководством Д. Н. Узнадзе в Тбилисском университете развернулась большая научная работа в области психологии, результаты которой привлекли к себе пристальное внимание советских и зарубежных психологов.

Д. Н. Узнадзе создал оригинальное направление в психологии — теорию установки, которая нашла широкое признание как у нас, так и за пределами нашей страны. Сегодня данная теория является главной теоретической базой научной работы Института психологии Академии наук Грузинской ССР, который был основан Д. Н. Узнадзе и с честью носит имя своего создателя. Делу развития теории установки служат также четыре кафедры Тбилисского Государственного университета, успешно справляющиеся с задачей воспитания нового поколения грузинских психологов. В развитие данной теории вносят достойный вклад работающие на ее основе советские и зарубежные ученые из Москвы, Ленинграда, Киева, Алма-Аты, Венгрии, Германской демократической республики, Канады, Чехословакии и т. д.

Теория установки Д. Н. Узнадзе превратилась в одну из серьезных теоретических направлений советской психологии. По мнению известных советских психологов А. А. Смирнова, А. Н. Леонтьева, С. Д. Рубинштейна, Б. М. Теплова, Б. Г. Ананьева

и А. Р. Лурия, психологическое наследие Д. Н. Узнадзе представляет собой значительное достижение нашей науки, внесшее огромный вклад в формирование и развитие советской психологии.

На современном этапе, в эпоху научно-технической революции, когда стала совершенно ясной необходимость использования достижений психологической науки в производстве и общественной жизни, особенно повысился интерес к теории установки, поскольку она дает возможность учета роли «человеческого фактора» в жизни.

Психологическое наследие Д. Н. Узнадзе и по сей день представляет собой живую действенную теорию, которая испытывает непрерывный рост и развитие, приобретая все большую роль в решении теоретических и практических задач.

Д. Н. Узнадзе родился в 1886 году в селе Сакара Зестафонского района в крестьянской семье. Его отец, Нико Узнадзе, занимался сельским хозяйством и одновременно работал на строительстве железной дороги. Мать, Анна Чумбуридзе, была занята своей многодетной семьей. Двое из ее детей умерли в раннем возрасте, и она воспитывала остальных — четырех мальчиков и двух девочек. Приобщенная к образованию семья хорошо понимала его цену и значение, поэтому родители зародили в своих детях большую любовь к учению. Семья, считавшаяся довольно зажиточной для того времени, дала высшее образование всем четырем мальчикам.

В 1896 году десятилетнего Дмитрия Узнадзе зачислили в Кутаисскую первую мужскую гимназию, где он с самого же начала отличился как способный и трудолюбивый ученик. В тот период общественная жизнь Кутаиси испытывала сильное влияние революции 1905 года. В революционной деятельности активное участие принимали гимназисты старших классов. Они создавали тайные революционные организации, распространяли прогрессивные революционные идеи. Дмитрий Узнадзе вместе с передовыми учащимися принимал активное участие в революционном движении, вследствие чего в 1905 году его вместе с 19-ю учащимися исключили из гимназии. В это время он был учеником последнего, восьмого класса.

В том же 1905 году семья послала Д. Н. Узнадзе в Германию для продолжения учебы. Он поступил в Лейпцигский уни-

верситет на факультет философии, где в то время философию и психологию преподавал создатель научной психологии Вильгельм Вундт.

Вундт в 1878 году основал в Лейпциге первую в мире психологическую лабораторию. В этой лаборатории сформировалась научно-экспериментальная психология, для изучения которой приезжала молодежь из многих стран. В дальнейшем именно ученики Вундта создали прославленные психологические центры в Германии, Англии, Франции и других странах. Основоположник грузинской психологической школы Д. Н. Узнадзе вместе с Келером и другими известными психологами работал в семинаре Вундта и считался одним из лучших студентов. В 1907 году ученый совет Лейпцигского университета присудил ему премию за труд, посвященный философии Лейбница. В то же время Дмитрий Николаевич работал над философским учением Вл. Соловьева, и в 1909 году после окончания университета ему присудили за труд о философии Соловьева степень доктора философии. Эту степень он получил в университете г. Галле, поскольку в то время здесь по сравнению с Лейпцигским университетом работали более компетентные специалисты в области русской философии.

В 1909 году Д. Н. Узнадзе вернулся в Грузию и начал работать в Кутаисской гимназии учителем истории. В тогдашней России полученный за рубежом диплом об окончании высшего учебного заведения не считался официальным документом. Поэтому в 1910 году Д. Н. Узнадзе начал экстерно сдавать экзамены на факультете история-философия Харьковского университета и в 1913 году получил диплом I степени об окончании высшего учебного заведения. С 1909 по 1916 годы Д. Н. Узнадзе занимался большой общественной, педагогической и научной работой.

Педагогическая деятельность Дмитрия Николаевича примечательна в двух отношениях. Он занимается научно-педагогической работой в области истории и педагогики. Как преподаватель истории он поставил целью создать для учеников гимназии учебники по истории на грузинском языке, в которых испытывали острую нужду все тогдашние грузинские училища. Он разработал и опубликовал учебники «История первобытной культуры», «Древний Восток», «Древняя и новая история». Назван-

ные книги по-существу были первыми серьезными учебниками по истории на грузинском языке, которые сыграли большую роль в деле образования молодежи.

Педагогическая деятельность Д. Н. Уznaдзе не исчерпывалась преподаванием истории. В 1914 году национальные меньшинства России получили право основать своими средствами школы, где учеба производилась бы на родном языке. Грузинская общественность горячо откликнулась на это явление, и в 1915 году в Кутаиси открылась грузинская школа «Синатлэ», директором которой был назначен Д. Н. Уznaдзе. Этот выбор грузинской общественности был обусловлен тем, что Дмитрий Николаевич, наряду с разработкой вопросов истории, занимался также изучением педагогических проблем, и к тому времени им уже были опубликованы статьи в сфере экспериментальной педагогики. Его статьи «Цели воспитания», «Очерки по экспериментальной педагогике» и книга «Введение в экспериментальную педагогику» касались вопросов обучения и воспитания. В его трудах дана характеристика природы педагогического воздействия, в процессе которого учитель формирует у ребенка знание о действительности, вырабатывает у него такие психические способности, как внимание, память, мышление, интересы и пр. Но помимо всего этого, что заслуживает особого внимания, в процессе воспитания учитель, по мнению Д. Н. Уznaдзе, должен сформировать личность ученика, вооруженного ориентациями своего народа и общества. Руководствуясь указанными взглядами, он составил школьную учебную программу, которая на протяжении многих лет являлась теоретической основой педагогической деятельности грузинской школы «Синатлэ».

В 1915 году он опубликовал серию «Педагогических статей», в которых уже намечались исходные точки его будущей психологической теории. Согласно этим работам, процесс обучения и воспитания должен способствовать развитию внутренней личностной активности учащихся, что в конечном счете определяет его будущее гражданское лицо.

Сформировавшиеся в этот период широкие научные интересы, прогрессивные общественные взгляды и национальные ориентации определили дальнейшую деятельность Д. Н. Уznaдзе. После основания Тбилисского университета он активно

включился в грандиозную работу, предпринятую грузинскими учеными, которая послужила предпосылкой расцвета грузинской советской науки.

В тот же период Д. Н. Уznaдзе принимает участие в литературно-культурной жизни нашей страны. С 1909 по 1920 годы им опубликованы интересные статьи по вопросам эстетики и искусства. В его трудах «Мотивы лиры Бараташвили», «Проблема отшельничества в «Отшельнике» И. Чавчавадзе», «Поэзия Абашели», вопросы искусства рассмотрены с психологической точки зрения.

С 1917 года в деятельности Д. Н. Уznaдзе наступает новый период. Он переезжает в Тбилиси и включается в возглавляемый И. А. Джавахишвили самоотверженный труд грузинских ученых, приведший к основанию Тбилисского университета. В 1918 году в университете под руководством Д. Н. Уznaдзе открывается кафедра психологии и психологическая лаборатория, превратившиеся в центр развития психологии в Грузии. Параллельно Д. Н. Уznaдзе работает директором педагогического института, который был создан на базе Тбилисского учительского института и вошел в состав университета. В университете и педагогическом институте он читал курс общей психологии, педагогической психологии, психологии труда и дифференциальной психологии. В университете изучение психологии с самого же начала считалось обязательным для всех студентов. Данное обстоятельство, разумеется, требовало создания учебников по психологии и психологических трудов на грузинском языке. С этого времени Д. Н. Уznaдзе начинает интенсивную работу в области философии и психологии.

В 1919 году в издаваемом при университете журнале «Моамбе» был опубликован труд Д. Н. Уznaдзе „Petites perceptions Лейбница и их место в психологии», который фактически был первым серьезным теоретико-психологическим исследованием в Грузии, а в 1920 году в университетском издательстве была напечатана его монография «Анри Бергсон», в которой критически рассматривалась философия Бергсона. Те критические соображения, которые были выдвинуты против интуитивизма Бергсона, легли в дальнейшем в основу его учения о психологии установки.

Исследование вопросов об активных началах человека, как на это указывают классики марксизма, раньше обычно происхо-

дило в пределах идеалистической философии. Было необходимым и учение закономерностей психологической активности человека в процессе его реальной деятельности.

Хотя Д. Н. Узнадзе в данный период не пытался специально решить этот поставленный в марксистской философии вопрос, однако его научная работа сама по себе, объективно, служила его решению. Преодоление идеалистического интуитивизма Бергсона в познании природы человеческой активности, который в то время считался основным направлением в изучении активных начал человека, открывало путь такой научной ориентации, которая способствовала развитию советской научной психологии. Д. Н. Узнадзе попытался преодолеть в этом труде однобокость теории интуитивного и интеллектуального постижения действительности. Тезис метафизического противопоставления этих форм постижения действительности был узаконен именно Бергсоном. Д. Н. Узнадзе показал, что понимание природы познания и деятельности становится возможным на основе единой системы научных понятий, благодаря чему из познавательных процессов человека были исключены такие иррациональные и интуитивные представления, которые мешали философам и психологам познать психическую активность человека.

По мнению Д. Н. Узнадзе, мистические и интуитивные представления не могут пригодиться для понимания природы познавательной и психической активности человека, более того, сами интуитивные и мистические представления человека, наряду с другими переживаниями и внутренней активностью должны быть поняты и объяснены на основе системы научных понятий. По внутренней логике развития своего мировоззрения Д. Н. Узнадзе постепенно приближается к марксистскому учению о природе человека и действительности. Этот процесс стал еще более интенсивным после того, как психологическая лаборатория Д. Н. Узнадзе стала работать в направлении экспериментального изучения психологических основ человеческой активности.

На основе указанных положений были построены его последующие конкретно-научные исследования: «Имперсоналия» (1923), «Психологические основы наименования» (1923), «Мотивы интересов к учебным предметам» (1924) и другие труды, которые в то же время публиковались в немецких психологиче-

ских журналах. Однако особую роль в развитии грузинской психологии сыграла монография Д. Н. Уznaдзе «Основы экспериментальной психологии», которая была издана в 1925 году. В этом тридцатиформном психологическом исследовании, которое и сегодня не потеряло своего научного значения, впервые на грузинском языке были рассмотрены с единой теоретико-психологической точки зрения основные проблемы психологии. В этом труде уже были даны некоторые принципы общепсихологической теории установки, однако для формирования полноценной теории нужны были, помимо того, существенные методологические преобразования, что произошло в процессе дальнейшей теоретической и экспериментальной работы. На этой книге выросло целое поколение довоенных грузинских психологов, которые под руководством Д. Н. Уznaдзе превратили теорию установки в одно из основных направлений советской психологии.

В 1927 году по инициативе Д. Н. Уznaдзе в Грузии было основано общество психологов, которым он руководил до самой кончины. На заседаниях общества психологов, как правило, читались доклады, основанные на результатах экспериментальных исследований, что было вызвано насущными задачами нашей науки.

В конце 20-х — начале 30-х годов психология как у нас, так и за рубежом, испытывала сильный методологический кризис. К тому времени еще не была сформирована советская марксистская психология, тогда как на Западе и в Америке психология оказалась раздробленной на отдельные узкие течения, которые не могли выйти из кризисного состояния, поскольку все они оставались, в конечном счете, на позициях идеалистического понимания психики. В силу отсутствия единой теоретической и методологической базы в психологии невольно возникла тенденция накопления фактов и эмпирических закономерностей, которые не подвергались затем научному обобщению. Философские аспекты и проблемы психологии оставались в тени. Психология посредством естественнонаучного экспериментального метода пыталась изучить духовные стороны человека. Укоренился взгляд, согласно которому психологическое исследование должно было проводиться «без какого-либо учета метафизики». Однако в этом контексте под метафизикой подразумевалась

общая теория психологии. Данная ориентация принесла кое-какие положительные результаты, но на очень короткое время. По мнению Д. Н. Узнадзе, без теоретической работы, на основе которой должна быть создана система общих понятий, имеющая фундаментальное значение, не могла быть сформирована советская психология. Поэтому он начал критически пересматривать свои общие взгляды. Вместо понятия «Биосферы», которое означало отличную от материальной и духовной сферы «допсихическую», третью действительность, он начал искать основу единства действительности и психического. К этому времени относится формирование им понятия установки, которое подразумевает реальное психическое состояние человека и может служить основой взаимодействия, единства сознания человека и объективной действительности. Объединив теоретическую и экспериментальную работу, он смог обнаружить то реальное психическое состояние, которое выражает готовность человека к определенному поведению. Выяснилось, что существует целостное психическое состояние человека, определяющее его будущую деятельность и работу сознания. Главной причиной успеха работы в этом направлении послужило то обстоятельство, что Д. Н. Узнадзе создал метод исследования указанного состояния. Существовавшие факты установки и создание методов их искусственного вызывания сделало возможным формирование теории установки, наметившей перспективы познания психической активности человека. Если раньше психология была ограничена сферой переживаний человека, то сейчас она вышла за пределы этой сферы и превратила в объект своего познания единые закономерности переживаний и деятельности человека. Это было новым шагом в развитии психологии. Она позволяла преодолеть однобокость психологии переживания и психологии поведения. Как известно, первая из них удовлетворялась описанием субъективных переживаний человека, тогда как его реальная деятельность оставалась в принципе неизученной, вторая же изучала лишь объективные движения индивида. Поэтому для обоих течений настоящая природа человека оставалась недоступной. Открытие сферы установки сделало возможным изучение переживаний и действий человека в единстве.

Отдельные факты выявления установки были замечены в психологии и раньше. К таким фактам относились эффекты Фехнера и Шарпантье, однако они считались явлениями частного порядка, имеющими ограниченное психологическое значение. Было известно, что человек, беря какой-либо объект в руку, выполняет это действие с соответствующим ожидаемой тяжести импульсом. Манипулируя большим объектом, люди обычно, произвольно, прилагают большее усилие, тогда как более мелкие объекты поднимают с меньшим импульсом. Это обстоятельство особенно наглядно проявляется в том случае, когда скрытые ожидания человека о тяжести предмета не оправдываются. Например, если объект оказывается намного легче ожидаемого, то человек невольно стремительно поднимает его очень легким. Такое происходит, кстати, с нами, когда берем чайник, оказавшийся, вопреки нашему ожиданию, пустым. Бывает и наоборот: человеку может показаться, что он берет пустой чайник, а тот полон воды, в таком случае чайник как бы «прилипает к подставке», он кажется очень тяжелым. Из этих случаев ясно видно, что, поднимая предмет, мы соответствующим образом подготовляемся к этому, хотя обычно и не осознаем данного обстоятельства. Оказывается, подобное состояние можно вызвать также экспериментально, если заставить человека многократно поднимать одной рукой тяжелый предмет, а другой — легкий, то после этого равновесные объекты покажутся ему далеко не одинаковыми. В той руке, которой ранее поднимали тяжелый предмет, объект будет казаться легче, чем в другой, где раньше находился более легкий предмет. Указанный эффект имеет место даже в том случае, когда человек знает, что на него предварительно оказали такое воздействие. Подобная внутренняя подготовка и «настройка» к подниманию тяжестей часто происходит сама по себе, без специального осознания и характеризуется собственными законами действия.

Раньше описанные эффекты относились психологами к сфере переживания тяжести и связанных с этим действий. Однако, Д. Н. Узнадзе показал, что подобные эффекты характерны для всех сфер деятельности человека. В силу такой предварительной внутренней подготовки предметы могут показаться носителями измененных свойств, например, более отчетливыми,

темными, большими, быстро движущимися и пр., чем это есть в действительности. Но помимо того, а это самое главное для теории установки, Д. Н. Узнадзе показал, что перед всякой деятельностью человек заранее внутренне и психологически готовится к ее осуществлению, хотя данный факт может совершенно не осознаваться им. Факт предварительной психологической подготовки человека к определенному действию Д. Н. Узнадзе назвал понятием установки и приступил к его экспериментальному изучению. Оказалось, что перед осуществлением любой деятельности у человека под влиянием некоторых факторов создается соответствующая данной деятельности психологическая готовность, установка, которая определяет целесообразное протекание его поведения даже в том случае, когда человек специально не думает об этом, не осознает этого.

Дальнейшее усиление работы в данном направлении было вызвано тем, что Д. Н. Узнадзе создал эффективный и простой метод исследования возникновения, действия и смены установки. Указанный метод позволял без труда выяснить особенности установки человека. Под руководством Д. Н. Узнадзе его сотрудники выполнили несколько десятков исследований, в результате которых выяснилось, что в зависимости от скорости возникновения установки, ее сохранности во времени, силы воздействия и легкости смены могут быть охарактеризованы многие психические особенности человека. Позднее научная ценность исследования установки стала очевидной для многих психологов. Выявленный в зрительной сфере методом факт был назван выдающимся французским психологом Жаном Пиаже «эффектом Узнадзе», характеристики которого были использованы им для установления эталонов приспособления к действительности. Помимо того, на основании результатов этого эффекта Пиаже показал неправомерность широко распространенных в психологии основных принципов гештальт-теории в понимании психической активности человека. Особенности и значению «эффекта Узнадзе» Пиаже посвятил монографическое исследование, вышедшее в 1944 году, что сделало деятельность Д. Н. Узнадзе еще более популярной (G. Piaget et M. Lambertier. Essai sur un Effet de „Einstellung“ survenant au cours de Perceptions visuelles successives (Effet Vznadze), 1944, 30 Archives de Psychologie).

В этот период сформировалась грузинская психологическая школа, один из важнейших этапов деятельности которой был обобщен в фундаментальном труде Д. Н. Узнадзе «Общая психология». Названная книга вышла в свет в 1940 году и по сей день считается основным учебником по психологии для студентов старших курсов и аспирантов.

До того, как приступить к изложению основных этапов развития теории установки Д. Н. Узнадзе, необходимо отметить, что, начиная с 1923 года, Дмитрий Николаевич выполнил целую серию экспериментально-теоретических исследований, которые, не будь даже создана теория установки, имели бы большое значение для развития психологии. Эти труды вошли в золотой фонд советской психологии. Из них особо следует отметить «Психологические основы наименования» (1923 г.), «К проблеме постижения значения» (1927 г.), «Образование понятия в дошкольном возрасте» (1929 г.), «Иллюзия скорости движения» (1940 г.), «Формы поведения человека» (1941 г.), «Развитие технического мышления в школьном возрасте» (1942 г.), «Внутренняя форма языка» (1947 г.), «К проблеме сущности внимания» (1947 г.). Первые три из перечисленных трудов были изданы даже в немецких журналах и стали известны для широкого круга психологов.

Работа «Психологические основы наименования» через год после издания на грузинском языке была напечатана в немецком журнале „Psychologische Forschung“ (1924 г.). В этом труде Д. Н. Узнадзе путем экспериментального исследования показал, что наименование предметов и явлений не происходит совершенно случайно без какой-либо мотивации, напротив, эта активность имеет под собой специфическую психологическую основу. Данное обстоятельство проявляется в том, что испытуемые видят некоторое сходство между предъявленными им бессмысленными рисунками и комплексом звуков: для определенных рисунков они подбирают в качестве наиболее подходящих строго определенные названия. Открытие этой удивительной закономерности открывало совершенно новый путь в психологии как в деле изучения психологических вопросов языка, так и в понимании природы психической активности. После этого исследования процесс наименования превратился в объект интенсивного изучения. Основные результаты исследования Д. Н. Узнадзе были внесены в учебник по гештальт-

теории известным немецким психологом В. Келлером, а Г. Фокс, Ф. Ирвин, Е. Ньютланд, Р. Девис провели широкую экспериментальную работу для проверки этих результатов и дальнейшего исследования этого вопроса. Работа в указанном направлении в дальнейшем вышла за пределы экспериментального исследования наименования и была увязана с проблемами межкультурного взаимодействия. Указанному вопросу посвятил большое монографическое исследование А. Баиндурашвили, который наряду с собственными экспериментальными результатами изложил и обобщил добытые в психологии данные. Путем анализа существующей вокруг данной проблемы литературы автор ясно показал, что Д. Н. Узнадзе является пионером исследования в данном направлении, а полученные им данные занимают важное место в изучении психологического акта наименования.

Также большой отклик имели два экспериментальных исследования Д. Н. Узнадзе по вопросу формирования понятия, опубликованные сперва на немецком языке (1929 г.) („Die Gruppenbildungsversuche bei vorschulpflichtigen Kindern“. Arch f. ges. Psychologie, 73, 1929. and „Die Begriffsbildung im vorschulpflichtigen Alter.“ Zeitschrift für angewandte Psychologie, B. 34, № 2, 1929), а позднее на грузинском. В этих трудах были рассмотрены этапы овладения ребенком в раннем возрасте понятиями, которые представляют собой «функциональные эквиваленты» понятий взрослых и позволяют постичь единый и естественный путь развития мышления человека. Известный русский психолог Д. Выготский в своей книге «Язык и мышление» (1934 г.) детально рассмотрел результаты исследования Д. Н. Узнадзе, отметив, что перед Дмитрием Николаевичем стояла задача установить те формы мышления, которые должны рассматриваться не как понятия, а как их функциональные эквиваленты. То противоречие, которое существовало между пониманием процессов позднего развитого понятийного мышления и ранней речи, естественным образом разрешилось благодаря открытию псевдопонятий, которые выявляются в виде комплексного мышления и позволяют детям и взрослым понять друг друга в процессе общения. Посредством указанных ступеней мышления стало возможным обнаружить опосредствующее звено комплексного и понятийного мышления (Д. Выготский «Избранные психологические исследования», М., 1955, с. 153 — 154, 181—182).

В указанных трудах помимо того, что были получены серьезные данные о ступенях развития мышления, в то же время был сформулирован комплексный метод исследования формирования понятия, который в дальнейшем использовался многими исследователями для изучения закономерностей данного процесса. Добытые в этих трудах результаты рассматривались и использовались советскими психологами С. Рубинштейном, Брушлинским, немецкими психологами В. Штерном, Г. Думасом, В. Блюменфельдом, американскими психологами А. Лачинсом и Э. Лачинсом.

В дальнейшем в указанном направлении продолжил у нас работу Р. Натадзе, который дал развернутую картину развития мышления детей школьного возраста. Согласно ему, именно Д. Н. Узнадзе было «впервые экспериментально установлено, что исполняющее функцию понятия слово по своему содержанию еще далеко от настоящего понятия и поэтому является лишь функциональным исполнителем его роли, помимо того, что самое главное, было выявлено психическое содержание этого функционального эквивалента» (Р. Натадзе. «Общая психология», Тбилиси, 1977, с. 462).

На значение понятия установки и экспериментальных исследований Д. Н. Узнадзе в сфере мышления ясно указал известный американский психолог А. Лачинс в статье, касающейся одного из учебников по психологии мышления. По его словам, сегодняшние достижения психологии мышления обусловлены тем большим классическим наследием, которое было оставлено М. Вертхеймером, К. Бюллером, О. Зецем и Д. Узнадзе.

Помимо А. Лачинса, американская психология обычно изучает те операциональные элементы мышления, логический учет и машинная имитация которых возможна. Но с этих позиций невозможно понять природу интеллектуальной активности человека. А. Лачинс считает нужным учет тех исследований, в которых изучается роль установки и активности личности в процессе мышления. Такими трудами он считает «исследования Рисиса и Израэля, Сипола и в особенности работы, выполняемые в течение 40 лет в Советском Союзе в Тбилисском государственном университете Д. Н. Узнадзе и его коллегами, что имело следствием формирование новой интересной теории установки» (Luchins A. C. Relating the

Можно привести множество данных, существующих в международной психологической литературе вокруг вышеперечисленных экспериментальных исследований Д. Н. Узнадзе, однако все же главное его научное достижение состоит в создании психологической теории установки. Начиная с 1927 года Д. Н. Узнадзе вместе со своими сотрудниками проводил экспериментальные исследования, в результате которых оказалось возможным выяснить целостно-личностную природу установки, формирование и действие которой подчиняется специфическим законам. Результаты проведенной в этом направлении работы впервые были опубликованы на немецком и русском языках.

Первое экспериментально-психологическое исследование «Об иллюзии тяжести и ее аналогах», в котором показывается целостно-личностный характер установки, было опубликовано в немецком журнале (Ueber die Gewichtstäuschung und ihre Analoga. «Psychologische Forschung, 1931, 14, № 3—4, 366—379.)

Помимо того, Д. Н. Узнадзе показал, что во всех сферах восприятия контрастно-иллюзорные переживания возникают на основе смены установки, Экспериментальное исследование «Смена установки как основа контрастной иллюзии» впервые было напечатано в материалах IX международного конгресса психологов (Einstellungsumschlag als Grundlage der Kontrasttäuschungen. IX Int. Congr. Psychol., 1929, Proceedings and Papers, 1930, pp. 453—454).

Путем обобщения результатов указанных трудов Д. Н. Узнадзе сформировал закон смены установки, основные положения которого были изданы в главном всесоюзном психологическом журнале того времени («К вопросу об основном законе смены установки», ж. «Психология», Москва, 1930, т. III, вып. 3, с. 116—135).

Результаты данных исследований послужили базой для той огромной экспериментальной работы грузинских психологов, которая привлекла к теории установки внимание психологов всего мира. В этот период Д. Н. Узнадзе, наряду с интенсивной научной работой, занимался также большой общественной и педагогической деятельностью. С 1918 года до своей кончины, в 1950 году, он был заведующим кафедрой психологии Тби-

лисского государственного университета, в 1923—1925 годах — деканом социально-экономического факультета, а в 1925—1927 годах — деканом педагогического факультета.

С установлением в Грузии Советской власти произошел поворот психологической науки к реальным, жизненным вопросам. Этим было вызвано то обстоятельство, что при Тбилисском городском совете была создана первая психологическая лаборатория, которой в 1925—1927 годах лично руководил Д. Н. Узнадзе. В то же время он занимался большой практической психологической работой. С 1930 по 1936 годы он сотрудничал в Институте охраны здоровья детей и подростков и в Институте психо-неврологических заболеваний. В этот период в Грузии зародилась медицинская и патопсихологическая работа, что со своей стороны оказало большое влияние на дальнейшее развитие психологии установки.

В 1932—1940 годах Д. Н. Узнадзе возглавлял также кафедру психологии в Кутаисском педагогическом институте. В Кутаиси он создал своего рода центр психологической работы, пополнявший ряды грузинских психологов способными кадрами. В 1938—1940-ые годы он руководил кафедрой психологии Сухумского педагогического института. С этой напряженной общественной деятельностью он органически совмещал экспериментальную и исследовательскую работу. Везде, где только начинал работать Д. Н. Узнадзе, он формировал группу экспериментаторов-исследователей, которые занимались конкретными практическими и теоретическими вопросами.

1940 год может считаться завершающим годом первого этапа развития психологии установки. В этом году вышла в свет «Общая психология» Д. Н. Узнадзе, в которой были собраны воедино добытые в грузинской психологии данные. До опубликования этого капитального труда печатались отдельные работы Д. Н. Узнадзе, по которым можно проследить путь развития теории установки. К таким исследованиям относятся работа «К психологии установки» (Труды Тбилисского государственного университета, т. VII, 1938 год, с. 17—50) и опубликованный в журнале скандинавских стран труд «Исследования по психологии установки» (Untersuchungen zur Psychologie der Einstellung.-Acta Psychologica, 1939, vol. 4, № 3, pp. 323—360).

В этих трудах Д. Н. Узнадзе сформировал общепсихологическую теорию установки. Обычно в психологии говорят о теориях двух рангов. Существуют специфические теории восприятия, мышления, внимания, фантазии и других психологических явлений, которые служат пониманию и объяснению особенностей указанных феноменов. Такие теории известны под названием «малых теорий», однако они всегда основываются на какой-либо общепсихологической теории. В истории психологии известно не такое уж большое количество общепсихологических больших теорий. Среди них следует отметить: ассоциационизм, психоаналитическую теорию Фрейда, гештальттеорию и американскую бихевиористическую психологию. Теория установки ранее развивалась именно как «малая теория», в которой изучались специфические особенности психического явления. Заслуга Д. Н. Узнадзе состоит именно в том, что «малую теорию» установки он постепенно преобразовал в общепсихологическую теорию, направленную на познание основных закономерностей психологической активности. На основе общепсихологической теории установки становится возможным постижение и познание общих закономерностей протекания психической активности человека, его действия и сознания. Общепсихологическая теория установки формировалась параллельно и в противовес гештальттеории, психоанализу, бихевиоризму и другим большим теориям. Эту задачу Дмитрий Николаевич выполнил именно в своей «Общей психологии». Он показал, что особенности протекания деятельности и сознания человека служат выявлением установочного действия целостного субъекта. Эта точка зрения, по мнению известного советского психолога А. Смирнова, является одним из основных достижений советской психологии. Согласно ему, в основных течениях советской психологии в этом отношении существует полная солидарность. Он также соглашается с основными положениями теории установки, считая, что психология в первую очередь должна сделать предметом своего изучения субъекта, личность как целое: в то же время явления сознания, рассматривающиеся традиционной психологией как совокупностью независимых сущностей, должны изучаться как дифференцированные определенности, спецификации субъекта (Смирнов А. А. «Развитие и современное

состояние психологической науки в СССР», Москва, 1975, с. 280).

На основе теории установки впервые стало возможным изучение психологической природы тех связей, которые существуют между средой, человеческим поведением и протеканием его сознания. В то же время была преодолена теория непосредственной и механической связи между средой и сознанием. Наряду с фундаментальными вопросами психологии стало возможным изучение проблем психологической типологии, поскольку они оказались в существенной связи с типологией установки человека. В этом направлении в дальнейшем под руководством Д. Н. Узнадзе большую работу провел В. Норакидзе. Из его монографических исследований выяснилось, что в основе типа темперамента и характера личности лежит типология установки.

Другим достижением теории установки считается также и то, что она оказалась в существенной связи с патопсихологическими изменениями личности. По заданию Д. Н. Узнадзе в этом направлении провели большую работу К. Мдивани и И. Бжалава. Путем экспериментальных исследований они установили, что у больных шизофренией, истерией и эпилепсией процесс выработки и затухания установки характеризуется своими специфическими по сравнению со здоровыми испытуемыми закономерностями.

В период Великой Отечественной войны психология, подобно другим наукам, встала на службу требованиям войны. Д. Н. Узнадзе основал при эвакуогоспитале в Тбилиси патопсихологический кабинет, где руководил работой по восстановлению нарушенных психических функций воинов. Наряду с этим, он занимался научно-пропагандистской работой. В этот период он опубликовал критические статьи, направленные против расистских теорий и фашизма. В 1945 году за плодотворную практическую и теоретическую работу он был награжден Президиумом Верховного Совета СССР орденом «Трудового Красного Знамени» и медалью «За трудовую доблесть».

При формировании Академии наук в Грузии в 1941 году Д. Н. Узнадзе был избран ее действительным членом, он входил в число 16 академиков — основателей Академии наук ГССР и являлся членом Президиума общественных наук акаде-

мии. С самого же начала при Академии наук был создан сектор психологии, которым руководил Д. Н. Узнадзе. В 1943 году на базе сектора сформировался Институт психологии, директором которого был назначен Дмитрий Николаевич. Следует также отметить, что почти на протяжении тридцати лет грузинский Институт психологии был единственным институтом психологии в рамках Академии наук СССР, поэтому неудивительно, что грузинская психологическая школа с самого же начала была ориентирована на разработку фундаментальных научных проблем, чем внесла значительный вклад в дело развития советской марксистской психологии.

В 1940—1950-е годы могут считаться вторым этапом научной деятельности Д. Н. Узнадзе и развития теории установки. В это время произошла реконструкция общепсихологической теории установки. Это было связано с теми изменениями в идеологии, которые происходили тогда в общественных науках. В общественных науках уже были решены те основные философско-методологические вопросы, которые были связаны с проблемами взаимоотношения человека и предметной действительности. Постепенно все более актуальным становилось изучение вопросов социальных взаимодействий людей. По сравнению с другими психологическими течениями теория установки имела определенные преимущества в деле изучения психических вопросов социальной природы человека. Однако использование этих преимуществ требовало выдвижения новых аспектов. Стала необходимой разработка с позиций теории установки таких психологических понятий, которые обязательны для познания социально-психологической активности человека. В этом направлении Д. Н. Узнадзе провел интересную работу и опубликовал множество трудов, среди которых особо следует упомянуть такие, как «Проблемы внимания» («Психология», т. IV, 1947 г., с. 123—175), «Внутренняя форма языка» («Психология», т. V, 1947, с. 165—191), «Проблема объективации» («Труды Тбилисского университета», 1948, XXXIV, с. 329—353).

В этих трудах Д. Н. Узнадзе отказался от понятия допсихического при характеристике природы психического и установки. Он уже рассматривал установку как психическое явление, однако для ее характеристики потребовалась разработка понятия бессознательного психического. Таким путем он ввел

в психологию принцип иерархии и дал возможность дифференцированного рассмотрения двух уровней психической активности. Д. Н. Узнадзе охарактеризовал основные аспекты уровней установки и объективации в психической активности и тем самым заложил фундамент для совершенно нового этапа развития психологии установки. После этого предметом исследования психологии установки стали специфические человеческие проблемы, чем была создана основа для проведения у нас социально-психологических исследований. Если до этого актуальным было выяснение проблем, связанных с вопросами взаимоотношения человека и предметной среды, на основании чего изучались механизмы целесообразного поведения, направленного на удовлетворение биологических, жизненных потребностей организма, то в дальнейшем объектом изучения стали закономерности психической активности противостоящего действительности познающего субъекта и связанной с социальной средой личности. Внесением понятия иерархии психологии установки в то же время смогла избежать той критики, которой ее подвергли в советской психологии А. А. Смирнов, Ф. Бассин, В. Рожнов и М. Рожнов, считающие, что система теории установки не соответствует современным взглядам о регуляции, поскольку сложный системный процесс с необходимостью предполагает «существование определенных иерархических уровней управления» (Смирнов А. А., «Развитие и современное состояние психологической науки в СССР», Москва, 1975, с. 282). Такого упрека теория установки в настоящее время не заслуживает. Исследование закономерностей формирования и действия установки на различных иерархических уровнях психической активности уже давно превратилось в предмет специального изучения психологии установки.

По мнению известного исследователя методологических вопросов психологии К. А. Абульхановой—Славиной, Узнадзе путем установления особенностей второго уровня психической активности, что имело следствием формирование понятия объективации, сделал возможным понимание специфических особенностей психической деятельности человека. Если выполняемое на основе установки поведение существенным образом определяется воздействием ситуации, во время чего удовлетворяются непосредственные и актуальные потребности человека, тот

при осуществлении деятельности на уровне объективации человек освобождается от рабской подчиненности ситуации, а его деятельность приобретает избирательный, неситуационный, обобщенный характер.

На этом уровне активности человек учитывает потребности других людей и социальные требования вообще. По мнению Абульхановой—Славиной, внесением этого принципа Д. Н. Узнадзе, наряду с С. Рубинштейном, укоренил в советской психологии принцип личностного подхода, что представляло собой значительный шаг вперед на пути построения марксистской психологии (К. А. Абульханова—Славская, «Деятельность и психология личности», Москва, 1980, с. 239—248).

К концу сороковых годов Д. Н. Узнадзе обобщил полученные грузинскими психологами экспериментальные данные в монографии «Экспериментальные основы психологии установки», опубликованной в 1949 году. В этом труде он окончательно сформировал иерархическую теорию установки, где закономерности сознательной и бессознательной психологической активности человека рассматриваются с позиций единой психологии установки. Этот труд был опубликован по-русски в 1961 году, а в 1966 году вышел в США на английском языке под названием «Психология установки» (D. N. Uznadze. The Psychology of Set, Consultants Bureau, New York, 1966.) Именно по этой книге теория установки Д. Н. Узнадзе стала известна самому широкому кругу читателей и оказала значительное влияние на развитие советской психологии.

После кончины Д. Н. Узнадзе вокруг теории установки дважды разворачивалась широкая дискуссия. В первый раз в 1952 году, в Грузии была проведена дискуссия на тему: «Некоторые вопросы советской психологии», в которой приняли участие почти все видные представители грузинской психологии. В этой дискуссии предметом особого рассмотрения стали методологические проблемы психологии установки. В ходе обсуждения еще более упрочился взгляд, состоящий в том, что теория установки представляет собой одно из наиболее плодотворных направлений советской психологии, развитие которой служит обогащению марксистской психологии.

Впоследствии дискуссия о месте и значении теории установки в советской психологии развернулась на страницах не-

давно основанного в то время всесоюзного психологического журнала со статьи А. С. Прангишвили «О понятии установки в системе советской психологии» («Вопросы психологии», 1955, № 3), После этой дискуссии, длившейся на протяжении нескольких лет, теория установки утвердилась в советской психологии как одно из оригинальных и плодотворных направлений. Большой вклад в это дело внес А. С. Прангишвили, взгляды которого хорошо отражены в его труде «Материалы к истории развития теории установки в системе советской психологии» («Мацне», Серия философии—психологии, 1981 г., № 4; 1982 г., № 1).

Интерес к теории установки Д. Н. Узнадзе не только не утихает, но все более возрастает. Об этом свидетельствует и тот факт, что почти на каждом всесоюзном съезде психологов актуальным вопросам теории установки посвящаются специальные заседания. Особо следует отметить то обстоятельство, что на XVIII Международном конгрессе психологов, состоявшемся в Москве в 1968 году, проблемам установки посвятили отдельный симпозиум, в нем приняли участие психологи многих стран, возглавлял же его работу А. С. Прангишвили. Еще более широко были представлены проблемы теории установки на XII Международном конгрессе. Этот форум совпал со 100-летием основания первой в мире психологической лаборатории, поэтому он был проведен в Лейпциге, где и была сформирована указанная лаборатория В. Вундтом. На конгрессе психологии установки были посвящены два симпозиума, в котором участвовали и грузинские психологи. Одним из симпозиумов руководил непосредственно грузинский психолог, в заключительном докладе которого ясно было показано значение теории установки Д. Н. Узнадзе для психологии и отмечались успехи и достижения данной теории.

Д. Н. Узнадзе скончался в 1950 году, в 64-летнем возрасте, на научном заседании Института психологии, когда он произносил речь. Его ученики и последователи, стремящиеся с достоинством носить имя представителей грузинской школы психологов, продолжают работу в направлении дальнейшего развития психологии установки.

Ш. А. Надирашвили

DIMITRI N. UZNADZE

(A Short Review of his Scientific and Public Activities).

Dimitri Uznadze, an outstanding Georgian psychologist and public figure, is widely known among Soviet and foreign psychologists. His scientific, public and educational activities had a considerable influence on the development of science in this country. He was a worthy representative of the celebrated galaxy of those Georgian scholars and scientists who, under the leadership of Ivane Javakhishvili, did so much towards the establishment of a university in Georgia. Under Uznadze's guidance, extensive research work in the field of psychology started at Tbilisi University, the results of that work attracting the attention of Soviet and foreign psychologists.

D. Uznadze created the theory of set—an original trend in psychological science—which won recognition both in this country and abroad. Today, too, this theory forms the basis of the work of the Institute of Psychology of the Academy of Sciences of the Georgian SSR. Having been set up on Uznadze's initiative, the institute bears his name with honour. The same theory is being developed at the four chairs of psychology of Tbilisi State University that are successfully coping with the honourable task of training Georgian psychologists. Working on the basis of Uznadze's theory of set, many representatives of Soviet and foreign psychological institutions in Moscow, Leningrad, Kiev, Alma-Ata, Hungary, the German Democratic Republic, Canada, Czechoslovakia, and other places are making a worthy contribution to its development.

D. Uznadze's theory of set has become a serious theoretical trend in Soviet psychology. In the opinion of the well-known Soviet psychologists A. A. Smirnov, A. N. Leontiev, S. D. Rubinstein, B. M. Teplov, B. G. Ananyev, and A. R. Luria D. Uznadze's psychological heritage constitutes a significant achievement of psychology, greatly contributing to the formation and development of Soviet psychology.

Today, in the age of scientific and technological revolution, when the need of using the evidence of psychological science in production and social life has become quite clear, interest in the theory of set has particularly grown, for it permits to take into account the role of the „human factor“ in life.

The psychological heritage of Uznadze today, too, constitutes a living, viable theory in continuous growth and development, acquiring an ever increasing role in the solution of theoretical and practical problems.

D. Uznadze was born in 1886 into a peasant's family in the village of Sakara, Zestaponi district. His father, Niko Uznadze, was engaged in farming; at the same time he was employed in railway construction. Dimitri's mother, Anna Chumburidze, took care of their large family. Two of her children had died in infancy, and she was now rearing four sons and two daughters. Being aware of the significance of education, the literate parents cultivated a great love for learning in their children. The family, which was considered to be fairly well off at the time, provided the four sons with higher education.

In 1896 Dimitri was sent to the First Gymnasium for Boys in Kutaisi, where he distinguished himself from the beginning as a gifted and a diligent pupil. At that time Kutaisi public life was greatly affected by the revolutionary wave of 1905-7. Pupils of the senior forms were actively involved in revolutionary activity, forming secret revolutionary organizations and propagating progressive revolutionary ideas. Together with other advanced pupils, Dimitri Uznadze took an active part in the revolutionary movement. As a result, in 1905, when he was in the last, eighth, form, he was expelled from the Gymnasium together with 19 other pupils.

In the same year the family sent Dimitri to Germany to continue his studies. He enrolled at the faculty of philosophy of Leipzig University where at that time philosophy and psychology were taught by Wilhelm Wundt, the founder of scientific psychology.

In 1878 Wundt set up at Leipzig the first psychological laboratory in the world. It was at this laboratory that experimental scientific psychology took shape, attracting young students from various countries. Subsequently, it was Wundt's pupils that set up well-known psychological centres in Germany, Britain, France and other countries. D. Uznadze, the founder of the Georgian psychological

school, worked in Wundt's seminar together with Köhler and other well-known psychologists. He was regarded as one of the best students. In 1907 the academic council of Leipzig University awarded Uznadze a prize for his paper on the philosophy of Leibniz. At the same time Uznadze carried out research into the philosophical teaching of V. Solovyov and, in 1909, on graduating from the University, the degree of doctor of philosophy was conferred on him for his study of Solovyov's philosophy. He received that degree at the University of Halle, for at that time, in comparison with Leipzig, Halle had more competent specialists in Russian philosophy.

In 1909 Uznadze returned to Georgia and began to teach history at a gymnasium in Kutaisi. At that time, a diploma received at a higher educational institution abroad was not accepted as an official document in Russia. Therefore, in 1910 Uznadze began to take examinations without attending lectures at the faculty of history and philosophy of Kharkov University; in 1913 he received a first class diploma of graduation. Between 1909 and 1916 Uznadze was engaged in extensive public, educational and scholarly activities in Kutaisi.

Uznadze's educational activity is notable in two respects. He engaged in scholarly and educational work in the fields of history and education. As a history teacher, he set himself the task of writing history textbooks for the pupils of the gymnasium in Georgian, such books being very scarce at the time. He compiled and published the textbooks: „Primitive Culture“, „The Ancient East“, and „The Ancient and Modern History“. Essentially these were the first serious history textbooks in Georgian and they played a considerable role in educating the youth of that time.

Uznadze's educational activity was not limited to the teaching of history. In 1914 the small nationalities of Russia were granted the right of establishing schools on their own means, at which instruction would be conducted in their native languages. The Georgian public immediately responded to this development, and in 1915 a Georgian school, *Sinatle* („Light“) was set up, with D. Uznadze as its headmaster. This choice, made by the Georgian public, was due to the fact that, along with his study of problems of history, Uznadze did research in education as well, and had already published papers in experimental pedagogics. His papers „The Objectives of Education“, „Extracts from Experimental Pedagogics“, and his book „Introduc-

tion to Experimental Pedagogics“ dealt with problems of teaching and education. In these studies Uznadze describes the nature of instruction, in the course of which the teacher presents the child with knowledge about reality, developing in the pupil such mental powers as attention, memory, thinking, interests etc. But apart from all this — and this should be specially noted — in Uznadze’s view, in the course of training, the teacher should mould the pupil’s personality oriented to his people and society. It was on the basis of such ideas that Uznadze drew up the curriculum which, for many years, formed the theoretical foundation of educational work at the Georgian school *Sinattle*.

In 1915 Uznadze published a series of „Educational Articles“, in which there were indications of the principles of his future psychological theory. According to these articles the process of teaching and education should facilitate the development of the pupil’s inner, personality activity, which will determine his future makeup as a citizen.

Uznadze’s future work was shaped by the broad scientific interests, progressive social ideals and national orientations developed in the indicated period. Following the foundation of Tbilisi University, he became immersed in the great work started by Georgian scholars and scientists, which formed the basis for the upsurge of the science and scholarship of Soviet Georgia.

In the same period, Uznadze participated in the literary and cultural life of his country. In the 1909-20 period he published interesting articles on problems of aesthetics and art. Problems of art are discussed from the psychological point of view in his studies: „Motifs of N. Baratashvili’s Lyric“, „The Problem of Monachism in I. Chavchavadze’s ‘Hermit’“, and „Abasheli’s Poetry“.

A new period began in Uznadze’s work from 1917, for in that year he moved to Tbilisi and joined the work of Georgian scholars and scientists which was crowned by the foundation of Tbilisi University under the guidance of I. Javakhishvili. In 1918 a chair of psychology and a psychological laboratory were set up at Tbilisi University. The chair and laboratory became the centre for the development of psychology in Georgia. At the same time Uznadze was director of the Tbilisi Pedagogical Institute. The latter was **organize**d on the basis of the Tbilisi Teacher-training Institute. The Pedagogical Institute was attached to the University. At the University and the

Pedagogical Institute Uznadze delivered the courses of general psychology, educational psychology, psychology of work, and differential psychology. From the start, psychology was considered an obligatory subject for all the students of the University. Hence the need for compiling psychology textbooks and manuals for students in Georgian. From that time Uznadze began intensive research in philosophy and psychology.

In 1919 Uznadze's study „The Place of Leibniz's *Petites perceptions* in Psychology“ was published in the Proceedings of the University. This was actually the first serious theoretical-psychological study in Georgia. In 1920 the University Press published Uznadze's monograph „Henri Bergson“ — a critique of Bergson's philosophy. The critical views advanced by Uznadze against Bergson's intuitivism subsequently formed the basis of his (Uznadze's) psychology of set.

As pointed out by the classics of Marxism, research into the problems of man's active principle was earlier carried on within the idealistic philosophy. The regularities of man's mental activity had now to be studied in the context of real human activity. Although at the time Uznadze was not tackling this problem — posed in Marxist philosophy — his research work was objectively directed at its solution. The overcoming of Bergson's idealistic intuitivism — which at the time was considered the main trend in the study of man's active principle — in the cognition of the nature of human activity paved the way for a scientific orientation that facilitated the development of Soviet scientific psychology. In his work cited above, Uznadze made an attempt to overcome the one-sidedness of the theories of intuitive and intellectual cognition of reality. It was Bergson who had laid down the thesis of the metaphysical opposition of these forms of comprehending reality. Uznadze demonstrated that the nature of man's activity and cognition could be understood on the basis of a system of unitary scientific concepts, thereby excluding such irrational and intuitive notions from the process of human cognition that hindered philosophers and psychologists in their study of man's mental activity.

In Uznadze's view, the nature of man's cognition and mental activity cannot be understood on the basis of mystical and intuitive notions; on the contrary, man's intuitive and mystic experiences — along with all other experiences and inner activity—should be un-

derstood and interpreted on the basis of a system of scientific concepts. Under the influence of the inner logic of the development of his world outlook Uznadze gradually approached the Marxist doctrine of the nature of man and reality. This process intensified further when Uznadze began an experimental study of the psychological basis of human activity at the psychological laboratory.

Uznadze's later concrete-scientific studies were based on the foregoing principles, viz. „Impersonalia“ (1923), „The Psychological Bases of Naming“ (1923), „Motives for the Interest in Curricular Subjects“ (1924), etc. These were simultaneously published in German psychological journals. However, it was Uznadze's general-psychological monograph „The Bases of Experimental Psychology“, published in 1925, that played a singular role in the development of psychology in Georgia. In this 500-page psychological study, which has not lost its scientific value to the present day, the basic problems of psychology were presented in Georgian for the first time, being treated from a unitary psychological-theoretical point of view. The study just cited already contained certain principles of Uznadze's general-psychological theory. However, substantial methodological changes were needed for the theory of the psychology of set to take shape. These changes came with further theoretical and experimental work. A whole generation of pre-War Georgian psychologists was educated on the book under discussion. Under Uznadze's direction they made the theory of set one of the main trends of Soviet psychology.

In 1927 a Society of psychologists was set up in Georgia under Uznadze's sponsorship. He was permanent chairman of the society until his death. The papers read at the meetings of the Society of psychologists dealt, as a rule, with experimental research, as dictated by the requirements of Georgian science at that time.

In the late '20s and early '30s psychology — both in this country and abroad—was in a severe methodological crisis. Soviet Marxist psychology had not taken shape yet, while West-European and American psychology had broken up into separate narrow trends; these lines of research failed to come out of the state of crisis, for, in the final analysis, they were all based on an idealistic conception of the mind. With a lack of a unitary theoretical and methodological foundation, a tendency involuntarily emerged in psychology of amassing facts and empiric regularities, without scientific generalization.

Philosophical aspects and problems of psychology gradually receded into the background. Psychology endeavoured to study human mind by the natural-science experimental method. The view prevailed according to which the psychological study of man should be conducted without „consideration of any metaphysics“. In this context metaphysics implied a general theory of psychology. This trend had some positive but short-term results. In Uznadze's view, Soviet psychology could not be founded without theoretical work that should form the basis on which to construct a system of basic general concepts: Therefore, he embarked on a critical reappraisal of his own general views. In place of the concept of „biosphere“, which implied a „subpsychic“, third entity differing from the material and mental spheres, he began to look for a unitary basis of the real and mental worlds. At that time he began to formulate the concept of set, which implies man's real mental state, and which can serve as the basis of the interaction and unity of human consciousness and objective reality. By combining theoretical and experimental work, Uznadze succeeded in identifying that real mental state which expresses man's preparedness for a definite behavioural act. Man proved to possess an integral mental state that determines his future activity and the work of his consciousness. The success in the research] in this direction was mainly due to the method developed by Uznadze for the study of the indicated state. The establishment of the facts of set, and the elaboration of a method for inducing sets artificially made possible the evolvment of a theory of set, promising an insight into man's mental activity Whereas earlier psychology was circumscribed by the sphere of human experiences, now it went beyond this sphere, making the unitary regularities of man's experiences and activity its object of study. This was a new step in the development of psychology, allowing to overcome the one-sidedness of experimental as well as of behavioural psychology. The former contented itself with describing man's subjective experiences, the real human activity essentially remaining beyond the scope of study; behavioural psychology studied only the objective movements of the individual. Thus, the real human nature remained inaccessible to both lines of research. The discovery of the sphere of set made possible the study of man's experiences and actions as an integrate whole.

Isolated facts of the manifestation of set had been observed in psychology earlier, viz. the effects of Fechner and Charpentier. How-

ever, these effects were regarded as particular phenomena of limited psychological significance. It had been known that when a person lifts a definite object, this action is performed with an effort corresponding to the anticipated weight of the object in question. As a rule, in lifting large objects human beings apply a stronger effort, whereas small objects are lifted with a weak effort. This becomes apparent when this latent anticipation regarding the weight of the object is frustrated. Thus, if the object turns out to be much lighter than anticipated, we lift it quickly and it appears very light. This is, for example, the experience when we lift a tea kettle that we expected to be full, while it is actually empty. the reverse may also be the case: we may expect to lift an empty kettle, whereas it proves to be full. When this is the case, the tea-kettle „sticks to the stand“ as it were seeming very heavy to us. It is clear from these examples that in taking an object we prepare ourselves for lifting it, usually doing this without our awareness. It has proved feasible to create this state artificially as well: if a person is made to lift a heavy object with one hand, and a light one with the other, when he is given objects of equal weight to lift, these are not perceived as being such. To the hand which had earlier lifted a heavy object the new object will appear lighter than its equal-weight counterpart lifted by the other hand. The latter effect is in evidence even when the individual is aware that he had been already exposed to such action. Such inner preparation or „attunedness“ for the lifting of weights often takes place on its own, that is without the individual becoming aware of it, and is characterized by its own laws. Earlier, psychologists believed that effects of this kind pertained only to the lifting of weights and related movements. However, as discovered by Uznadze, similar effects are characteristic of all the spheres of human activity. Owing to such preliminary preparation, things may appear changed to a person, e. g. as more clear, more obscure, larger, moving faster, etc. than they are in reality. Furthermore—and this is most important for the theory of set—Uznadze demonstrated that before any activity, man prepares himself for it psychologically, although he may be absolutely unaware of it. Uznadze referred to this fact of advance psychological preparation as set, making it the object of experimental investigation. Before engaging in any activity, a relevant psychological readiness or set for the intended activity was found to evolve in the individual under the influence of definite factors; this set deter-

mines the purposeful course of his actions, even when he deliberately does not think about it, that is to say, does not make it conscious.

Psychological research in this direction received a further impetus by the effective but simple method developed by Uznadze for the study of the evolvment, action and change of set. The method in question permits an easy insight into the specificities of a person's set. Under his direction, Uznadze's collaborators carried out several hundred studies. These studies showed that many characteristics of the human mind can be described according to the facility of the evolvment of a set, its duration in time, force of action, and change.

The scientific-value of the method of set became later obvious to many psychologists. The eminent French psychologist Jean Piaget referred to the fact identified in the visual modality by the method of set as the „Uznadze effect“, and he used its characteristics in establishing the stages of human adaptation to reality. Further, using the evidence of this effect, Piaget demonstrated the untenability of the basic principles of the Gestalt theory — widespread in psychology—for the understanding of human mental activity. In 1944 Piaget published a monographic study dealing with the characteristics and significance of the „Uznadze effect“. This study made Uznade's work still more popular among wider circles of psychologists. (J. Piaget et M. Lambercier. Essai sur un Effet de „Einstellung“ survenant au cours de perceptions visuelles successives (Effet Uznadze), 1944. 30, *Archives de Psychologie*).

it was at the time under discussion that the Georgian psychological school took shape. A significant stage of its research was generalized in D. Uznadze's basic work „General Psychology“. First published in 1940, to the present day it has been considered the main handbook in psychology for the under- and postgraduates of the psychology department of Tbilisi University.

Before dealing with the principal developmental stages of Uznadze's theory of set, it should be noted that from 1923 onwards he carried out a series of experimental-theoretical studies that were of considerable importance for the development of psychology per se. Among these studies, which have since entered the treasurehouse of Soviet psychology, the following should be noted specially: „The Psychological Bases of Naming“ (1923), „Towards the Problems of Comprehension of Meaning“ (1927), „Concept Development

in *Preschool Age*“ (1929), *The illusion of the Speed of Movement*“ (1940), *„The Development of Technical Thinking at School Age“* (1940), *„Forms of Human Behaviour“* (1941), *„The Inner Form of Language“* (1947), and *„Towards the Essence of Attention“* (1947). The first three of these studies were published in German journals, becoming known to wide sections of psychologists.

„*The Psychological Bases of Naming*“ was published in *Psychologische Forschung* in 1924. In it Uznadze demonstrated — on the basis of experimental research — that the naming of things and phenomena is by no means a random, unmotivated activity but one with a special psychological basis. Thus, when exposed to meaningless drawings and sound complexes, the Ss see some similarity, selecting definite sound complexes as more appropriate names for definite drawings. The discovery of this striking regularity opened up an entirely new way for research in the psychological problems of language, as well as for the understanding of the nature of mental activity. Following the indicated study the process of naming became an intensive object of research. The basic findings of Uznadze's study were introduced into the handbook of Gestalt Psychology by the eminent German psychologist W. Köhler. Wide experimental work towards verifying Uznadze's results and further investigations of related problems was carried out by Ch. Fox, F. Irwin, E. Newland, and R. Davies. Subsequently, research in this direction went far beyond the sphere of experimental investigation of naming, becoming related to cross-cultural studies. A comprehensive monographic study of these problems has been published by Prof. A. Baidurashvili who, along with his own results, sets forth and generalizes the evidence accumulated in psychology on the subject. On the basis of an analysis of the literature on the topic, he shows clearly that D. Uznadze is rightfully considered a pioneer of research along these lines in psychology, and that his results hold a place of honour in the study of the psychological act of naming.

Two of Uznadze's experimental studies of concept formation also met with a broad response. The studies in question were published first in German, in 1929 (*„Die Gruppenbildungsversuche bei vorschulpflichtigen Kindern. Arch. f. ges. Psychologie, 73, 1929* and *„Die Begriffsbildung im vorschulpflichtigen Alter,“ Zeitschrift für d. angewandte Psychologie, B. 34, № 2, 1929*), and later in Georgian. These studies deal with the stages of the mastery of concepts by chil-

dren at early age, representing „functional equivalents“ of adult concepts and affording an insight into the unitary and natural path of development of human thinking. In his book „Speech and Thinking“ (1934), the eminent Russian psychologist D. Vygotski made an extensive review of Uznadze's results. He wrote that Uznadze's task was to identify those forms of thinking that should be regarded not as concepts but as their functional equivalents. The contradiction existing between the process of understanding later, developed conceptual thinking and early speech was resolved naturally through the discovery of pseudoconcepts, emerging as complex thinking and permitting children and adults to understand each other in the process of thinking and speaking. This stage of thinking led to the discovery of the link connecting complex and conceptual thinking. (D. Vygotski, Selected Psychological investigations. Moscow, 1956. pp. 153-154, 181-182.

Apart from the significant results on the developmental stages of thinking, the cited studies presented a complex method for the research into concept formation, which was later used by many researchers in their investigation of; the regularities of concept formation. Uznadze's results were discussed and used by the Soviet psychologists: S. Rubinstein and Brushlinski, German psychologists W. Stern, G. Dumas, W. Blumenfeld; and by the American psychologists A. Luchins and E. Luchins.

In Georgia, research in this direction was later continued by Prof. R. Natadze, who presented a comprehensive picture of the development of thinking in school age children. He concurs with the view that it was precisely D. Uznadze who „experimentally established for the first time that... a word serving the function of a concept is in meaning still far from being a real concept, and hence serves only in the functional capacity of a concept, and, what is most important, he (Uznadze) brought to light the mental content of this functional equivalent“. (R. Natadze. General Psychology, Tbilisi, 1977, p. 462).

The significance of Uznadze's experimental studies and the concept of set was clearly pointed out by the well-known American psychologist A. Luchins in a paper dealing with a handbook of psychology. In his view, the present successes of the psychology of thinking are due to the great classical heritage of M. Wertheimer, K. B ller, O. Selz, and D. Uznadze.

In Luchins's opinion, American psychology ordinarily studies those operational elements of thinking which lend themselves to logical calculation and machine simulation. However, from this standpoint it is impossible to understand the nature of man's intellectual activity. He believes in the necessity of considering studies dealing with the activity of personality and the role of set in the thinking process. Among such studies he considers „those of Rees and Israel and Sipola, and particularly the work of Uznadze and his colleagues of Tbilisi State University of Georgia, USSR, who for over 40 years have been doing significant research that has led to an interesting new theory about set.“ (A. C. Luchins, in: *Contemporary Psychology*, August 1972, vol. XVII, № 8, p. 433.)

Many references could be cited in the international psychological literature on Uznadze's experimental studies discussed above. However, his basic scientific achievement lies in his psychological theory of set. From 1927 Uznadze and his coworkers carried on experimental investigations, which led to the establishment of the integrate-personality nature of set, the emergence and action of the latter being subject to specific laws. The findings of his research in this direction were published first in German and Russian.

Uznadze's first experimental-psychological study entitled „On the Illusion of Weight and its Analogues“, in which the integrate-personality nature of set was demonstrated, was published in a German journal (*Ueber die Gewichtstäuschung und ihre Analoga. Psychologische Forschung*, 1931, 14, № 3-4, 366-379).

Uznadze showed further that contrastive illusory experiences in all the spheres of perception evolve on the basis of the change of set. His experimental study: „Change of set as the basis of a contrastive illusion“ was first published in the materials of the 9th international Congress of Psychology (Einstellungsumschlag als Grundlage der Kontrasttäuschungen. IX int. Congr. Psychol., 1929, Proceedings and Papers, 1930, pp. 453-454).

Generalizing these studies, Uznadze formulated the law of the change of set, the main propositions of which were expounded in the leading psychological journal of the period in the USSR (Concerning the basic law of the change of set. *Psikhologiya*, Moscow 1930, V. III, issue 3, pp. 316-335.)

The vast experimental work that drew the attention of international psychology to the theory of set was carried out by Georgian psychologists on the basis of the foregoing studies.

Along with intensive scientific research, in the same period Uznadze was engaged in extensive public and educational work. From 1918 till his death in 1950 he was head of the Chair of Psychology at the University; in 1923-25 he was dean of the Social-economic Faculty, and in 1925-27 dean of the Pedagogical Faculty.

With the establishment of Soviet power in Georgia psychological science in this country became oriented towards real life problems. Hence the setting up of the first psychological laboratory in Georgia at the Tbilisi city soviet: in 1925-27 the laboratory was directed by Uznadze. At the same time he engaged in extensive practical psychological work. From 1930 to 1936 he collaborated with the Institute of Health of Children and Adolescents and the Institute of Psychoneurological Disorders.

In the same period medical and pathopsychological work began in Georgia, which in turn had a considerable effect on the further development of the theory of set.

In the 1932-40 period Uznadze directed the Chair of psychology at the Kutaisi Teachers' Training Institute. In Kutaisi he founded a centre of psychological work which supplied Georgian psychology with able specialists. In 1938-40, he directed the Chair of psychology at the Sukhumi Teachers' Training Institute. He successfully combined this intensive activity with experimental research. At all places of his work he set up teams of experimental researchers who worked on particular practical and theoretical problems.

1940 may be considered to have been the closing year of the first stage of development of the theory of set. Uznadze's „General Psychology“, which summarized the results of psychological research in Georgia, came out in the same year. The publication of this basic work was preceded by his papers showing the developmental path of the theory of set. Note should be made of his paper „Towards a Psychology of Set“, (Proceedings of Tbilisi State University, vol. 7, 1938, pp. 17-50) and his „Studies in the Psychology of Set“, published in *Acta Psychologica*, 1939, vol. 4, №. 3, pp. 323—360 (Untersuchungen zur Psychologie der Einstellung).

In these papers Uznadze formulated a general psychological theory of set. Ordinarily, psychology deals with two types of theory.

There are specific theories of perception, attention, phantasy, and other mental phenomena. These theories, which deal with the understanding and explanation of the cited phenomena, are known as the so-called „minor“ theories. However, such theories are always based on some general psychological theory. The history of psychology is not very rich in major general psychological theories. Notable among theories of the latter kind are Associationism, Freud's Psychoanalytical theory, Gestalt theory, and the American Behaviorism. Initially the theory of set developed as a „minor“ theory that studied the specificities of set proper as a mental phenomenon. Uznadze's contribution lies in the fact that he gradually developed the „minor“ theory of set into a general psychological theory directed at the comprehension of the basic laws of human mental activity. Man's mental activity, the general regularities of his actions and consciousness are understood on the basis of the general psychological theory of set. Uznadze formulated his general psychological theory of set alongside and in opposition to the Gestalt theory, Psychoanalysis, Behaviorism, and the other „major“ theories, with a view to overcoming them. He fulfilled this task in his „General Psychology“, in which he demonstrated that the peculiarities of the process of man's action and consciousness are a manifestation of the set-induced activity of an integrate personality. A. Smirnov, a well-known Soviet psychologist, believes this to be one of the major achievements of Soviet psychology. In his view, there is full consensus in the main directions of Soviet psychology regarding Uznadze's foregoing proposition. He concurs also with Uznadze's basic propositions, which he characterized in the following way: „In the first place, psychology should make personality as a whole the object of its study; at the same time, the phenomena of consciousness—considered by traditional psychology as a totality of independent entities—should be studied as differentiated determinatenesses or specifications of the subject“. (A. A. Smirnov. „The Development and Current State of Psychological Science in the USSR“, Moscow, 1975, p. 280).

*

* *

On the basis of the theory of set it proved feasible to study, for the first time, the relations obtaining between man's environment, his behaviour, and consciousness. At the same time the theory of a

direct and mechanistic relationship between environment and consciousness was overcome.

Along with the fundamental problems of psychology, this theory allowed the study of psychological typology, for the latter proved to be significantly related to the typology of a person's set. Later, under Uznadze's guidance, extensive work was done in this direction by Prof. V. Norakidze. On the basis of monographic studies, he demonstrated that man's temperament and character type are based on the typology of set.

The establishment of a significant relationship between the theory of set and the pathopsychological changes of personality are considered to be another achievement of the theory under discussion. At Uznadze's request, extensive research was conducted in this direction by K. Mdivani and Prof. I. Bzhalava. On the basis of experimental studies they found that the process of the development and extinction of set in schizophrenic, hysterical and epileptic patients is characterized by specificities of its own in comparison with the same process in normal subjects.

During the Great Patriotic War psychology — like other branches of science — served the war needs. Uznadze opened a pathopsychological consulting-room at the Tbilisi Evacuation Hospital, himself supervising the work on the restoration of the impaired mental functions of wounded servicemen. Apart from this, he engaged in propagandist-scientific activity, publishing critical articles against fascism and the racial theory.

In 1945, for his fruitful practical and theoretical work Uznadze was decorated by the Presidium of the Supreme Soviet of the USSR with the Order of the Red Banner of Labour and with the medal for „Labour Valour“.

At the establishment of an Academy of Sciences in Georgia in 1941, Uznadze was elected Member of the Academy, being one of the 16 founding Members. He was at the same time elected member of the department of social sciences of the Presidium of the Academy. From the beginning, a sector of psychology, directed by Uznadze, was set up at the Academy. In 1943, an Institute of psychology was established on the basis of the Sector. Uznadze was elected Director of the Institute. It should be noted also that for almost 30 years the Georgian Institute of Psychology was the only institute of psychology under the USSR Academy of Sciences; hence, it is not surpris-

ing that the Georgian school of psychology was from the start oriented to the study of basic scientific problems, thereby making a substantial contribution to the development of Soviet Marxist psychology.

The 1940-50 period can be considered the second of Uznadze's research work and the development of the theory of set. That was the period in which the general psychological theory of set underwent modification, this was connected with the ideological changes that took place in the social sciences. In the social sciences the principal philosophical and methodological problems connected with the relationship of man and object reality had been solved by that time. Study of problems of human social relations was gradually becoming urgent. In comparison with other psychological lines of research the theory of set proved to be better equipped for the investigation of the psychological problems of man's social relations. But application of the advantages of the theory of set called for the identification of new aspects. Psychological concepts that were necessary for the cognition of man's social-psychological activity had to be further elaborated from the standpoint of the theory of set. Uznadze carried out interesting research along these lines; among Uznadze's numerous studies devoted to this problem note should be made of the following papers' „The problems of Attention“. (in *P s i k o l o g i a*, vol. IV 1947, pp. 123-175.); „The Inner Form of Language“ (in *P s i k o l o g i a*, V, 1947, pp. 165-191), and „The Problem of Objectification“ (*P r o c. T b i l i s i U n i v.*, XXXIV, p. 329-353).

In these studies Uznadze discarded the concept of the prepsychic in describing the nature of the mind and set. He had come to regard set as a psychic phenomenon, but its characterization necessitated the elaboration of the concept of the unconscious mind. Thereby, he introduced the principle of hierarchy into psychology, permitting a differentiated characterization of the two levels of mental activity. Uznadze described the main aspects of the levels of set and objectification in mental activity, thereby laying the foundation for an entirely new stage of development in the psychology of set. Henceforward specifically human problems became the object of research in the psychology of set, this forming the basis of social-psychological investigations in this country. Whereas hitherto priority had been given to the study of problems bearing on the relationship of man and his object environment, involving a study of the mechanisms

of purposeful behaviour aimed at satisfying the vital biological needs of the living organism, now the focus of attention shifted to the mental regularities of the activity of the cognizing subject confronting the reality and of the personality related to his social environment. By introducing the concept of hierarchy the psychology of set removed the criticism levelled at it in Soviet psychology by A. Smirnov, F. Bassin, V. Rozhnov and M. Rozhnov to the effect that the system of the theory of set did not correspond to modern views on regulation, for a complex systems process necessarily implies „the presence of definite hierarchical levels of control“ (A. A. Smirnov. *The Development and Current State of the Psychological Science in the USSR*, Moscow, 1975, p. 282). Today the theory of set is no longer exposed to this criticism. The regularities of the evolvment and action of set at various hierarchical levels have since been the object of special investigation by the theory of set.

In the view of K. Abulkhanova-Slavskaya, a well-known researcher into the methodological problems of psychology, Uznadze's discovery of the specificities of the second level of mental activity, followed by the formulation of the concept of objectification, afforded an insight into the specificities of human mental activity. Whereas a behaviour based on set is essentially determined by the situation and leads to the gratification of man's immediate and actual needs, when acting at the level of objectification, the subject is no longer a slave of the situation, his activity assuming a selective, non-situational, generalized character. At this level of activity man takes account of the other persons, and in general, of social needs. K. Abulkhanova-Slavskaya believes that by introducing this point of view into Soviet psychology, D. Uznadze, together with S. Rubinstein, established the principle of personality approach, which was a significant step on the road to the building of a Marxist psychology. (K. Abulkhanova-Slavskaya. *Activity and the Psychology of Personality*. Moscow, 1980, pp. 239-248).

By the end of the 1940s Uznadze generalized the results of the experimental research carried out by the Georgian psychologists in his monograph „The Experimental Bases of the Psychology of Set“, published in 1949. In that work, he definitively formulated a hierarchic theory of set, in which the regularities of human unconscious mental activity are discussed on the basis of a single psychology of set. The work was published in Russian in 1961, and in 1966 its

English translation came out in the USA (D. N. Uznadze. *The Psychology of Set*, Consultants Bureau, [New York, 1966]). Uznadze's theory of set became known to broad sections of psychologists on the basis of the latter work, exerting a considerable influence on the development of Soviet psychology.

After Uznadze's death wide discussions of the theory of set were held twice. The first was held in Georgia in 1952 on the theme: „Some Problems of Soviet Psychology“. Almost all prominent Georgian psychologists took part in the discussion. Attention was focussed on the methodological problems of psychology. As the result of the discussion the view was strengthened that the psychology of set was one of the most fruitful lines of research in Soviet psychology, its development enriching Marxist psychology.

The second discussion, which lasted several years, dealt with the significance and place of the theory of set in Soviet Psychology. It started with A. Prangishvili's paper „Towards the Concept of Set in the System of Soviet Psychology“, printed in *V o p r o s y p s i k h o l o g i i*, recently founded All-Union journal of psychology (№ 3, 1955). Following that discussion the theory of set became firmly established in Soviet Psychology as an original and fruitful trend. A substantial contribution to this was made by A. Prangishvili, whose views are summarised in his paper: „Materials towards the history of the development of the theory of set in Soviet psychology“ *Matsne*, Series of Philosophy and Psychology, 1981; № 4; 1982, № 1).

Interest in Uznadze's theory of set has grown ever since, as evidenced by the fact that at almost every All-Union congress of psychology special sessions are devoted to topical problems of the theory of set. It is particularly noteworthy that at the 18th international Congress of Psychology in Moscow (1968) a separate symposium, directed by A. Prangishvili, was devoted to problems of set, psychologists of many countries taking part in its work. Problems of the theory of set were represented still wider at the 22nd International Congress of Psychology. That forum coincided with the centenary of the establishment of the first psychological laboratory in the world. Therefore, it was held at Leipzig where that laboratory had been set up by Wundt. At the indicated Congress two symposia were devoted to the psychology of set, in which Georgian psychologists also participated. One of the symposia was chaired by a Georgian

psychologist in whose summing-up paper the significance of Uznadze's theory of set for psychology was clearly shown and its achievements were indicated.

Uznadze died in 1950, at the age of 64. He expired while addressing an academic session of the Institute of Psychology in Tbilisi. His pupils and followers, cherishing the honourable name of representatives of the Georgian school of psychology, are continuing to work towards the further development of the psychology of set.

S h o t a N a d i r a s h v i l i

დირექტორი უზნაძის

ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ძირითადი თარიღები

- 1886 წ.** 20 დეკემბერს დაიბადა ზესტაფონის რ-ნის სოფ. საქარაში.
- 1896 წ.** შევიდა ქუთაისის ვაჟთა პირველ გიმნაზიაში.
- 1905 წ.** შევიდა ლაიფციგის უნივერსიტეტის ფილოსოფიის ფაკულტეტზე.
- 1909 წ.** დაამთავრა ლაიფციგის უნივერსიტეტი.
- 1909 წ.** დაამთავრა მუშაობა ვლ. სოლოვიოვის ფილოსოფიურ მოძღვრებაზე და ჰალეს უნივერსიტეტში მიენიჭა ფილოსოფიის დოქტორის წოდება.
- 1909 წ.** დაბრუნდა საქართველოში და დაიწყო მუშაობა ქუთაისის ვაჟთა გიმნაზიაში ისტორიის მასწავლებლად.
- 1910 წ.** ექსტერნის წესით ჩააბარა გამოცდები ხარკოვის უნივერსიტეტში ისტორიულ-ფილოლოგიური ფაკულტეტის ისტორიულ განყოფილებაზე, რომელიც დაამთავრა 1913 წელს.
- 1914—1916 წწ.** მუშაობდა ქუთაისის მთავრობის ქალთა გიმნაზიაში ფსიქოლოგიისა და პედაგოგიკის ისტორიის მასწავლებლად.
- 1914—1917 წწ.** მუშაობდა ფსიქოლოგიისა და ლოგიკის მასწავლებლად ქუთაისის ეპარქიალურ სასწავლებელში.
- 1915—1918 წწ.** მუშაობდა ქუთაისში დაარსებული ქართული სკოლის „სინათლის“ დირექტორად.
- 1918 წ.** თბილისის უნივერსიტეტში მისი ხელმძღვანელობით დაარსდა ფსიქოლოგიის კათედრა.
- 1918—1923 წწ.** მუშაობდა თბილისის პედაგოგიური ინ-ტის დირექტორად და ფსიქოლოგიისა და პედაგოგიკის მასწავლებლად.
- 1918—1950 წწ.** თბილისის უნივერსიტეტში ზოგადი ფსიქოლოგიის კათედრის გამგეა.
- 1921—1923 წწ.** თბილისის უნივერსიტეტის სამეცნიერო საბჭოს მდივანია.
- 1923 წ.** არჩეულ იქნა ქართული საენათმეცნიერო საზოგადოების წევრად.

- 1923—1925** წწ. თბილისის უნივერსიტეტის სოციალურ-ეკონომიკური ფაკულტეტის დეკანი.
- 1925—1927** წწ. თბილისის უნივერსიტეტის პედაგოგიური ფაკულტეტის დეკანი.
- 1927—1929** წწ. მუშაობდა თბილისის საქალაქო საბჭოს ფსიქოტექნიკური ლაბორატორიის გამგედ.
- 1927—1950** წწ. საქართველოს „ფსიქოლოგთა საზოგადოების“ დამაარსებელი და ხელმძღვანელი.
- 1930—1932** წწ. მუშაობდა ბავშვთა და მოზარდთა ჯანმრთელობის დაცვის თბილისის ინსტიტუტის კონსულტანტად.
- 1931** წ. საქართველოს განათლების კომისარიატთან არსებულმა საკვალიფიკაციო კომისიამ დაუმტკიცა პროფესორის წოდება.
- 1932—1936** წწ. მუშაობდა პედაგოგიურ მეცნიერებათა სამეცნიერო-კვლევითი ინ-ტის კონსულტანტად.
- 1932—1936** წწ. მუშაობდა ფუნქციონალურ-ნერვულ დაავადებათა სამეცნიერო-კვლევითი ინ-ტის კონსულტანტად.
- 1932—1940** წწ. ქუთაისის პედაგოგიური ინ-ტის პროფესორი და ფსიქოლოგიის კათედრის გამგეა.
- 1935** წ. საქართველოს განათლების კომისარიატთან არსებულმა საკვალიფიკაციო კომისიამ დაუმტკიცა პედაგოგიურ მეცნიერებათა დოქტორის ხარისხი.
- 1938** წ. თბილისის უნივერსიტეტის დაარსების 20 წლისთავთან დაკავშირებით საქართველოს სსრ ცენტრალურმა აღმასრულებელმა კომიტეტმა მეცნიერული დამსახურებისათვის დააჯილდოვა საპატიო სიგელით.
- 1938—1939** წწ. მუშაობდა სოხუმის პედაგოგიური ინ-ტის პროფესორად და ფსიქოლოგიის კათედრის გამგედ.
- 1939** წ. არჩეულ იქნა მშრომელთა დეპუტატების თბილისის საქალაქო საბჭოს დეპუტატად.
- 1939—1940** წწ. თბილისის უნივერსიტეტის ფილოლოგიური ფაკულტეტის დეკანი.
- 1941** წ. აირჩიეს საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის პირველი შემადგენლობის ნამდვილ წევრად.
- 1941—1942** წწ. მუშაობდა საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ფსიქოლოგიის სექტორის გამგედ.
- 1941—1942** წწ. მუშაობდა საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის საზოგადოებრივ მეცნიერებათა განყოფილების თავმჯდომარის მოადგილედ.
- 1941—1950** წწ. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის საზოგადოებრივ მეცნიერებათა პრეზიდიუმის წევრია.

- 1943—1950 წწ. მუშაობდა საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ფსიქოლოგიის ინ-ტის დირექტორად.
- 1944 წ. მუშაობდა პედაგოგიურ მეცნიერებათა სამეცნიერო-კვლევითი ინ-ტის ფსიქოლოგიის განყოფილების გამგედ.
- 1945 წ. დაჯილდოვდა შრომის წითელი დროშის ორდენით.
- 1945 წ. დაჯილდოვდა მედლით „კავკასიის ქდაცვისათვის“.
- 1945 წ. დაჯილდოვდა მედლით „მამაცური შრომისათვის 1941 — 1945 წწ. დიდ სამამულო ომში“.
- 1946 წ. მიენიჭა მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწის წოდება.
- 1948 წ. არჩეულ იქნა მშრომელთა დეპუტატების თბილისის საქალაქო საბჭოს დეპუტატად.
- 1950 წლის 12 ოქტომბერს გარდაიცვალა.

ОСНОВНЫЕ ДАТЫ ЖИЗНИ И ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Д. Н. УЗНАДЗЕ

- 1886 г.** 20-го декабря родился в селении Сакара Зестафонского района.
- 1896 г.** Поступил в Кутаисскую первую мужскую гимназию.
- 1905 г.** Поступил в Лейпцигский ун-т на философский факультет.
- 1909 г.** Окончил Лейпцигский ун-т.
- 1909 г.** Закончил работу над философским учением Вл. Соловьева, присвоена степень доктора философских наук ун-та Галле.
- 1909 г.** Возвратился в Грузию и начал работать учителем истории в Кутаисской мужской гимназии.
- 1910 г.** Экстерно сдал экзамены на историко-филологический факультет исторического отделения Харьковского ун-та, который окончил в 1913 году.
- 1914—1916 гг.** Работал преподавателем психологии и педагогической истории в Кутаисской правительственной женской гимназии.
- 1914—1917 гг.** Работал преподавателем психологии и логики в Кутаисском епархиальном училище.
- 1915—1918 гг.** Работал директором грузинской школы «Синале», основанной в Кутаиси.
- 1918 г.** В Тбилисском ун-те под его руководством была создана кафедра психологии.
- 1918—1923 гг.** Работал директором Тбилисского педагогического ин-та и преподавателем психологии и педагогики.
- 1918—1950 гг.** Заведующий кафедрой общей психологии Тбилисского ун-та.
- 1921—1923 гг.** Секретарь ученого совета Тбилисского ун-та.
- 1923 г.** Избран членом Грузинского языковедческого общества.

- 1923—1925 гг. Декан социально-экономического факультета Тбилисского ун-та.
- 1925—1927 гг. Декан педагогического факультета Тбилисского ун-та.
- 1927—1929 гг. Работал заведующим психологической лабораторией Тбилисского городского Совета.
- 1927—1950 гг. Основал и руководил «Обществом психологов» Грузии.
- 1930—1932 гг. Работал консультантом Тбилисского ин-та охраны здоровья детей и юношей.
- 1931 г. Квалифицированная комиссия при комиссариате просвещения Грузии утвердила звание профессора.
- 1932—1936 гг. Работал консультантом Тбилисского научно-исследовательского педагогического ин-та.
- 1932—1936 гг. Работал консультантом научно-исследовательского ин-та функционально-нервных заболеваний.
- 1932—1940 гг. Профессор и заведующий кафедрой психологии Кутаисского педагогического ин-та.
- 1935 г. Квалифицированная комиссия при комиссариате просвещения Грузии утвердила степень доктора.
- 1938 г. Награжден Почетной грамотой Центральным Исполнительным Комитетом Грузинской ССР за научные заслуги в связи с 20-летием основания Тбилисского гос. ун-та.
- 1938—1939 гг. Профессор и заведующий кафедрой Сухумского педагогического ин-та.
- 1939 г. Избран депутатом Тбилисского городского Совета депутатов трудящихся.
- 1939—1940 гг. Декан филологического факультета Тбилисского ун-та.
- 1941 г. Избран в первый состав действительных членов Академии наук Грузинской ССР.
- 1941—1942 гг. Работал заведующим сектором психологии Академии наук Грузинской ССР.
- 1941—1942 гг. Работал заместителем председателя Отдела общественных наук Академии наук Грузинской ССР.
- 1941—1950 гг. Член президиума Отделения общественных наук Грузинской ССР.
- 1943—1950 гг. Работал директором Ин-та психологии Академии наук Грузинской ССР.

- 1944** г. Работал заведующим отделом психологии Тбилисского научно-исследовательского педагогического ин-та.
- 1945** г. Награжден орденом «Трудового Красного Знамени».
- 1945** г. Награжден медалью «За оборону Кавказа».
- 1945** г. Награжден медалью «За доблестный труд в Великой Отечественной войне 1941—1945 гг.».
- 1946** г. Присвоено звание Заслуженного деятеля науки Грузинской ССР.
- 1948** г. Избран депутатом Тбилисского городского Совета депутатов трудящихся.
- 1950** г. 12 октября скончался.

დმიტრი უზნაძის შრომები
ТРУДЫ ДМИТРИЯ НИКОЛАЕВИЧА УЗНАДЗЕ

1909

1. ბ. ბარათაშვილის ლირის მოტივები. — დროება, 1909, № 252, გვ. 2—3; № 253, გვ. 3.

Мотивы лиры Н. Бараташвили. — Дроеба, 1909, № 252, с. 2—3; № 253, с. 3.

2. Wladimir Solowiow: seine Erkenntnistheorie und Metaphysik. Halle, 1909. 168 s.

რეც.: ქიქოძე გ., ბიბლიოგრაფია. — დროება, 1909, № 189, გვ. 3.

Рец.: Кикодзе Г., Библиография. — Дроеба, 1909, № 189, с. 3.

1910

3. აღზრდის მიზნები. — დროება, 1910, № 2, გვ. 2—4; № 5, გვ. 2—3; № 6, გვ. 2—3; № 8, გვ. 2—3.

Цели воспитания. — Дроеба, 1910, № 2, с. 2—4; № 5, с. 2—3; № 6, с. 2—3; № 8, с. 2—3.

4. ინდივიდუალობა და მისი გენეზისი. — სახალხო გაზეთი, 1910, № 101, გვ. 2—4; № 102, გვ. 2—3.

Индивидуальность и ее генезис. — Сахалхо газети, 1910, № 101, с. 2—4; № 102, с. 2—3.

5. რა არის შემეცნების თეორია? — სახალხო გაზეთი, 1910, № 164, გვ. 2—4.

Что такое теория познания? — Сахалхо газети, 1910, № 164, с. 2—4.

1911

6. განდგომილობის პრობლემა ი. ჯავჭავაძის „განდგომილში“. — სახალხო გაზეთი, 1911, № 483, გვ. 2—3; № 484, გვ. 2—3.

რეც.: ლ. ილიას საღამოზე. — მნათობი, 1911, № 63, გვ. 6.

Проблема отшельничества в «Отшельнике» И. Чавчавадзе. — Сахалхо газети, 1911, № 483, с. 2—3; № 484, с. 2—3.

Рец.: 7. На вечере, посвященном Илье. — Мнатоби, 1911, № 63, с. 6.

7. ბ-ნს მნათობელ 7-ს. — კოლხიდა, 1911, № 175, გვ. 2.

Г-ну мнатобскому. — Колхида, 1911, № 175, с. 2.

8. დაღალულობის პრობლემა. — კოლხიდა, 1911, № 207, გვ. 2—3; № 209, გვ. 2—3; № 210, გვ. 2—3.

Проблема утомления. — Колхида, 1911, № 207, с. 2—3; № 209, с. 2—3; № 210, с. 2—3.

9. თეატრი და მუსიკა. „ძია ვანო“ ჩეხოვისა. — კოლხიდა, 1911, № 139, გვ. 3—4. — ხელს აწერს: Un d'on.

Театр и музыка. «Дядя Ваня» Чехова. — Колхида, 1911, № 139, с. 3—4. — Подпись: Un d'on.

10. ლიტერატურული საღამო. — კოლხიდა, 1911, № 143, გვ. 3; № 144, გვ. 3. — ხელს აწერს: Un d'on.

Литературный вечер. — Колхида, 1911, № 143, с. 3; № 144, с. 3. — Подпись: Un d'on.

11. ნაწყვეტები ექსპერიმენტალური პედაგოგიიდან. — კოლხიდა, 1911, № 76, გვ. 2; № 77, გვ. 2—3; № 78, გვ. 1—2; № 83, გვ. 2—3; № 88, გვ. 2—3; № 90, გვ. 2—3; № 91, გვ. 2—3; № 92, გვ. 2—3; № 93, გვ. 2—3; № 96, გვ. 2—3; № 98, გვ. 2.

Отрывки из экспериментальной педагогики. — Колхида, 1911, № 76, с. 2; № 77, с. 2—3; № 78, с. 1—2; № 83, с. 2—3; № 88, с. 2—3; № 90, с. 2—3; № 91, с. 2—3; № 92, с. 2—3; № 93, с. 2—3; № 96, с. 2—3; № 98, с. 2.

12. ნაწყვეტები ექსპერიმენტალური პედაგოგიიდან. ნაწ. II. ყურადღება. — კოლხიდა, 1911, № 103, გვ. 2—3; № 104, გვ. 2—4.

Отрывки из экспериментальной педагогики. Ч. II. Внимание. — Колхида, 1911, № 103, с. 2—3; № 104, с. 2—4.

13. ფილოსოფიური საუბარი. 1. სიკვდილი. — კოლხიდა, 1911, № 4, გვ. 1—2. — ხელს აწერს: „დ“.

Философские беседы. 1. Смерть. — Колхида, 1911, № 4, с. 1—2. — Подпись: «д».

1912

14. აღზრდის ძირითადი ტრაგედია და ექსპერიმენტალური პედაგოგია. — განათლება, 1912, № 6, გვ. 428—438.

Основная трагедия воспитания и экспериментальная педагогика. — Ганатлеба, 1912, № 6, 428—438.

15. ექსპერიმენტალური პედაგოგიკის შესავალი. ქუთაისი, სტამბა „ძმობა“, 1912, II, 202 გვ.

Введение в экспериментальную педагогику. Кутаиси, тип. «Дзмоба», 1912, II, 202 с.

16. ისტორიული მატერიალიზმი ნ. რ-ლისა. — კოლხიდა, 1912, № 28, გვ. 2.—ხელს აწერს: Ens.

Исторический материализм Н. Р-ла. — Колхида, 1912, № 28, с. 2.—Подпись: Ens.

17. O tempora. I და II წერილი. — კოლხიდა, 1912, № 101, გვ. 2—3; № 103, გვ. 2.—ხელს აწერს: Ens.

O tempora. I и II статьи. — Колхида, 1912, № 101, с. 2—3; 103, с. 2.—Подпись: Ens.

1913

18. აბაშელის პოეზია. (ცოტა რამ მხატვრული შემოქმედების შესახებ). — ერი, 1913, № 1, გვ. 2; № 2, გვ. 2—3; № 5, გვ. 2—3.

Поэзия Абашели. (О художественном творчестве). — Эри, 1913, № 1, с. 2; № 2, с. 2—3; № 5, с. 2—3.

1914

19. ომის ფილოსოფია. — სახალხო ფურცელი, 1914, № 148, გვ. 2—3; № 149, გვ. 2—3; № 150, გვ. 2—3; № 153, გვ. 3, № 155, გვ. 2—3.

Философия войны. — Сахалхо пурцели, 1914, № 148, с. 2—3; № 149, с. 2—3; № 150, с. 2—3; № 153, с. 3; № 155, с. 2—3.

1915

20. ნაციონალიზმი და სოციალიზმი. — მეგობარი, 1915, № 12, გვ. 1. — ხელს აწერს: Ens.

Национализм и социализм. — Мегибари, 1915, № 12, с. 1.—Подпись: Ens.

21. ორი სტუმარი. — მეგობარი, 1915, № 7, გვ. 1.—ხელს აწერს: Ens.

Два гостя. — Мегибари, 1915, № 7, с. 1.—Подпись: Ens.

22. პედაგოგიური წერილები: 1. პროფესიონალიზმი. — მეგობარი, 1915, № 59, გვ. 2—3.

Педагогические статьи: 1. Профессионализм. — Мегობари, 1915, № 59, с. 2—3.

23. პედაგოგიური წერილები: 2. საზოგადო განათლება (ისტორიულ კრიტიკული ანალიზი). — მეგობარი, 1915, № 60, გვ. 2—3.

Педагогические статьи: 2. Общее образование (Историко-критический анализ). — Мегობари, 1915, № 60, с. 2—3.

24. პედაგოგიური წერილები; 3. ცხოვრებასთან დაახლოვების პრინციპი. — მეგობარი, 1915, № 63, გვ. 2.

Педагогические статьи: 3. Принцип сближения с жизнью. — Мегობари, 1915, № 63, с. 2.

25. პედაგოგიური წერილები. 4. — მეგობარი, 1915, № 64, გვ. 2.

Педагогические статьи. 4. — Мегობари, 1915, № 64, с. 2.

26. პედაგოგიური წერილები: 5. ცხოვრების რაობა. — მეგობარი, 1915, № 69, გვ. 2—3.

Педагогические статьи: 5. Сушность жизни. — Мегობари, 1915, № 69, с. 2—3.

1916

27. მსოფლიო ისტორია. ნაწ. პირველი. ძველი აღმოსავლეთი და პირველყოფილი კულტურა. ქუთაისი, თ. მთავრიშვილისა და ამხ-ობის წიგნის მაღაზიის გამოცემა, წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზ. ქუთაისის გან-ბის სტამბა, 1916, 80 გვ.

Всеобщая история. Ч. первый. Древний Восток и первобытная культура. Кутаиси, изд. кн. маг. Т. Мтавришвили и т-ва, типография Общества распротр. грамотности, 1916. 80 с.

28. პედაგოგიური წერილები: 6. ცხოვრების რაობა და აღზრდა. — მეგობარი, 1916, № 78, გვ. 2; № 79, გვ. 2.

Педагогические статьи: 6. Сушность жизни и воспитание. — Мегობари, 1916, № 78, с. 2; № 79, с. 2.

29. საოცარი ამბავი. — მეგობარი, 1916, № 106, გვ. 1—2. — ხელს აწერს Ens.

Удивительная история. — Мегობари, 1916, № 106, с. 1—2. — Подпись: Ens.

30. „სინათლის“ საზოგადოების ქალთა სასწავლებლის 1915—1916 სასწავლო წლის ანგარიში. ქუთაისი, 1916. 109 (13) გვ.

Отчет о деятельности женской школы об-ва «Синатлэ» за 1915—1916 учеб. год. Кутаиси, 1916. 109 (13) с.

31. „სინათლის“ სასწავლებელი (სასწავლებლის გამგის დ. უზნაძის მიერ მოხსენებული ანგარიშიდან, რომელიც წარედგინა „სინათლის“ საზოგადოების წევრთა არაჩვეულებრივ კრებას 1916 წ. 6 თებერვალს): სასწავლებლის მიზანი; გარეგანი მოწყობილობა; აღზრდის მხარე. — მეგობარი, 1916 № 119, გვ. 2; № 120, გვ. 2.

Школа «Синатлэ». (Из отчета заведующего школой Д. Уznaдзе, представленного чрезвычайному собранию членов Общества «Синатлэ», 6 февраля, 1916 г.): Цель школы; Внешнее оборудование; Воспитательная сторона. — Мегობари, 1916, № 119, с. 2; № 120, с. 2.

32. „სინათლის“ სასწავლებლის პროგრამის საფუძვლები. — ჩვენი მეგობარი, 1916, № 4, გვ. 2; № 6, გვ. 2.

Основы программы школы «Синатлэ». — Чвени мегობари, 1916, № 4, с. 2; № 6, с. 2.

1917

33. გარდამავალი ხანა. — სახალხო საქმე, 1917, № 25, გვ. 2.

Переходный период. — Сахалхо сакме, 1917, № 25, с. 2.

34. გიორგი ზდანოვიჩის სამოქალაქო პანაშვიდი. (დ. უზნაძის სიტყვა). — სახალხო საქმე, 1917, № 21, გვ. 2.

Гражданская панихида Г. Зданевича. (Речь Д. Уznaдзе). — Сахалхо сакме, 1917, № 21, с. 2.

35. კიტა დავკარგეთ. [კიტა აბაშიძის გარდაცვალების გამო]. — სახალხო საქმე, 1917, № 127, გვ. 3.

Потеряли Кита. [По поводу смерти К. Абашидзе]. — Сахалхо сакме, 1917, № 127, с. 3.

36. მოსკოვის ჯათბირი. — სახალხო საქმე, 1917, № 32, გვ. 1.

Московское совещание. — Сахалхо сакме, 1917, № 32, с. 1.

37. მსოფლიო ისტორია. ნაწ. პირველი. ძველი აღმოსავლეთი და პირველყოფილი კულტურა. მე-2 შესწორ. და შევს. გამოც. ქუთაისი, თ. მთავრიშვილისა და ამხ-ბის წიგნის მაღაზიის გამოცემა, 1917, 102, II გვ.

Всеобщая история Ч. 1. Древний Восток и первобытная культура. 2-е испр. и доп. изд. Кутаиси, Изд. кн. маг. Т. Мтавршвили и т-ва, 1917. 102, II с.

38. საბავშვო ბავშვთა ქუთაისში. — ჩვენი მეგობარი, 1917, № 251, გვ. 2. — ხელს აწერს: Еns.

Детский сад в Кутаиси. — Чвени мегობари, 1917, № 251, с. 2. — Подпись: Еns.

39. სიტყვა ალ. ჭიჭინაძის ცხედართან. — ჩვენი მეგობარი, 1917, № 268, გვ. 2.

Ал. Чичинадзе (надгробная речь). — Чвени მეგობარი, № 268, с. 2.

40. ქართველი ერის ტრაგედია.—სახალხო საქმე, 1917, № 5, გვ. 1—2. — ხელს აწერს: Enp.

Трагедия грузинской нации.—Сахалхо сакме, 1917, № 5, с. 1—2.—Подпись. Enp.

1918

41. არჩილ ჯორჯაძის ბარათები. — სახალხო საქმე, 1918, № 204, გვ. 1.

Письма Арчила Джорджадзе. — Сахалхо сакме, 1918, № 204, с. 1.

42. ახალი ისტორია. საშუალო სასწავლებელთათვის. ნაწ. 1. (XV—XVIII სს.). ქუთაისი, „განათლების“ ამხ-ის გამ-ბა, 1918, 148 გვ. — ი. გველესიანის თანაავტორობით.

Новая история. Для средних учебных заведений. Ч. 1 (XV—XVIII вв.). Кутаиси, Изд-во тов. «Ганатлеба», 1918, 148 с. — В соавторстве с И. Гвелесиани.

43. მსოფლიო ისტორია. ნაწ. II. ძველი საბერძნეთი. ქუთაისი, „განათლების“ ამხ-ის გამ-ბა, 1918, 152 გვ.

Всеобщая история. Ч. 11. Древняя Греция. Кутаиси, Изд-во тов. «Ганатлеба», 1918, 152 с.

44. ორგანული მსოფლმხედველობა. — პრომეთე, 1918, № 3, გვ. 69—80.

Органическое мировоззрение. — Прометей, 1918, № 3, с. 68—80.

1919

45. ახალი ისტორია. საშუალო სასწავლებელთათვის. ნაწ. 2. (XVII—XIX სს.). ტფ., „სახალხო საქმის“ გამოც., 1919, 221 გვ. — ი. გველესიანის თანაავტორობით.

რეც.: ბიბლიოგრაფია. — განათლება, 1919, № 2, გვ. 110—112.

Новая история. Для средних учеб. заведений. Ч. 2. (XVII—XIX вв.). Тифлис, Изд. «Сахалхо сакме», 1919, 221 с. — В соавторстве с И. Гвелесиани.

Рец.: Библиография. — Ганатлеба, 1919, № 2, с. 110—112.

46. ისტორია პირველყოფილი კულტურისა. 51 სურათით. ტფ., „სახალხო საქმის“ სტამბა, 1919, 108 გვ.

რეც.: ძიძიგური ვ. სახელმძღვანელოთა შესახებ. — სახალხო საქმე, 1920, № 742, გვ. 4.

История первобытной культуры. 51 рис. Тифлис, тип. «Сахалхо сакме», 1919, 108 с.

Рец.: Дзидзигური В. Об учебниках. — Сахалхо сакме, 1920, № 742, с. 4.

47. ლეიბნიცის Petites perceptions-თა ადგილი ფსიქოლოგიაში. — ტფილისის უნივერსიტეტის მოამბე, № 1, 1919—1920, გვ. 68—86. — არის ცალკე ამონაბეჭდი,

რეც.: დანელია ს. ბიბლიოგრაფია. ტფილისის უნივერსიტეტის მოამბე, № 1, ნაკვ. 1. „სიბრძნის მეტყველების ფაკულტეტი“. — განათლება, 1920, № 2, გვ. 38-48.

Petites perceptions Лейбница и их место в психологии. — Известия Тифл. ун-та, 1919 — 1920, № 1, с. 68 — 86. — Имеется отд. оттиск.

Рец.: Дanelia С. Библиография. Известия Тифлисского ун-та, № 1, ч. 1. «Факультет философии». — Ганатлеба, 1929, № 2, с. 38—48.

48. მსოფლიო ისტორია. ნაწ. 3. რომი. ქუთაისი, „მერანი“, 1919, 98, 4 გვ. — კანზე: „ქველი რომი. მსოფლიო ისტორია“.

Всеобщая история. Ч. 3. Рим. Кутанси, «Мерани», 1919. 98,4 с. — На обл.: «Древний Рим. Всеобщая история».

49. ქველი ისტორია. სისტემატური კურსი. წიგნი 1. ქველი აღმოსავლეთი და საბერძნეთი. სურათებით. ტფ., აღ. არაბიძის და ამბ-ბის წიგნის გამ-ბა, 1919, 181, 3 გვ.

რეც.: ბიბლიოგრაფია. — განათლება, 1919, № 2, გვ. 112—113.

Древняя история. Систем. курс. Кн. 1. Древний Восток и Греция. С рис. Тифлис. кн. изд-во Ал. Арабидзе и тов-ва, 1919, 181, 3 с.

Рец.: Библиография. — Ганатлеба, 1919, № 2, с. 112—113.

1920

50. ანრი ბერგსონი. ტფ., [ტფილ. უნ-ტის გამოცემა], 1920, 249 გვ.

Анри Бергсон. Тифлис, [Изд. Тифл. ун-та], 1920, 249 с.

51. ახალი ისტორია. ნაწ. 1. (XV—XVII სს.). გამოცემა მეორე. ტფ., წერა-კითხვის გამავრც. საზ-ბის გამოცემა, № 204, 1920, 180 გვ. — ი. გველესიანის თანაავტორობით.

Новая история. Ч. 1. (XV—XVII вв.). 2-е изд. Тифлис, изд. Об-ва распротр. грамотности, № 204, 1920. 180 с.—В соавторстве с И. Гвелесиани.

52. ბიბლიოგრაფია. ჩემი წერილის განმარტებისათვის. [პასუხი ს. დანელიას „ბიბლიოგრაფიულ შენიშვნაზე“, რომელიც ეხება წერილს „ლეიბნიცის petites perceptions-თა ადგილი ფსიქოლოგიაში“]. —განათლება, 1920, № 4—5, გვ. 97—104.

Библиография. К пояснению моей статьи [Ответ С. Дanelia на «Библиографическую заметку» по поводу статьи «petites perceptions Лейбница и на место в психологии»]. —Ганатлеба, 1920, 4—5, с. 97—104.

53. ძველი ისტორია. სისტემატური კურსი. წგ. II. რომის ისტორია. მეორე შევს., შესწ. და დასურ. გამოც. ტფ., წერა-კითხვის გამავრც. საზ-ბის გამოც., № 205, 1920. 172 გვ.

Древняя история. Систематический курс. Кн. 11. История Рима. 2-е испр. и доп. изд. Тифлис, изд. Об-ва распротр. грамотности, № 205, 1920. 172 с.

1922

54. ნ. ბარათაშვილის შემოქმედების განვითარება. — წგ-ში: ნ. ბარათაშვილი. ლექსები. ბედი ქართლისა. წერილები. ტფ., 1922, გვ. 192—220.

Развитие творчества Н. Бараташвили. — В кн. Бараташвили, Н. Стихи. Судьба Грузии. Письма. Тифлис, 1922, с. 192—220.

55. ლიტერატურა, როგორც ფსიქოლოგიური დოკუმენტი. — ილიონი, 1922, № 3, გვ. 58—62.

Литературное произведение как психологический документ. — Илион, 1922, № 3, с. 58—62.

56. პირველყოფილი კულტურის ისტორია. მე-2 გამოც. ტფ., „ჩვენი მერანი“, 1922, IX, 109 გვ.

История первобытной культуры. Изд. 2-е. Тифлис, «Чвени мерани», 1922. IX, 109 с.

57. სასკოლო ასაკის ბავშვთა იდეალის ევოლუცია. — ტფილ. უნ-ტის მოამბე, ტ. 2, 1922—23, გვ. 222—246.

Эволюция идеалов в школьном возрасте. — Известия Тифл. ун-та, т. 2, 1922—23, с. 222—246.

1923

58. Impersonalia.—ჩვენი მეცნიერება, 1923, № 1, გვ. 1—27.

Impersonalia. — Чвени მეცნიერება, 1923, № 1, с. 1—27.

59. სახელდების ფსიქოლოგიური საფუძვლები. — ჩვენი მეცნიერება, 1923, № 2—3, გვ. 27—55.

Психологические основы наименования. — Чвени მეცნიერება, 1923, № 2—3, с. 27—55.

1924

60. ბავშვთა ფსიქოლოგიური დაკვირვება სკოლაში. (ფსიქოლოგიური მეთოდი). — ახალი სკოლისაკენ, 1924, № 2—3, გვ. 111—128.

Психологическое наблюдение детей в школе. (Психологическим методом). — Ахали სკოლისაკენ, 1924, № 2—3, с. 111—128.

61. სასწავლო საგანთა ინტერესის მოტივები. — ჩვენი მეცნიერება, 1924, № 9—10, გვ. 1—13. — არის ცალკე ამონაბეჭდი.

Мотивы интересов к учебным предметам. — Чвени მეცნიერება. — 1924, № 9—10, с. 1—13. — Имеется отд. оттиск.

62. ქართველ ბავშვთა სასწავლო საგნებისადმი ინტერესი. — ჩვენი მეცნიერება, 1924, № 8, გვ. 7—13.

Интерес грузинских детей к школьным предметам. — Чвени მეცნიერება, 1924, № 8, с. 7—13.

63. Bergsons Monismus.—Archiv für die Gesch. d. Philosophie, 1924, Bd. 37, № 1—2, s. 26—39.

64. Das Interesse für unterrichtsfächer bei Schulkindern [in Georgien.—Zeitschrift f. pädag. Psychol. 1924, B. 25, S. 324—343.

65. Ein experimentellen Beitrag zum Problem der psychologischen Grundlagen der Namengebung.—Psychologische Forschung, 1924, Bd. 5, № 1—2, S. 24—43.

1925

6. ბერგსონის მონიზმი. — ახალი კავკასიონი, 1925, № 1—2, გვ. 46—54.

Монизм Бергсона. — Ахали Кавკასიონი, 1925, № 1—2, с. 46—54.

67. ექსპერიმენტული ფსიქოლოგიის საფუძვლები. ტ. 1. პრინციპული საფუძვლები და შეგარძნებათა ფსიქოლოგია. ტფ., ტფილისის უნი-ტის გამოც., 1925. XVI, 468 გვ.

რეც.: გოგიბერიძე მ. — მნათობი, 1925, № 5—6, გვ. 345—351.

Основы экспериментальной психологии. Т. 1. Принципиальные основы и психология ощущений. Тифлис, изд. Тифл. ун-та, 1925. XVI, 468 с.

Рец.: Гогибერიძე М. — მნათობი, 1925, № 5—6, ს. 345—351.

68. Вопрос о выборе профессии и школы. — Нот и хозяйство, 1925, № 9—10, с. 9—23.

69. Задачи и формы организации современной психотехники. — Нот и хозяйство, 1925, № 11, с. 19—32.

1926

70. აღქმა და წარმოდგენა. (ბიოსფერული ფსიქოლოგიის თვალსაზრისით). — ტფილ. უნ-ტის მოამბე, ტ. 6, 1926, გვ. 267—291. — ზეზიუმე გერმ. ენ. — არის ცალკე ამონაბეჭდი.

Восприятие и представление. (С точки зрения биосферной психологии). — Известия Тифл. ун-та, т. 6, 1926, с. 267—291. — Резюме на нем. яз. — Имеется отд. отт.

71. О центральном психотехническом институте. (По поводу статьи д-ра Скородумова). — Нот и хозяйство, 1926, № 3, с. 48—55.

1927

72. მნიშვნელობის წვდომის პრობლემისათვის. (შინაარსი და საგანი). — ტფილ. უნ-ტის მოამბე, 1927, ტ. 7, გვ. 254—274. — არის ცალკე ამონაბეჭდი.

К проблеме постижения значения. (Содержание и предмет). — Известия Тифл. ун-та, 1927, т. 7, с. 254—274. — Имеется отд. отт.

73. რა არის ფსიქო-ტექნიკა. — კომუნისტი, 1927, 17 ივლ. გვ. 5.

Что такое психотехника. — Комунисти, 1927, 17 июля, с. 5.

74. Психологическое испытание вагоновожатых тифлисского трамвая. — Нот и хозяйство, 1927, № 4, с. 64—70.

75. Zum Problem der Bedeutungserfassung. VIII th international Congress of Psychology. Held at Groningen from 6 to 11 September 1926. Proceedings and Papers. P. Noordhoff-Groningen, 1927, Pp. 440—442.

76. Zum Problem der Relationserfassung beim Tier. — Archiv für die gesamte Psychologie, 1927, B. 60, № 3—4. S. 361—390.

77. Zum Problem der Bedeutungserfassung (Inhalt und Gegenstand).—Archiv für die gesamte Psychologie, 1927, B. 58, . 1—2, S. 163—186.

1928

78. Veber D. Begriffsbildung in Forschulpflichtigen Alter.—Zeitschrift für Psychologie, Leipzig, 1928.

1929

79. ბრძოლა კატასტროფების წინააღმდეგ. (ვატმანების ფსიქოტექნიკური გამოცდა). — დროშა, 1929, № 1, გვ. 6—7, ილ.

Борьба с катастрофами. (Психотехническая проверка ватманов). — Дроша, 1929, № 1, с. 6—7 илл.

80. თბილისის ტრამვაის ვატმანთა ფსიქოტექნიკური გამოცდა და მისი შედეგები. — მნათობი, 1929, № 1, გვ. 175—202.

Результаты психотехнического испытания вагоновожатых тифлисского трамвая. — Мнатоби, 1929, № 1, с. 175—202.

81. მუშაობის მეთოდთა რაციონალიზაციისათვის. — მნათობი, 1929, № 5—6, გვ. 199—223.

К проблеме рационализации методов работы. — Мнатоби, 1929, № 5—6, с. 199—223.

82. Die Begriffsbildung im vorschulpflichtigen Alter.—Zeitschrift für angewandte Psychologie, 1929, B. 34, N. 2., bis 4. s. 138—212.

83. Die Gruppembildungsversuche bei vorschulpflichtigen Kindern.—Archiv für die gesamte Psychologie, 1929, B. 73, N. 1/2, S. 217—248.

1930

84. К вопросу об основном законе смены установки. — Психология, 1930, т. 111, вып. 3, с. 316—335.

85. Einstellungsumschlag als Grundlage der Kontrasttäuschungen.—Ninth International Congress of Psychology. 1929. Proceedings and Papers, 1930, s. 453—454.

1931

86. Veber die Gewichtsttäuschung und ihre Analoga. —Psychologische Forschung, 1931, B. 14, N. 3—4. S. 366—379.

87. პედოლოგია. პედოლოგიის საფუძვლები და პირველი ბავშვობის პედოლოგია. ტფ., 1933. 495 გვ.

Педология. Основы педологии и педология раннего детства. Тифлис, 1933. 495 с.

88. Об актуальных задачах и теоретических основах психологии профессии. Тифлис, 1933. 44 с. (Труды и материалы Закавказ. Н/И Ин-та Оздоровления и организации труда). — Резюме на нем. яз.

1934

89. ექსპერიმენტული ფსიქოლოგიის საფუძვლები. ტ. 1. პრინციპული საფუძვლები და შეგრძნებათა ფსიქოლოგია. ტფ., დაუსწრ. პედ. ინ-ტის გამ-ბა, 1934. 338 გვ.

Основы экспериментальной психологии. Т. 1. Принципиальные основы и психология ощущений. Тифлис, Изд-во Заоч. пед. ин-та, 1934. 338 с.

90. პედოლოგიის პროგრამა. შედგენილ პროფ. უზნაძის მიერ. დაუსწრებელი პედაგოგიური გან-ბის სტუდენტებისათვის. ტფ., 1934. 38 გვ. (ს. ს. ს. რ. განათლების სახ. კომისარიატი).

Программа педологии. Составлено проф. Д. Узнадзе. Заочный пединститут. Для студентов педологического отделения. Тифлис, 1934. 38 с. (ГССР Народный комиссариат просвещения).

91. ტექნიკური აზროვნება სკოლის ასაკში. — პედაგოგ. ინ-ტის შრომათა კრებული. 1. 1934 გვ. 16—38. — არის ცალკე ამონაბეჭდი.

Техническое мышление в школьном возрасте. — Труды Ин-та Педаг. 1. 1934. с. 16—38. — Имеется отд. отт.

1935

92. რედაქტორის წინასიტყვაობა. — კრ-ში: დასავლეთ ევროპის ფსიქოლოგიის თანამედროვე მიმდინარეობანი. ტფ., ტფილ. უნ-ტის გამ-ბა, 1935, გვ. 1—2.

Предисловие редактора. — В сб.: Современные течения в западноевропейской психологии. Тифлис, Изд-во Тифл. ун-та, 1935, с. 1—2.

93. პოსტჰიპნოზური შთავგონების თეორიისათვის. — ფუნქციონალურ ნერვულ დაავადებათა სამეცნ. კვლევითი ინ-ტის შრომები, 1, 1936, გვ. 61—70.—არის ცალკე ამონაბეჭდი.

К теории постгипнотического состояния. — Труды Научно-исслед. ин-та функц.-нервных заболеваний, 1, 1936, с. 61—70. — Имеется отд. отт.

94. ძილი და სიზმარი. ტფ., ფუნქციონალურ ნერვულ დაავადებათა სამეცნიერო-კვლევითი ინ-ტი, 1936. 80 გვ.

Сон и сновидение. Тифлис, Научно-исслед. ин-т функц.-нервных заболеваний, 1936. 80 с.

95. ბრწყინვალე მიღწევები. [თბილისის სახ. უნ-ტის დაარსებიდან 20 წლის შესრულების გამო]. — საბჭოთა მასწავლებელი, 1938, 30 მაისი, გვ. 3.

Блестящие достижения. [К 20-летию основания Тбил. Гос. ун-та]. — Сабчота масцаვლები, 1938, 30 მაი, ს. 3.

96. განწყობის ფსიქოლოგიისათვის. — თბილისის სახ. უნ-ტის შრომები, ტ. 7, 1938, გვ. 17—50.

К психологии установки. — Труды Тбил. Гос. ун-та, т. 7, 1938, с. 17—50.

97. განწყობის ფსიქოლოგიისათვის. — მასალები განწყობის ფსიქოლოგიისათვის. 1. საქართველოს საფსიქოლოგიო საზოგადოების შრომები, 1938, ტ. 1, გვ. 1—49. — რეზიუმე რუს. ენ. გვ. 185—187.

К психологии установки. — Материалы к психологии установки. 1. Труды психологического общества Грузии, 1938, т. 1, с. 1—49. — Резюме на рус. яз. с. 185—187.

98. განწყობის შეცვლის ძირითადი კანონი. — მასალები განწყობის ფსიქოლოგიისათვის. 1. საქართველოს საფსიქოლოგიო საზოგადოების შრომები, 1938, ტ. 1, გვ. 50—62. — რეზიუმე რუს. ენ. გვ. 187—191.

Основной закон смены установки. — Материалы к психологии установки. 1. Труды психологического общества Грузии, 1938, т. 1, с. 50—62.

99. დისციპლინისა და ნებელობის ფსიქოლოგიის საკითხები. — კომუნისტური აღზრდისათვის, 1939, № 10, გვ. 23—28.

Дисциплина и вопросы психологии воли. — Комунистури აგრდისავის, 1939, № 10, ს. 23—28.

100. ყურადღების ფაქტორები და მისი გავლენა ფსიქიკაზე. — კომუნისტური აღზრდისათვის, 1939, № 4, გვ. 12—20.

Факторы внимания и их влияние на психику. — Комунистури აგრდისავის, 1939, № 4, ს. 12—20.

101. Untersuchungen zur Psychologie der Einstellung.—Acta Psychologica, 1939, B. 4, № 3, S. 323—360.

1940

102. განწყობის ცნების ადგილი ფსიქოლოგიაში. — თბილისის სახ. უნ-ტის სამეცნიერო სესია. 7—11 მაისი 1940 წ. (მოხსენებათა თეზისები). თბ. თბილ. უნ-ტის გამ-ბა 1940, გვ. 91.

Место понятия установки в психологии. — Научная сессия Тбил. Гос. ун-та. 7—11 мая 1940 г. (тезисы докладов). Тб., Изд-во Тбил. ун-та, 1940, с. 91.

103. დისციპლინისა და ნებელობის ფსიქოლოგიის საკითხები. — კომუნისტური აღზრდისათვის, 1940, № 1, გვ. 33-39; № 2, გვ. 32—39; № 3—4, გვ. 110 — 117; № 5, გვ. 54—62.

Дисциплина и вопросы психологии воли. — Комунистури აგრდისავის, 1940, № 1, ს. 33—39; № 2, ს. 32—39; № 3—4, ს. 110—117; № 5, ს. 54—62.

104. ზოგადი ფსიქოლოგია: თბ., თბილ. უნ-ტის გამ-ბა, 1940, XIV, 510 გვ. — ბიბლიოგრ.: გვ. 497—501.

რეც.: ბეჟიაშვილი ვლ. — მნათობი, 1941, № 5, გვ. 151—156.

რეც.: მამულაშვილი შ. — ახალგაზრდა კომუნისტი, 1941, 9 თებ., გვ. 2.

რეც.: ჩხარტიშვილი შ. — ქუთაისის ა. წულუკიძის სახ. სახელმწიფო პედაგოგიური ინ-ტის შრომები, 1941, ტ. 3, გვ. 195—204.

Общая психология. Тб., Изд-во Тбил.гос. ун-та, 1940, XIV, 510 с. — Библиогр.: с. 497—501.

Рец.: Бежиашвили Вл. — Мнатоби, 1941, № 5, с. 151—156.

Рец.: Мамулашвили М. — Ахалгазრდა комунисти, 1941, 9 ფებრ., ს. 2.

Рец.: Чхартишвили Ш. — Труды Кутайского гос. пед. ин-та им. А. Цулукидзе, 1941, т. 3, с. 195—204.

105. მოძრაობის სისწრაფის ილუზია. — სსრკ მეცნ. აკად. საქ. ფილ. მოამბე, ტ. 1, № 3, 1940, გვ. 225—231. — რეზიუმე რუს. ენ.

Иллюзия скорости движения. — Сообщения Груз. филиала Акад. наук СССР, т. 1, № 3, 1940, с. 225—231. — Резюме на рус. яз.

106. შშობელთა პედაგოგიური განათლების ორგანიზაცია. — კომუნისტური აღზრდისათვის, 1940, № 7—8, გვ. 12—20.

Организация педагогического образования родителей. — Комунистури აგრძრდისათვის, 1940, № 7—8, с. 12—20.

107. აღამიანის ქცევის ფორმები. — თბილისის სახ. უნ-ტის შრომები, ტ. 17, 1941, გვ. 1—39. — რეზიუმე რუს. ენ.

Формы поведения человека. — Труды Тбил. Гос. ун-та, т. 17, 1941, с. 1—39. — Резюме на рус. яз.

108. განწყობის თეორიის ძირითადი დებულებები. — თბილისის სახ. უნ-ტის შრომები, ტ. 19, 1941, გვ. 17—45. — ბიბლიოგრ.: გვ. 42—45.

Основные положения теории установки. — Труды Тбил. гос. ун-та, т. 19, 1941, с. 17—45. — Библиогр.: с. 42—45.

109. განწყობის ცნება როგორც კონკრეტული ფსიქოლოგიის ძირითადი ცნება. — საქ. სსრ მეცნ. აკად. საზოგ. მეცნ. განყ-ბის სესია. 1. 1941 წ. 11—13 მაისი. (მოხსენების თეზისები). თბ., 1941, გვ. 12—13.

Понятие установки как основное понятие конкретной психологии. — 1 научная сессия Отд. Обществ. наук Акад. наук Груз. ССР. 1941 г. 11—13 май. (Тезиси доклада). Тб., 1941, с. 12—13.

110. საქართველოს მეცნიერთა ანტიფაშისტური მიტინგი თბილისში. (19 ოქტ.). [...დ. უზნაძის სიტყვა]. — კომუნისტი, 1941, 21 ოქტ. გვ. 2;

Антифашистский митинг ученых Грузии в Тбилиси. (19 окт.) [... Речь Д. Узнадзе]. — Комунисти, 1941, 21 окт., с. 2; Заря Востока, 1941, 21 окт., с. 3.

111. ფაშიზმის რასიული „თეორიის“ შესახებ. — ბოლშევიკი, 1941, № 7, გვ. 13—22.

О расовой «теории» фашизма. — Болшевики, 1941 № 7, с. 13—22.

112. ფსიქოლოგია და პედაგოგია. — კომუნისტური აღზრდისათვის, 1941, № 5, გვ. 8—17.

Психология и педагогика. — Комунистури აგრძრდისათვის, 1941, № 5, с. 8—17.

113. ფსიქოლოგია საბჭოთა საქართველოში. — საბჭ. მასწავლებელი, 1941, 25 ოქტ., გვ. 2.

Психология в Советской Грузии. — Сабчота მასწავლებელი, 1941, 25 февр. с. 2.

114. ფსიქოლოგია საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების 20 წლის მანძილზე. — კომუნისტური აღზრდისათვის, 1941, № 2—3, გვ. 71—74.

Психология в Грузии за 20 лет Советской власти. — Коммунистური აგზრდისათვის, 1941, № 2—3, с. 71—74.

115. წინასიტყვაობა. — თბილისის სახ. უნ-ტის შრომები, ტ. 17, 1941, გვ. 1—2.

Предисловие. — Труды Тбил. Гос. ун-та, т. 17, 1941, с. 1—2.

116. ზოგი რამ ფაშიზმის „თეორიებიდან“. — თბილისის სახ. უნ-ტის შრომები, ტ. 22, 1942, გვ. 39—50.

Кое-что из «теорий» фашизма. — Труды Тбил. гос. ун-та, т. 22, 1942, с. 39—50.

117. რეცენზია წიგნზე: ა. ფრანგიშვილი. მეხსიერების ფსიქოლოგიისათვის. (მოგონებაში დარწმუნებულობის პრობლემა თანამედროვე ფსიქოლოგიაში). — ფსიქოლოგია (საქ. სსრ მეცნ. აკად. ფსიქოლოგიის ინ-ტის შრომები), ტ. 1, 1942, გვ. 177—180.

Рецензия на книгу: А. Франгишвили. К психологии памяти (Проблема уверенности в воспоминании в современной психологии). — Психология (Труды Ин-та психологии Акад. наук Груз. ССР), т. 1, 1942, с. 177—180.

118. ტექნიკური აზროვნების განვითარება სასკოლო ასაკში. — ფსიქოლოგია (საქ. სსრ მეცნ. აკად. ფსიქოლოგიის ინ-ტის შრომები), ტ. 1, 1942, გვ. 61—82. — რეზიუმე რუს. და ინგლ. ენ.

რეც.: აბაშიძე ერ. ფსიქოლოგია. ტ. 1. საქ. სსრ მეცნ. აკად. ფსიქოლოგიის სექტორი. თბ., 1942 წ. — პედაგოგიკა, 1944, № 1, გვ. 244—246.

Развитие технического мышления в школьном возрасте. — Психология (Труды Ин-та психологии Акад. наук Груз. ССР), т. 1, 1942, с. 61—82. — Резюме на рус. и англ. яз.

Рец.: Абашидзе Эр. Психология. Т. 1. Акад. наук Груз. ССР. Сектор психологии. Тб., 1942 г. — Педагогика, 1944, № 1, с. 244—246.

119. დაჯგუფების ცდები სკოლის წინარე ასაკში. — წგ-ში: გამოკვლევები საბავშვო ბაღის ახალი დიდაქტიკური მასალების შესახებ. (პირველი სამეცნიერო სესიის მასალები). ტ. 1. თბ., 1943, გვ. 1 — XLVIII.

Опыты группирования в дошкольном возрасте. — В кн.: Исследования о новых дидактических материалах детских садов. (Материалы 1 научной сессии). Т. 1. Тб., 1943, с. 1—XLVIII.

120. ენის შინაგანი ფორმის ცნება. — საქ. სსრ მეცნიერებათა აკადემია. საზოგადოებრივ მეცნიერებათა განყოფილების XIII სამეცნიერო სესია. 1943 წ. 30 ოქტ. 1 და 2 ნოემბ. მუშაობის გეგმა და მოხსენებათა თეზისები. თბ., 1943, გვ. 4—6.

Понятие внутренней формы языка. — Акад. наук Груз. ССР. XIII научная сессия Отделения общественных наук. 1943 г. 30 окт., 1 и 2 ноябр. План работы и тезисы докладов. Тб., 1943, с. 4—6.

1944

121. განწყობის ცნება თანამედროვე ექსპერიმენტულ ფსიქოლოგიაში. — საქ. სსრ მეცნ. აკად. ფსიქოლოგიის ინ-ტის სამეცნიერო სესია. 1944 წ. 28—30 ნოემბ. (თეზისები). თბ., 1944, გვ. 2.

Понятие установки в современной экспериментальной психологии. — 1 научная Сессия Ин-та психологии Акад. наук Груз. ССР. 1944 г. 28—30 ноябр. (Тезисы). Тб., 1944, с. 2.

122. ი. გრიშაშვილის პოეზიის ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორი. — ლიტერატურა და ხელოვნება, 1944, 1 დეკ., გვ. 2.

Об одной особенности поэзии И. Гришашвили. — Литература да хеловнеба, 1944, 1 дек., с. 2.

123. პედაგოგიკა და ფსიქოლოგია. — საქ. სსრ პედაგოგიურ მეცნიერებათა ინ-ტის 1 სამეცნ. სესია. (თეზისები), თბ., 1944, გვ. 26—27.

Педагогика и психология. — 1 научная сессия Ин-та педагогическ. наук Груз. ССР (Тезисы). Тб., 1944, с. 26—27.

1945

124. ბავშვის ძირითადი ინტერესისასკოლო ასაკში. — საბჭ. მასწავლებელი, 1945, 15 დეკ., გვ. 2—3.

Основной интерес ребенка в школьном возрасте. — Сабчота масцаვლებელი, 1945, 15 дек., с. 2—3.

125. ოსებ ოცხელი. [დაბადებიდან 80 წლისთავის გამო]. — საბჭ. მასწავლებელი, 1945, 27 სექტ., გვ. 3.

Иосиф Оцхели (К 80-летию со дня рождения). — Сабчота масцаვლებელი, 1945, 27 сент., с. 3.

126. ცნებათა შემუშავება სკოლის წინარე ასაკში. — წგ-ში: გამოკვლევები საბავშვო ბაღის ახალი დიდაქტიკური მასალების შესახებ. ტ. 2, ნაკვ. 1. თბ., 1945, გვ. 3—93.

Выработка понятия в дошкольном возрасте. — В кн.: Исследования о новых дидактических материалах детских садов. Т. 2, ч. 1. Тб., 1945, с. 3—93.

1946

127. ბავშვის საერთო სულიერი განწყობილება სასკოლო ასაკის პირველ წლებში. — სახალხო განათლება, 1946, 17 აპრ., გვ. 3.

Общая душевная установка в первые годы школьного возраста. — Сахალხო განათლება, 1946, 17 აპრ., с. 3.

128. ი. შ. არსენიშვილი. [დამსახურებული პედაგოგის გარდაცვალების გამო]. — კომუნისტი, 1946, 13 ოქტ., გვ. 4. — ხელს აწერს დ. უზნაძე და სხვ.

И. М. Арсенишвили [По поводу смерти заслуженного педагога] — Комунисти, 1946, 13 окт., с. 4. — Подписи: Д. Узнадзе и др.

129. 7 წლის ბავშვის სკოლისათვის მომწიფებულობის საკითხი. — საქართველოს სსრ მეცნ. აკად. საზოგ. მეცნ. გან-ბის 21-ე სამეცნ. სესია. 1946, 12—13 აპრ. (მოხსენებების თეზისები). თბ., 1946, გვ. 5—6

О достаточной зрелости 7-летнего ребенка для поступления в школу. 21-ая научная сессия. Обществ. наук Акад. наук Груз. ССР. 1946 г. 12—13 апр. (Тезисы доклада). Тб., 1946, с. 5—6.

130. Проблема внимания (в свете теории установки). — Труды Тбил. ин-та и поликлиники функциональных нервных заболеваний, 1946, т. 2., с. 7—49.

1947

131. ბავშვის ფსიქოლოგია. თბ., თბილ. უნ-ტის გამ-ბა, 1947, 340 გვ.

Психология ребенка. Тб., Изд-во Тбил. гос. ун-та, 1947, 340 с.

132. ენის შინაფორმა. — ფსიქოლოგია (საქ. სსრ მეცნ. აკად. ფსიქოლოგიის ინ-ტის შრომები), ტ. 4. 1947, გვ. 165—190.

Внутренняя форма языка. — Психология (Труды Ин-та психологии Акад. наук Груз. ССР), т. 4, 1947, с. 165—190.

133. სწავლა — სასკოლო ასაკის ბავშვის ქცევის ძირითადი ფორმა. — საქ. პედაგოგ. მეცნ. ინ-ტის შრომები, ტ. 3, 1947, გვ. 15—26.

Учение—основная форма поведения ребенка школьного возраста. — Труды Ин-та педагог. наук Груз. ССР, т. 3, 1947, с. 15—26.

134. ფსიქოლოგიის ინ-ტი. — წგ-ში: საქ. სსრ მეცნ. აკად. 1946 წლის სამეცნიერო-კვლევითი მუშაობის ანგარიში. თბ., საქ. სსრ მეცნ. აკად. გამ-ბა, 1947, გვ. 82—85.

Институт психологии. — В кн: Научно-исследовательские отчеты работ АН Груз. ССР за 1946 год. Тб., Изд-во Акад. наук Груз. ССР. 1947, с. 82—85.

135. ყურადღების არსის პრობლემისათვის. — ფსიქოლოგია (საქ. სსრ მეცნ. აკად. ფსიქოლოგიის ინ-ტის შრომები), ტ. 4, 1947, გვ. 139—163. — რეზიუმე რუს. ენ.

К проблеме сущности внимания. — Психология (Труды Ин-та психологии Акад. наук Груз. ССР), т. 4, 1947, с. 139—163. — Резюме на рус. яз.

136. ცხოველისა და ადამიანის ფსიქიკის განვითარების ძირითადი ხაზები. — საქ. სსრ მეცნ. აკადემიის ფსიქოლოგიის ინ-ტის მე-6 სამეცნიერო სესია. 1947, 15—16 აპრ. მოხსენების თეზისები. თბ., გვ. 1—2.

Основные черты развития психики животного и человека. — 6-я научная сессия Ин-та психологии АН Груз. ССР. 1947 г. 15—16 апр. Тезисы доклада. Тб., 1947, с. 1—2.

1948

137. ადამიანის ფსიქიკური ცხოვრების ორი პლანისათვის. — საქ. სსრ მეცნ. აკად. ფსიქოლოგიის ინ-ტის მე-7 სამეცნ. სესია, 1948 წ. 16—17 აპრ. (მოხსენების თეზისები). თბ., 1948, გვ. 5.

Два плана психической деятельности человека. 7-ая научная сессия Ин-та психологии Акад. наук Груз. ССР. 1948 г. 16—17 апр. (Тезисы доклада). Тб., 1948, с. 5.

138. ასიმეტრიის პრობლემისათვის აღქმაში. — თბილ. სახ. უნ-ტის სამეცნიერო სესია, 1948 წ. 31 მაისი — 5 ივნისი. მუშაობის გეგმა და მოხსენებათა თეზისები. თბ., თბილ. უნ-ტის გამ-ბა, 1948, გვ. 11—12.

К проблеме асимметрии в восприятии. — Научная сессия Тбил. гос. ун-та. 31 мая— 5 июня 1948 г. План работы и тезисы докладов. Тб., Изд-во Тбил. ун-та, 1948, с. 11—12.

139. ობიექტივაციის პრობლემა. — თბილ. სახ. უნ-ტის შრომები, ტ. 34, А—Б, 1948, გვ. 329—353.

Проблема объективации, — Труды Тбил. гос. ун-та, т. 34 А—Б, 1948 с. 329—353.

140. სასკოლო ასაკის დასაწყისის პრობლემისათვის. — ფსიქოლოგია (საქ. სსრ მეცნ. აკად. ფსიქოლოგიის ინ-ტის შრომები), ტ. 5, 1948, გვ. 57—70.

К проблеме начала школьного возраста. — Психология (Труды Ин-та психологии Акад. наук Груз. ССР), т. 5, 1948, с. 57—70.

141. К проблеме начала школьного возраста. — Закавказское совещание по педагогическим наукам. 12—15 ноября 1948 г. (Тезисы доклада). Тб., Изд. Ин-та педагогических наук Груз. ССР, 1948, с. 29.

1949

142. განვითარების პრობლემისათვის ფსიქოლოგიაში. — საქ. სსრ მეცნ. აკად. ფსიქოლოგიის ინ-ტის VIII სამეცნ. სესია. 1949 წ. 18—20 აპრ. (მოხსენების თეზისები). თბ., 1949, გვ. 5—7.—ტექსტი პარალ. რუს. ენ.

К проблеме развития в психологии. — VIII научная сессия Ин-та психологии. Акад. наук Груз. ССР. 1949 г. 18—20 апр. (Тезисы доклада). Тб., 1949, с. 5—7. — парал. текст. на рус. яз.

143. განწყობის ფსიქოლოგიის ექსპერიმენტული საფუძვლები. — ფსიქოლოგია (საქ. სსრ მეცნ. აკად. ფსიქოლოგიის ინ-ტის შრომები). 1949, 212, გვ. — ბიბლიოგრ.: გვ. 209—212.

Экспериментальные основы психологии установки. — Психология (Труды Ин-та психологии Акад. наук Груз. ССР), т. 6, 1949, 212 с. — Библиогр.: с. 209—212.

144. ფსიქოლოგიის ინსტიტუტი. — წგ-ში: საქ. სსრ მეცნ. აკადემიის 1948 წლის სამეცნიერო-კვლევითი მუშაობის ანგარიში. თბ., საქ. სსრ მეცნ. აკად. გამ-ბა, 1949, გვ. 61—66.

Институт психологии. — В кн.: Научно-исследовательские отчеты работ АН Груз. ССР за 1946 год. Тб., Изд-во Акад. наук Груз. ССР, 1949, с. 61—66.

1950

145. განწყობის თეორიის ძირითადი იდეები. — საქ. სსრ მეცნ. აკად. ფსიქოლოგიის ინ-ტის მე-9 სამეცნ. სესია. 1950 წ. 25—27 აპრ. (მოხსენების თეზისები). თბ., 1950, გვ. 4—6.

Основные идеи теории установки. — 9-я научная сессия Ин-та психологии. Акад. наук Груз. ССР. 1950 г. 25—27 апреля, (Тезисы доклада). Тб., 1950, с. 4—6.

146. შრომები. ტ. 1. [დ. უზნაძის ბიოგრაფიით, 'შრომების სიით, შენიშვნებითა და საძიებლებით. რედ. აღ. ფრანგიშვილი]. თბ., საქ. სსრ მეცნ. აკად. გამ-ბა, 1956, XXIII, 263 გვ.; 1 ქვ. პორტრ. (საქ. სსრ მეცნ. აკად. დ. უზნაძის სახ. ფსიქოლოგიის ინ-ტი).

შინაარსი: სახელდების ფსიქოლოგიური საფუძვლები. — მნიშვნელობის წვდომის პრობლემისათვის. — დაჯგუფების ცდები სკოლის წინარე ასაკში. — ცნების შემუშავება სკოლის წინარე ასაკში. — განწყობის შეცვლის ძირითადი კანონი. — სიმძიმის ილუზია და მისი ანალოგები. — მოძრაობის სისწრაფის ილუზია. — ტექნიკური აზროვნების განვითარება სასკოლო ასაკში.

რეც.: გიორგაძე ე. — კომუნისტური აღზრდისათვის, 1957, № 11, გვ. 94—95.

Труды. Т. 1. [С краткой биографией и списком трудов Д. Н. Узнадзе, примечаниями и указателем. Ред. А. Прангишвили]. Тб., Изд-во Акад. наук Груз. ССР, 1956, XXIII, 263 с.; 1 л. портр.

Содержание: — Психологические основы наименования. — К проблеме постижения значения. — Опыты по группированию в дошкольном возрасте. — Выработка понятий в дошкольном возрасте. — К вопросу об основном законе смены установки. — Иллюзия тяжести и ее аналоги. — Иллюзия скорости движения. — Развитие технического мышления в школьном возрасте.

Рец.: Гиоргадзе, Э. — Комунистури აგზრდისათვის, 1957, № 11, с. 94—95.

147. Экспериментальные основы психологии установки. — В сб.: Экспериментальные исследования по психологии установки. Тб., Изд-во Акад. наук Груз. ССР, 1958, с. 5—126.

148. შრომები. ტ. 2. ექსპერიმენტული ფსიქოლოგიის საფუძვლები. პრინციპული საფუძვლები და შეგრძნებათა ფსიქოლოგია. აკად. ა. ბოკორიშვილის რედ-ით, შენიშვნ. და ბოლოსიტყვაობით. თბ., საქ. სსრ მეცნ. აკად. გამ-ბა, 1960, 446 გვ. (საქ. სსრ მეცნ. აკად. დ. უზნაძის სახ. ფსიქოლოგიის ინ-ტი).

Труды. Т. 2. Основы экспериментальной психологии. Принципиальные основы и психология ощущений. Под ред. с примеч. и послесл. А. Бочоришвили. Тб., Изд-во Акад. наук Груз. ССР, 1960, 446 с. (Акад. наук Груз. ССР, Ин-т психологии им. Д. Уznaдзе).

1961

149. Экспериментальные основы психологии установки. Ред. А. С. Прангишвили. Тб., Изд. Акад. наук Груз. ССР, 1961. 210 с. (Акад. наук Груз. ССР. Ин-т психологии им. Д. Н. Уznaдзе). — Библиогр.: с. 158—162.

1963

150. К теории постгипнотического внушения. — В сб.: Экспериментальные исследования по психологии установки. Т. 2. Тб., Изд-во Акад. наук Груз. ССР, 1963, с. 37—44.

151. Формы поведения человека. — В сб.: Экспериментальные исследования по психологии установки. Т. 2. Тб., Изд-во Акад. наук Груз. ССР, 1963, с. 7—36.

1964

152. შრომები. ტ. 3—4. ზოგადი ფსიქოლოგია. რედ. ზ. ხოჯავა. თბ., საქ. სსრ მეცნ. აკად. გამ-ბა, 1964. 636 გვ. (საქ. სსრ მეცნ. აკად. დ. უზნაძის სახ. ფსიქოლოგიის ინ-ტი). — ბიბლიოგრ.: გვ. 621—626.

Труды. Т. 3—4. Общая психология. Ред. З. Ходжава. Тб., Изд-во Акад. наук Груз. ССР, 1964, 636 с. (Акад. наук Груз. ССР. Ин-т психологии им. Д. Н. Уznaдзе). — Библиогр.: с. 621—626.

1966

153. Психологические исследования. [С краткой биографией]. Ред. А. С. Прангишвили. М., «Наука», 1966, 451 с. (Акад. наук Груз. ССР. Ин-т психологии им. Д. Н. Уznaдзе).

Содержание: — Психологические основы наименования. — К проблеме постижения значения. — Опыты по группированию

в дошкольном возрасте. — **Выработка понятий** в дошкольном возрасте. — **Экспериментальные основы психологии** установки. — **Формы поведения** человека. Импульсивное поведение. Внутренняя форма языка.

154. The Psychology of Set. Translated from the Russian by Basil Haigh. Cambridge, New York, 1966. XVII, 251 p. (the International Behavioral Sciences Series of New York, Dounstate Medical Conter, Brooklyn, № 4).

1967

155. შრომები. ტ. 5. ბავშვის ფსიქოლოგია. სასკოლო ასაკის ფსიქოლოგია. რედ. რ. ნათაძე. თბ., „მეცნიერება“, 1967, 632 გვ. (საქ. სსრ მეცნ. აკადემია. დ. უზნაძის/სახ. ფსიქოლოგიის ინ-ტი).

რეც.: სირბილაძე პ. სასარგებლო ნაშრომი. — ქუთაისი, 1967, 6 ოქტ., გვ. 3.

Труды. Т. 5. Психология ребенка. Психология школьного возраста. Ред. Р. Натадзе. Тб., «Мецნიერება», 1967, 632 с. (Ин-т психологии им. Д. Н. Уznaдзе).

Рец: Сирбиладзе П. Полезный труд. — Кутаиси, 1967, 6 окт., с. 3.

1971

156. A beállitódás általános elmelete.—A beállitódás pszichologiaja. Szerkesztette es a bibliografiat összeallította Dr. Molnar Istvan. Budapest, Akademiai Kiado, 1971, p. 157—195.

157. A beállitódás pszichologiajanak Kiserleti alapjai.—A beállitodas pszichologiaja. Szerkesztette es a bibliografiat összeallította Dr. Molnar Istvan. Budapest, Akademiai kiado, 1971, p. 43—157.

1977

158. შრომები. ტ. 6. რედ. ა. ყრახვიციანი. თბ., „მეცნიერება“, 1977, 330 გვ. (საქ. სსრ მეცნ. აკადემია. დ. უზნაძის სახ. ფსიქოლოგიის ინ-ტი).

შინაარსი: — განწყობის ფსიქოლოგიის ექსპერიმენტული საფუძვლები. — განწყობის თეორიის ძირითადი დებულებები.

Труды. Т. 6. Ред. А. Прангишвили. Тб., «Мецниереба», 1977, 330 с. (Акад. наук Груз. ССР. Ин-т психологии им. Д. Узнадзе).

Содержание: — Экспериментальные основы психологии установки. — Основные идеи теории установки.

1980

159. აღზრდის ძირითადი ტრაგედია. — სკოლა და ცხოვრება, 1980, № 1, გვ. 58—64.

Основная трагедия воспитания. — Скола да цховреба, 1980, № 1, с. 58—64.

დამიტრი უზნაძის რედაქციით გამოცემული შრომები

ТРУДЫ, ВЫШЕДШИЕ ПОД РЕДАКЦИЕЙ Д. Н. УЗНАДЗЕ

1914

160. მიულერი. ისლამი და არაბთა სახელმწიფო. ქუთაისი, კ. ოცხელის და ამხ-ობის წიგნის მაღაზიის გამოცემა, 1914. 56 გვ. (საისტორიო ბიბლიოთეკა № 2).

Мюллер. Ислам и государство арабов. Кутаиси, Изд. кн. маг. К. Оцхели и товар-ва, 1914. 56. (Истор. библиотека № 2).

161. მიულერი. მაჰმადი და მისიკმოღვაწეობა. ქუთაისი, კ. ოცხელის და ამხ-ობის წიგნის მაღაზიის გამოცემა, 1914. 47 გვ. (საისტორიო ბიბლიოთეკა № 1).

Мюллер. Магомет и его деятельность. Кутаиси, Изд. кн. маг. К. Оцхели и товар-ва, 1914. 47 с. (Истор. библиотека № 1).

1931

162. ფსიქოტექნიკის ძირითადი საკითხები. ნაკვ. 1. თარგმანი რუსულიდან. ტფ., სახ. პედ. ინ-ტი, 1931, 112 გვ.

Основные вопросы психотехники. Ч. 1. Перев. с рус. Тифлис, Гос. пед. ин-т, 1931, 112 с.

1935

163. დასავლეთ ევროპის ფსიქოლოგიის თანამედროვე მიმდინარეობანი. კრებული. ტფ., ტფილ. უნ-ტის გამ-ბა, 1935, 296 გვ.

Современные течения в западно-европейской психологии. Сборник. Тифлис, Изд-во Тифл. ун-та, 1935. 296 с.

164. ხოჯავა ზ. I. ფსიქოლოგია. (ოცდამეექვსე საუბარი). — ახალგაზრდა კომუნისტი, 1935, 6 ივლ., გვ. 3.

Ходжава З. I. Психология. (Двадцатьшестая беседа). — Ахалгазрда комунисти, 1935, 6 июля, с. 3.

165. ხოჯავა ზ. II. ფსიქოლოგიის მეთოდები. (ოცდამეშვიდე საუბარი). — ახალგაზრდა კომუნისტი, 1935, 18 ივლ., გვ. 3.

Ходжава З. II. Методы психологии. (Двадцатьседмая беседа). — Ахалгазрда комунисти, 1935, 18 июля, с. 3.

166. ხოჯავა ზ. III. ფსიქიკურ მოვლენათა კლასიფიკაცია. (ოცდამეცხრე საუბარი). — ახალგაზრდა კომუნისტი, 1935, 24 ივლ., გვ. 3.

Ходжава З. III. Классификация психических явлений. (Двадцатьвосьмая беседа). — Ахалгазрда комунисти, 1935, 24 июля, с. 3.

167. ხოჯავა ზ. IV. შემეცნების ფსიქოლოგია. (ოცდამეცხრე საუბარი). — ახალგაზრდა კომუნისტი, 1935, 6 აგვ., გვ. 3; 12 აგვ., გვ. 3.

Ходжава З. IV. Психология познания. (Двадцатьдевятая беседа). — Ахалгазрда комунисти, 1935, 6 авг., с. 3; 12 авг., с. 3.

168. ხოჯავა ზ. V. შეგვრძნებები. (ოცდამეათე საუბარი). — ახალგაზრდა კომუნისტი, 1935, 18 სექტ., გვ. 3.

Ходжава З. V. Ощущение. (Тридцатая беседа). — Ахалгазрда комунисти, 1935, 18 сент., с. 3.

169. ხოჯავა ზ. შეგვრძნებები. (ოცდამეთერთმეტე საუბარი). — ახალგაზრდა კომუნისტი, 1935, 24 სექტ., გვ. 3.

Ходжава З. Ощущение. (Тридцатьпервая беседа). — Ахалгазрда комунисти, 1935, 24 сент., с. 3.

170. ხოჯავა ზ. შეგვრძნებები. (ოცდამეთორმეტე საუბარი). — ახალგაზრდა კომუნისტი, 1935, 12 ოქტ., გვ. 3.

Ходжава З. Ощущение (Тридцатвторая беседа). — Ахалгазрда комунисти, 1935, 12 окт., с. 3.

1936

171. ლანგე ნ. და მესერი ა. ფსიქოლოგია. თბ., თბილ. დაუსწრებელი პედაგოგიკის ინსტიტუტის გამბა, 1936. 181 გვ.

Ланге Н. и Мессер А. Психология. Тб., Изд-во Заоч. пед. ин-та, 1936. 181, с.

172. ხოჯავა ზ. აღქმა. (ოცდამეჩვიდმეტე საუბარი). — ახალგაზრდა კომუნისტი, 1936, 18 იანვ., გვ. 3.

Ходжава З. Восприятие. (Тридцатьседмая беседа). — Ахалгазრда комунисти, 1936, 18 янв., с. 3.

173. ხოჯავა ზ. ყურადღება (ოცდამეთვრამეტე საუბარი). — ახალგაზრდა კომუნისტი, 1936, 6 თებერ., გვ. 3.

Ходжава З. Внимание. (Тридцатьвосьмая беседа). — Ахалгазრда комунисти, 1936, 6 фев., с. 3.

1937

174. ლურია ა. რ. თანამედროვე ფსიქოლოგია, თბ., სახელგამი, 1937. 82 გვ.

Лурия А. Р. Современная психология. Тб., Госиздат ГССР, 1937. 82 с.

1940

175. ფსიქოლოგიის პროგრამა. თბ., თბილ. სახელ. უნ-ტის გამ-ბა, 1940. 12 გვ.

Программа психологии. Тб., Изд-во Тбил. гос. ун-та, 1940. 12 с.

1941

176. მასალები განწყობის ფსიქოლოგიისათვის. II. თბილ. სახელ. უნ-ტის შრომები, ტ. 17, 1941. 218 გვ.

Материалы к психологии установки. II. Труды Тбил. гос. ун-та, т. 17, 1941. 218 с.

1942

177. ნათაძე რ. ნებისყოფის ფაქტორი ბრძოლის ველზე. თბ., საქ. სსრ მეცნ. აკად. გამ-ბა, 1942. 52 გვ.

Натадзе Р. Воля как фактер боевой деятельности. Тб., Изд-во Акад. наук Груз. ССР, 1942. 52 с.

178. ფსიქოლოგია. 1. (საქ. სსრ მეცნ. აკადემია. ფსიქოლოგიის სექტორი). თბ., საქ. სსრ მეცნ. აკად. გამ-ბა, 1942. 190 გვ.

Психология. 1. (Акад. наук Груз. ССР. Сектор психологии). Тб., Изд-во Акад. наук Груз. ССР, 1942. 190 с.

1943

179. ფსიქოლოგია. 2. სამხედრო ფსიქოლოგიისა და ფსიქოპათოლოგიის საკითხები. (საქ. სსრ მეცნ. აკადემია. ფსიქოლოგიის ინ-ტი). თბ., საქ. სსრ მეცნ. აკად. გამ-ბა, 1943. 303 გვ.

Психология. 2. Военная психология и вопросы психопатологии. (Акад. наук Груз. ССР. Ин-т психологии). Тб., Изд-во Акад. наук Груз. ССР, 1943. 303 с.

1945

180. ნათაძე რ. ფსიქოლოგიის სახელმძღვანელო. თბ., საქ. პედაგ. მეცნ. ინ-ტის გამ-ბა, 1945. 224 გვ.

ნათაძე რ. Учебник психологии. Тб., Изд-во Груз. пед. Ин-та, 1945. 224 с.

1947

181. ფსიქოლოგია. 4. (საქ. სსრ მეცნ. აკადემია. ფსიქოლოგიის ინ-ტი). თბ., საქ. სსრ მეცნ. აკად. გამ-ბა, 1947. 324 გვ.

Психология. 4. (Акад. наук. Груз. ССР. Ин-т психологии). Тб., Изд-во Акад. наук Груз. ССР, 1947. 324 с.

1948

182. ნათაძე რ. ფსიქოლოგია. (სახელმძღვანელო საშუალო სკოლებისათვის). თბ., სახელგამი, 1948, 240 გვ.

ნათაძე რ. Психология. (Учебник для средних школ). Тб., Госиздат ГССР, 1948, 240 с.

183. ფსიქოლოგია. 5. (საქ. სსრ მეცნ. აკადემია. ფსიქოლოგიის ინ-ტის შრომები). თბ., საქ. სსრ მეცნ. აკად. გამ-ბა, 1948, 270 გვ.

Психология. 5. (Труды Ин-та психологии Акад. наук Груз. ССР). Тб., Изд-во Акад. наук Груз. ССР, 1948, 270 с.

1949

184. ფსიქოლოგიის ინ-ტის VIII სამეცნიერო სესია. 1949 წ. აპრილის 18—20. მუშაობის გეგმა და მოხსენებათა თეზისები. თბ., საქ. სსრ მეცნ. აკად. გამ-ბა, 1949. 37 გვ.

VIII научная сессия Ин-та психологии. 1949 г. 18—20 апр. План работы и тезисы докладов. Тб., Изд-во Акад. наук Груз. ССР, 1949. 37 с.

1950

185. ბოჭორიშვილი ა. და ჩხარტიშვილი შ. ფსიქოლოგია (პედაგოგიური ინსტიტუტებისათვის). თბ., სამეცნ.-მეთოდური კაბინეტის გამ-ბა, 1950. 500 გვ.

Бочоришвили А. и Чхартишвили Ш. Психология. (Для педагогических ин-тов). Тб., Изд-во Методкабинета, 1950. 500 с.

186. ფსიქოლოგია. 7. (საქ. სსრ მეცნ. აკადემია. ფსიქოლოგიის ინ-ტის შრომები). თბ., საქ. სსრ მეცნ. აკად. გამ-ბა, 1950. 296 გვ.

Психология. 7. (Труды Ин-та психологии Акад. наук Груз. ССР). Тб., Изд-во Акад. наук Груз. ССР, 1950. 296 с.

ლიტერატურა დიმიტრი უზნაძის შესახებ

ЛИТЕРАТУРА О Д. Н. УЗНАДЗЕ

1909

187. ახალი ამბები. [ქუთაისის ქართულ გიმნაზიაში დ. უზნაძის ისტორიის მასწავლებლად მოწვევის შესახებ]. — დროება, 1909, № 192, გვ. 4.

Новости. [О приглашении Д. Узнадзе учителем истории кутаисской грузинской гимназии]. — Дрозба, 1909, № 192, с. 4.

188. სხვადასხვა ამბები. [დ. უზნაძის სახალხო უნივერსიტეტის საზოგადოების გამგეობის წევრად არჩევის შესახებ]. — ფონი, 1909, № 14, გვ. 1.

Новости. [Об избрании Д. Узнадзе членом правления общества нар. ут-та] — Фони, 1909, № 14, с. 1.

189. ქიქოძე გ. ბიბლიოგრაფია [Usnadse D. Wladimir Solowiow: seine Erkenntnistheorie und Metaphysik. Halle, 1909. რეც.]. — დროება, 1909, № 189, გვ. 3.

Кикодзе Г. Библиография [Usnadse D. Wladimir Solowiow: seine Erkenntnistheorie und Metaphysik. Halle, 1909. Рец.]. — Дрозба, 1909, № 189, с. 3.

1910

190. შიონა. ლექციები ქუთაისში. [დ. უზნაძის მიერ წაკითხული ლექციის შესახებ „ისტორიის მნიშვნელობა მეცნიერებაში“]. — სახალხო გაზეთი, 1910, № 137, გვ. 3.

Миона. Лекции в Кутаиси. [Лекция Д. Узнадзе «О значении истории в науке»]. — Сахалхо газети, 1910, № 137, с. 3.

191. X. E. В народном Университете. [О лекции Д. Узнадзе «История культуры Востока»]. — Кутайский листок, 1910, № 190, с. 3.

192. ახალი ამბები. [„ილიას საღამოზე“ დ. უზნაძე კითხულობს ლექციას: „განდგომილობის პრობლემა ილია ჭავჭავაძის „განდგეილში“]. — კოლხიდა, 1911, № 169, გვ. 1; № 170, გვ. 1; № 171, გვ. 1.

Новости [«На вечере Ильи» Д. Уznaძე читает лекцию: «Проблема отшельничества в «Отшельнике» И. Чавчавадзе»]. — Колхида, 1911, № 169, с. 1; № 170, с. 1; № 171, с. 1.

193. ახალი ამბები. [ცნობა სახალხო უნ-ტის გამგეობის მიერ უფასო ლექციების გამართვის შესახებ თემაზე: „ბატონ-ყმობის აღორძინება და გაუქმება რუსეთში და საქართველოში“. ლექტორებად გამოდიან: ...დ. უზნაძე და სხვ.] — სახალხო გაზეთი, 1911, № 231, გვ. 3.

Новости. [Сообщение о бесплатных лекциях, организованных правлением нар. ун-та на тему: «Возрождение и упразднение крепостничества в России и Грузии». Среди лекторов Д. Уznaძე]. — Сахалхо газети, 1911, № 231, с. 3.

194. მიიღება ხელმოწერა დ. უზნაძის თხზულებაზე: ექსპერიმენტალური პედაგოგიკა. (შესავალი ახალ მეცნიერებაში). — კოლხიდა, 1911, № 131, გვ. 1.

Принимается подписка на сочинение Д. Уznaძე: Экспериментальная педагогика. (Введение в новую науку). — Колхида, 1911, № 131, с. 1.

195. ფარი. სახალხო უნივერსიტეტი. [დ. უზნაძის ლექცია „ასურეთი და ბაბილონი“]. — კოლხიდა, 1911, № 193, გვ. 4; № 198, გვ. 3; № 204, გვ. 3.

Фари. В народном университете. [О лекции Д. Н. Уznaძე «Ассирия и Вавилон»]. — Колхида, 1911, № 193, с. 4; № 198, с. 3; № 204, с. 3.

196. ქრონიკა. [დ. უზნაძის პეტერბურგში გაგზავნის შესახებ ექსპერიმენტული პედაგოგიკის მიღწევებისადმი მიძღვნილ თათბირზე მონაწილეობის მისაღებად]. — სახალხო გაზეთი, 1911, № 212, გვ. 3.

Хроника. [О командировании Д. Н. Уznaძე в Петербург на совещание, посвященное достижениям экспериментальной педагогики]. — Сахалхо газети, 1911, № 212, с. 3.

197. Z. ილიას საღამოზე. [უზნაძე დ. განდგომილობის პრობლემა ი. ჭავჭავაძის „განდგეილში“. სახალხო გაზეთი, 1911, № 483, გვ. 2—3; № 484, გვ. 2—3. რეც.]. — მნათობი, 1911, № 63, გვ. 6.

На вечере посвященном Илье. [Уznaძე Д. Н. Проблема отшельничества в «Отшельнике» И. Чавчавадзе. — Сахалхо га-

1912

198. ახალი ამბავი. [გიორგი სააკაძის ლიტერატურული გახამართლება. დამცველი დ. უზნაძე]. — კოლხიდა, 1912, № 54, გვ. 1.

Новости. [Литературный суд над Г. Саакадзе. Защитник Д. Уznaдзе]. — Колхида, 1912, № 54, с. 1.

199. ახალი ამბები. [ქუთაისში სამეცნიერო წრის დაარსების შესახებ. მონაწილეობს დ. უზნაძე]. — კოლხიდა, 1912, № 32, გვ. 1.

Новости. [Д. Уznaдзе принимает участие в создании научно-го кружка в Кутаиси]. — Колхида, 1912, № 32, с. 1.

200. ახალი ამბები. [ცნობა დ. უზნაძის მიერ ლექციის წაკითხვის შესახებ თემაზე: „პარმონიულად განვითარებული პიროვნების იდილი“]. — კოლხიდა, 1912, № 61, გვ. 2.

Новости. [Сообщение о лекции Д. Уznaдзе на тему: «Идеал гармонически развитой личности»]. — Колхида, 1912, № 61, с. 2.

201. ბიბლიოგრაფია. ექსპერიმენტალური პედაგოგიკის შესავალი დ. უზნაძისა. ქუთაისი, 1912. — განათლება, 1912, № 4, გვ. 320.

Библиография. Введение в экспериментальную педагогику Д. Уznaдзе. Кутаиси, 1912. — Ганатлеба, 1912, № 4, с. 320.

202. დიანა. ბიბლიოგრაფია. „ექსპერიმენტალური პედაგოგიკის შესავალი“. — კოლხიდა, 1912, № 71, გვ. 4.

Диана. Библиография. «Введение в экспериментальную педагогику». — Колхида, 1912, № 71, с. 4.

1913

203. ახალი ამბავი. [ცნობა თეატრ „რადიუმში“ დ. უზნაძის მიერ ლექციის წაკითხვის შესახებ თემაზე: „სოკრატე და მისი დრო“]. — ერი, 1913, № 30, გვ. 3; სიტყვა, 1913, № 4, გვ. 2.

Новости. [Сообщение о лекции Д. Уznaдзе в театре «Радийум» на тему: «Сократ и его время»]. — Эри, 1913, № 30, с. 3; Ситк-ვა, 1913, № 4, с. 2.

1914

204. ახალი ამბავი. [„შკოლისა და ბავშვთა მეგობრის“ საზოგადოების კრებაზე დ. უზნაძის რეფერატი: „პედაგოგიკაში ახალი მიმართულებების შესახებ“]. — ერი, 1914, № 20, გვ. 1.

Новости. [На заседании общества «Друзья школы и детей»

реферат Д. Уznaдзе: «О новом направлении в педагогике». — Эри, 1914, № 20, с. 1.

205. დ. უზნაძის რედაქტორობით გამოცემული წიგნი. გამ-ბა „საისტორიო ბიბლიოთეკა“. [ცნობა]. — იმერეთი, 1914, № 17—24, გვ. 1.

Книга, изданная под редакцией Д. Уznaдзе. Изд-во «Историческая библиотека». [Хрон. сообщение]. — Имерети, 1914, № 17—24, с. 1.

206. ფარი. სრულიად რუსეთის სახალხო მასწავლებელთა კრება. [დ. უზნაძის სიტყვით გამოსვლა]. — განათლება, 1914, № 2, გვ. 142—148; ერი, 1914, № 6, გვ. 4.

Фари. Всероссийское собрание народных учителей. [О выступлении Д. Уznaдзе]. — Ганатлеба, 1914, № 2, с. 142—148; Эри, 1914, № 6, с. 4.

1915

207. აბაშიძე კ. ნარკვევი. [დ. უზნაძის შესახებ]. — სამშობლო, 1915, № 43, გვ. 3.

Абашидзе К. Очерки. [О Д. Уznaдзе]. — Самшобло, 1915, № 43, с. 2.

208. ახალი ამბავი. [დ. უზნაძის დანიშვნა „სინათლის“ სასწავლებლის გამგედ]. — სამშობლო, 1915, № 169, გვ. 3.

Новости. [О назначении Д. Уznaдзе заведующим школой «Синатлэ»]. — Самшобло, 1915, № 169, с. 3.

209. ახალი ამბავი. [ი. გრიშაშვილის საღამოზე დ. უზნაძე წაიკითხავს ლექციას: „ხელოვნური შემოქმედების რაობა“]. — სამშობლო, 1915, № 25, გვ. 3; № 26, გვ. 4; № 27, გვ. 4.

Новости. [На вечере, посвященном И. Гришашвили, Д. Уznaдзе прочтет лекцию «О сути искусственного творчества»]. — Самшобло, 1915, № 25, с. 3; № 26, с. 4; № 27, с. 4.

210. ახალი ამბავი. [„სინათლის“ სკოლის კურთხევაზე დ. უზნაძის სიტყვით გამოსვლა]. — სახალხო ფურცელი, 1915, № 385, გვ. 2.

Новости. [О выступлении Д. Уznaдзе на освящении школы «Синатлэ»]. — Сахалხო პურцელი, 1915, № 385, с. 2.

211. ახალი ამბავი. [ალ. შანშიაშვილის პოემის „ქალი გრძნეულის“ გარჩევა. მონაწილეობს დ. უზნაძე]. — სამშობლო, 1915, № 22, გვ. 3; № 25, გვ. 3; № 27, გვ. 4.

Новости. [Разбор поэмы Ал. Шаншиашвили «Колдуня». Принимает участие Д. Уznaдзе]. — Самшобლო, 1915, № 22, с. 3; № 25, с. 3; № 27, с. 4.

212. ახალი ამბები. [სუმბათაშვილის დრამის „ლალატის“ ლიტერატურული გასამართლება დ. უზნაძის მონაწილეობით]. — მეგობარი, 1915, № 74, გვ. 2.

Новости. [Литературный суд над драмой Сумбаташвили «Измена» с участием Д. Узнадзе]. — Мегობари, 1915, № 74, с. 2.

213. ბზანელი ლ. ქ. შ. წ.-კითხვის საზოგადოების ქუთაისის განყოფილების წევრთა კრება. [კრების მდივანი დ. უზნაძე]. — სამშობლო, 1915, № 117, გვ. 3.

Бзванели Л. Собрание членов Кутайского отделения Общества распространения грамотности среди грузин. [Секретарь собрания Д. Узнадзе]. — Самшобло, 1915, № 117, с. 3.

214. ვარცილი. თეატრი. გრიშაშვილის საღამო. [დ. უზნაძის მიერ წაკითხული მოხსენების „ხელოვნური შემოქმედების რაობის“ შესახებ.]. — სამშობლო, 1915, № 29, გვ. 4.

Варвили. Театр. Вечер Гришашвили. [О докладе Д. Узнадзе «О сути искусственного творчества»]. — Самшобло, 1915, № 29, с. 4.

215. იმ-ამ. „ახალი სკოლა“. [ქალთა სკოლის გამგედ მოწვეულია დ. ბ. უზნაძე]. — სახალხო ფურცელი, 1915, № 373, გვ. 3—4.

Им-ам. «Новая школа». [Директором женской школы приглашен Д. Узнадзе]. — Сахалхо пурцели, 1915, № 373, с. 3—4.

216. „სინათლის“ საზოგადოების საშუალებათა გასაძლიერებლად ეწყობა სალიტერატურო, სამუსიკო და საცეკვაო საღამო. [დ. უზნაძის მონაწილეობით]. — მეგობარი, 1915, № 74, გვ. 1.

В пользу общества «Синатлэ» проводится литературный, музыкальный и танцевальный вечер. [С участием Д. Узнадзе]. — Мегობари, 1915, № 74, с. 1.

1916

217. ახალი ამბავი. ერეკლე მეორეს გასამართლება. [დ. უზნაძის მონაწილეობით]. — ჩვენი მეგობარი, 1916, № 13, გვ. 3.

Новости. Литературный суд над Ираклием вторым. [С участием Д. Узнадзе]. — Чвени მეგობარი, 1916, № 13, с. 3.

218. ახალი ამბავი. ქართული მართლწერა. [დ. უზნაძის კამათში მონაწილეობა]. — მეგობარი, 1916, № 79, გვ. 3.

Новости. Грузинское правописание. [Участие Д. Узнадзе в прениях]. — Мегობари, 1916, № 79, с. 3.

219. ახალი ამბავი. [დ. უზნაძე არჩეულია ეთნოგრაფიული საზღვის წევრად]. — ჩვენი მეგობარი, 1916, № 7, გვ. 2.

Новости. [Д. Уznaдзе избран членом этнографического общества]. — Чвени мегობარი, 1916, № 7, с. 2.

220. ახალი ამბავი. [„ლალატის“ გმირების ლიტერატურული გასამართლება. დამცველი დ. უზნაძე]. — ჩვენი მეგობარი, 1916, № 66, გვ. 2; № 70, გვ. 3.

Новости. [Литературный суд над героями драмы «Измена». Защитник Д. Уznaдзе]. — Чвени мегობარი, 1916, № 66, с. 2; № 70, с. 3.

221. გრდემლი ი. ქ. „სინათლის“ სასწავლებლის პროგრამის საფუძვლების გამო. — განათლება, 1916, № 5—6, გვ. 331—336.

Грдемли И. Об основах программы женского училища «Синатлэ». — Ганатлеба, 1916, № 5—6, с. 331—336.

222. თბილისის გუბერნიის სკოლების მასწავლებელთა დამხმარე საზოგადოების დამფუძნებელი კრება. [კრებაზე დ. უზნაძის მიერ წაკითხული ლექციები: 1. თავისუფალი აღზრდის შესახებ. 2. შრომის სკოლების შესახებ. 3. ინდივიდუალისტური პედაგოგიკა]. — განათლება, 1916, № 7, გვ. 449—450.

Учредительное собрание общества помощи учителям школ Тифлисской губернии. [Лекции Д. Уznaдзе: 1. О свободном воспитании. 2. О трудовых школах. 3. Индивидуалистическая педагогика]. — Ганатлеба, 1916, № 7, с. 449—450.

223. კახაბერი. შინაური მიმოხილვა „სინათლის“ საზოგადოების ქალთა სასწავლებლის გარშემო. — განათლება, 1916, № 7, გვ. 428—433.

Кахабери. Обзор. Общество женского училища «Синатлэ». — Ганатлеба, 1916, № 7, с. 428—433.

224. მირიანაშვილი პ. ქ. შ. წ.-კ. გამაგრც. საზ-ბის მასწავლებელთა შორის. [დ. უზნაძის სიტყვის მიმოხილვა 10 ივნისის კრებაზე — მოსწავლეთა წერითი მუშაობის შესახებ]. — სახალხო ფურცელი, 1961, № 602, გვ. 3.

Миррианашвили, П. Среди педагогов общества распростр. грамотности среди грузин. [Разбор речи Д. Уznaдзе, произнесенной на собрании 10 июня: О письменных работах учащихся]. — Сахалხო პურцელი, 1916, № 602, с. 3.

225. სახალხო უნივერსიტეტი. [ცნობა დ. უზნაძის მიერ ლექციების წაკითხვის შესახებ]. — ჩვენი მეგობარი, 1916, № 23, გვ. 3—4.

Народный университет. [Сообщение о лекциях Д. Уznaдзе]. — Чвени მებობარი. 1916, № 23, с. 3—4.

226. სახალხო უნივერსიტეტის კრება. [დ. უზნაძის სიტყვით გამოსვლის გამო]. — ჩვენი მეგობარი, 1916, № 24, გვ. 3.

Собрание народного университета. [О выступлении Д. Узнадзе]. — Чвени мегობარი, 1916, № 24, с. 3.

227. „სინათლის“ საზ-ბის წევრთა არაჩვეულებრივი კრება. (6 თებერვალი 1916 წ.). [ცნობა დ. უზნაძის მოხსენების შესახებ]. — მეგობარი, 1916, № 110, გვ. 3.

О чрезвычайное собрание членов общества «Синатлэ». (1916 г. 6 фев.). [О докладе Д. Узнадзе]. — Мегობარი, 1916, № 110, с. 3.

228. „სინათლის“ საღამო. [დ. უზნაძის მონაწილეობით]. — მეგობარი, 1916, № 80, გვ. 3.

Вечер «Синатлэ». [С участием Д. Узнадзе]. — Мегობარი, 1916, № 80, с. 3.

229. ტფ. გუბერნიის სახალხო მასწავლებელთა შორის. [დ. უზნაძის მიერ მოხსენებების წაკითხვა: „ინდივიდუალისტური პედაგოგიკა“, „შრომის სკოლა“]. — სახალხო ფურცელი, 1916, № 504, გვ. 3; № 595, გვ. 2; — ჩვენი მეგობარი, 1916, № 81, გვ. 3.

Среди народных учителей Тифлисской губернии. [О лекциях Д. Узнадзе: «Индивидуалистическая педагогика»; «Трудовая школа»]. — Сахалხო პურцელი, 1916, № 594, с. 3; № 595, с. 2; — Чвени мегობარი, 1916, № 81, с. 3.

230. წევრი. „სინათლის“ საზოგადოების კრება (შთაბეჭდილება). [დ. უზნაძის მონაწილეობით]. — ჩვენი მეგობარი, 1916, № 85, გვ. 2.

Цевრი. Собрание общества «Синатлэ». (Впечатления). [С участием Д. Узнадзе]. — Чвени мегობარი, 1916, № 85, с. 2.

1917

231. ახალი ამბავი. სამოსწავლო ოლქის საბჭო. [სამოსწავლო ოლქის მმართველ საბჭოში დ. უზნაძის არჩევა]. — სახალხო საქმე, 1917, № 13, გვ. 3.

Новости. Областной учебный совет. [Об избрании членом в областной учебный совет Д. Узнадзе]. — Сахалხო საკმე, 1917, № 13, с. 3.

232. ახალი ამბავი. ქართულ პედაგოგიურ საბჭოს მორიგი სხდომა. [დ. უზნაძის მოხსენების „სკოლაში გრამატიკის სწავლების შესახებ“ კამათის გაგრძელების გამო]. — სახალხო საქმე, 1917, № 115, გვ. 3.

Новости. Очередное заседание Грузинского педагогического совета. [О продолжении прений по докладу Д. Узнадзе «О преподавание грамматики в школе»]. — Сахалხო საკმე, 1917, № 115, с. 3.

233. ახალი ამბები. სამოსწავლო ოლქის კომისარიატში. [შისასა-
ლმებელი სიტყვით დ. უზნაძის გამოსვლა და მისი არჩევა სკოლის ნა-
ციონალიზაციის საკითხის გამოსარკვევ კომისიაში]. — სახალხო სა-
ქმე, 1917, № 15, გვ. 2.

Новости. В комиссариате учебного округа. [Выступлений Д.
Узнадзе с приветственным словом и его избрание членом комис-
сии по расследованию вопроса о национализации школ]. — Са-
халхо сакме, 1917, № 15, с. 2.

234. ახალი ამბები. [თელავის მაზრის მასწავლებელთა ყრილობის
დებეშა ამიერკავკასიის განსაკუთრებულ კომისარიატს დ. უზნაძის შე-
სახებ]. — სახალხო საქმე, 1917, № 17, გვ. 3.

Новости. [Телеграмма съезда учителей Телавского округа
Закавказскому особому комиссариату о Д. Узнадзе]. — Сахалхо
საკმე, 1917, № 17, с. 3.

235. ბზვანელი ლ. დასავლეთ საქართველოს მასწავლებელთა სა-
ზოგადო ყრილობა. [დ. უზნაძის მოხსენებით გამოსვლა]. — სახალხო
ფურცელი, 1917, № 839, გვ. 3—4.

Бзванели Л. Съезд народных учителей Западной Грузии. [О
выступлении с докладом Д. Узнадзе]. — Сахалхо пурцели, 1917,
№ 839, с. 3—4.

236. დამსწრე მანდილოსანი. კავკასიის მასწავლებელთა დელეგა-
ტების ყრილობა თფილისში. [დ. უზნაძის მოხსენება „სკოლის რეორ-
განიზაციის შესახებ“]. — ჩვენი მეგობარი, 1917, № 357, გვ. 4; № 358,
გვ. 3—4.

Дамсцре мандилосани. Съезд делегатов кавказских учите-
лей в Тифлиси. [Доклад Д. Узнадзе «О реорганизации школ»] —
Чвени მეგობარი, 1917, № 357, с. 4; № 358, с. 3—4.

237. დამსწრე ქალი. კავკასიის მასწავლებელთა ყრილობა. [დ. უზ-
ნაძის მოხსენება „სკოლის რეორგანიზაციის შესახებ“]. — სახალხო
ფურცელი, 1917, № 870, გვ. 4.

Дамсцре кали. Съезд кавказских учителей. [Доклад Д. Уз-
надзе «О реорганизации школ»]. — Сахалхо пурцели, 1917,
№ 870, с. 4.

238. დასავლეთ საქართველოს მასწავლებელთა საერთო პედა-
გოგიური კავშირის დამფუძნებელი კრება. [დ. უზნაძის არჩევა გამ-
გეობაში]. — ჩვენი მეგობარი, 1917, № 315, გვ. 3.

Учредительное собрание общего педагогического совета учи-
телей Западной Грузии. [Избрание в правление Д. Узнадзе]. —
Чвени მეგობარი, 1917, № 315, с. 3.

239. დასავლეთ საქართველოს სახალხო მასწავლებელთა კრება ქ. ქუთაისში. [დ. უზნაძის მოხსენებით გამოსვლა]. — ჩვენი მეგობარი, 1917, № 313, გვ. 4; № 314, გვ. 2—3.

Съезд народных учителей Западной Грузии в г. Кутаиси. [О выступлении с докладом Д. Узнадзе]. — Чвени მეგობარი, 1917, № 313, с. 4; № 314, с. 2—3.

240. დიანა. ექსპერიმენტალური პედაგოგიკის შესავალი. [დ. უზნაძის წიგნის გამო]. — კოლხიდა, 1917, № 71, გვ. 2.

Диана. Введение в экспериментальную педагогику. [По поводу книги Д. Узнадзе]. — Колхида, 1917, № 71, с. 2.

241. კავკასიის მასწავლებელთა დელეგატების ყრილობა თფილისში. [დ. უზნაძის მოხსენება „შკოლის რეორგანიზაციის შესახებ“]. — ჩვენი მეგობარი, 1917, № 359, გვ. 4.

Съезд делегатов Кавказских учителей в Тифлиси. [Доклад Д. Узнадзе «О реорганизации школ»]. — Чвени მეგობარი, 1917, № 359, с. 4.

242. კიტა აბაშიძის ანდერძი. [არჩ. ჯორჯაძის დატოვებული ბარათების დ. უზნაძისათვის გადაცემა]. — სახალხო საქმე, 1917, № 130, გვ. 2.

Завещание Кита Абашидзе. [Передача писем Арч. Джорджадзе Д. Узнадзе]. — Сахалხო საკმე, 1917, № 130, с. 2.

243. კორდი. კავკასიის მასწავლებელთა ყრილობა. [დ. უზნაძის მოხსენება „შკოლის რეორგანიზაციის შესახებ“]. — სახალხო ფურცელი, 1917, № 869, გვ. 3.

Корди. Съезд Кавказских учителей. [Доклад Д. Узнадзе «О реорганизации школ»]. — Сахалხო პურцელი, 1917, № 869, с. 3.

244. ნარქანი. საოლქო სამოსწავლო კომისარიატი. [დ. უზნაძის მონაწილეობა]. — ჩვენი მეგობარი, 1917, № 406, გვ. 3—4.

Наркани. Окружной учебный комиссариат. [О работе Д. Узнадзе в комиссариате]. — Чвени მეგობარი, 1917, № 406, с. 3—4.

245. საქართველოს ეროვნული საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტის დადგენილება. [სასკოლო და ხელოვნების კომისიაში დ. უზნაძის დანიშვნის შესახებ]. — სახალხო საქმე, 1917, № 119, გვ. 2.

Постановление исполнительного комитета Грузинского Национального Совета. [О назначении Д. Узнадзе в школьную комиссию и комиссию искусств]. — Сахалხო საკმე, 1917, № 119, с. 2.

246. სია № 3 იმ პირთა, რომელთაც ასახელებს ქუთაისის სოციალისტ-ფედერალისტთა სარეგულაციო პარტია ქუთაისის ქალა-

ქის საბჭოს სახმოსნო კანდიდატებად. [დასახელებულია დ. უზნაძე]. — ჩვენი მეგობარი, 1917, № 406, გვ. 1; № 406, გვ. 1.

Список № 3 лиц, которых Кутаисская революционная партия социал-федералистов представляет кандидатами в Кутаисский Городской Совет. [Назван Д. Узнадзе]. — Чвени მეგობარი, 1917, № 406, с. 1; № 407, с. 1.

247. ქართული სკოლა. საპროტესტო დეპეშა. [რაჭის მაზრის მასწავლებლებისაგან ამიერკავკასიის განსაკუთრებულ კომისარიატს დ. უზნაძის შესახებ]. — ჩვენი მეგობარი, 1917, № 422, გვ. 4.

Грузинская школа. Телеграмма протеста. [От учителей Рачинского округа Закавказскому особому комитету о Д. Узнадзе]. — Чвени მეგობარი, 1917, № 422, с. 4.

248. ქრონიკა. [დ. უზნაძის წევრად არჩევის შესახებ ეროვნულ საბჭოში]. — სახალხო საქმე, 1917, № 111, გვ. 2.

Хроника. [Об избрании Д. Узнадзе членом в Национальный совет]. — Сахалхо сакме, 1917, № 111, с. 2.

249. ჩვენი კანდიდატები. [საქართველოს სოციალისტ-ფედერალისტთა სარევოლუციო პარტიიდან დასახელებულია დ. უზნაძე]. — სახალხო საქმე, 1917, № 8—12, გვ. 1.

Наши кандидаты. [Революционной партией Грузии Социал-федералистов назван Д. Узнадзе]. — Сахалхо сакме, 1917, № 8—12, с. 1.

1918

250. ახალი ამბავი. არჩილ ჯორჯაძის ბარათები. [გახსნა დ. უზნაძემ]. — სახალხო საქმე, 1918, № 202, გვ. 3.

Новости. Письма Арч. Джорджадзе. [Вскрыл Д. Н. Узнадзе]. — Сахалхо сакме, 1918, № 202, с. 3.

251. ახალი ამბავი. [ეროვნული საბჭოს მიერ სახალხო განათლების კომისარიატში დ. უზნაძის არჩევა]. — სახალხო საქმე, 1918, № 255, გვ. 2.

Новости. [Об избрании Национальным Советом Д. Н. Узнадзе членом Комиссарната народного образования]. — Сахалхо сакме, 1918, № 255, с. 2.

252. ლორთქიფანიძე ი. არჩილისათვის. [დ. უზნაძის მიერ. არჩ. ჯორჯაძის ბარათების გახსნის შესახებ]. — ხალხის მეგობარი, 1918, № 133, გვ. 1.

Лордкипанидзе И. Для Арчила. [О вскрытии Д. Н. Узнадзе

письем Арч. Джорджадзе]. — Халхис მეგობარი, 1918, № 133, с. 1.

253. პირველი ქართული საფილოსოფო საზოგადოება. [დ. უზნაძე — საზოგადოების დამფუძნებელი კრების მოწვევის ინიციატორი]. — სახალხო საქმე, 1918, № 243, გვ. 3.

Первое грузинское философское общество. [Инициатор со- зыва учредительного собрания Д. Н. Уznaдзе]. — Сахалხო сак- მე, 1918, № 243, с. 3.

254. ქართული უნივერსიტეტი. [დ. უზნაძის მიერ ლექციების კითხვის დაწყება „საზოგადო ფსიქოლოგიის“ კურსში]. — სახალხო საქმე, 1918, № 161, გვ. 4.

Грузинский университет. [О начале чтении Д. Н. Уznaдзе лекций по «Курсу общей психологии»]. — Сахалხო сакме, 1918, № 161, с. 4.

255. ქართული უნივერსიტეტის პროფესორთა კოლეგუმისა, მეცნიერ ხელმძღვანელთა და ლექტორების შემადგენლობა 1918 წ. პირველ სემესტრში. [დასახელებულია დ. უზნაძე]. — სახალხო საქმე, 1918, № 154 გვ. 3.

Состав профессорского коллeгиума, научных руководителей и лекторов Тифлисского ун-та в I семестре 1918 г. [Назван Д. Н. Уznaдзе]. — Сахалხო сакме, 1918, № 154, с. 3.

256. ქრონიკა. [დ. უზნაძის მოხსენება]. — სახალხო საქმე, 1918, № 260, გვ. 2.

Хроника. [Доклад Д. Уznaдзе]. — Сахалხო сакме, 1918, № 260, с. 2.

1919

257. ბიბლიოგრაფია. რეცენზია დ. უზნაძის „ახალი ისტორიის“ შესახებ. — განათლება, 1919, № 2, გვ. 110—112.

Библиография. Рецензия на книгу Д. Уznaдзе «Новая исто- рия». — განათლება, 1919, № 2, с. 110—112.

258. ბიბლიოგრაფია. „ძველი საბერძნეთი“ დ. უზნაძისა. — განათ- ლება, 1919, № 2, გვ. 112—113.

Библиография. Д. Уznaдзе «Древняя Греция». — განათლება, 1919, № 2, с. 112—113.

259. სახალხო განათლების სამინისტრო. ახალი პროგრამა დაწყე- ბითი სასწავლებელთათვის. [კომისიაში არჩეულია დ. უზნაძე]. — სა- ხალხო საქმე, 1919, № 533, გვ. 3.

Министерство народного образования. Новые программы для начальных училищ. [В комиссию избран Д. Узнадзе]. — Сахалхо сакме, 1919, № 533, с. 3.

260. საფილოსოფო საზოგადოებაში. [დ. უზნაძე — არჩეულია საბჭოს წევრად. მონაწილეობას იღებს კამათში]. — სახალხო საქმე, 1919, № 543, გვ. 4.

В философском обществе. [Д. Узнадзе избран членом Совета. Принимает участие в прениях]. — Сахалхо сакме, 1919, № 543, с. 4.

1920

261. ახალი ამბავი. მასწავლებელთა ყრილობის დასრულება. [პროფკავშირთა საბჭოში არჩეულია დ. უზნაძე]. — სახალხო საქმე, 1920, № 729, გვ. 4.

Новости. Завершение съезда учителей. [Д. Узнадзе избран в совет профсоюзов]. — Сахалхо сакме, 1920, № 729, с. 4.

262. გრიშაშვილის საღამო. [დ. უზნაძის სიტყვა „გრიშაშვილი“]. — სახალხო საქმე, 1920, № 845, გვ. 1.

Вечер Гришашвили. [Речь Д. Узнадзе «Гришашвили»]. — Сахалхо сакме, 1920, № 845, с. 1.

263. დანელია ს. ბიბლიოგრაფია. თბილისის უნივერსიტეტის მოაგ მზე № 1, I ნაკვეთი. „სიბრძნის მეტყველების ფაქულტეტი“. [უზნაძე-დ. ლეიბნიცის Petites perceptions-თა ადგილი ფსიქოლოგიაში.—ტფილ. უნ-ტის მოამბე, 1919—1920, № 1, გვ. 68—86. რეც.].—განათლება, 1920 № 2, გვ. 38—48.

Данелия С. Библиография. Известия Тбилисского ун-та, № 1, ч. 1. «Факультет философии». [Узнадзе, Д. Petites perceptions Лейбница и их место в психологии.—Известия Тифл. ун-та, 1919—1920, № 1, с. 68—86. Рец.].—Ганатлеба, 1920, № 2, с. 38—48.

264. მუმლი. გრიშაშვილის საღამო. [დ. უზნაძის სიტყვით გამოსვლა]. — სახალხო საქმე, 1920, № 848, გვ. 4.

Мумли. Вечер Гришашвили. [Выступление Д. Узнадзе]. — Сахалхо сакме, 1920, № 848, с. 4.

265. ძიძიგური ვ. სახელმძღვანელოთა შესახებ. [უზნაძე-დ. — „ისტორია პირველყოფილი კულტურისა“. ტფ., „სახალხო საქმის“ სტამბა, 1919. რეც.]. — სახალხო საქმე, 1920, № 742, გვ. 4.

Дзидзигური В. Об учебниках. [Узнадзе Д. История первобытной культуры. Тифлис, тип. «Сахалхо сакме», 1919. Рец.] — Сахалхо сакме, 1920, № 742, с. 4.

1923

266. პროფესორი დიმიტრი უზნაძე საზღვარგარეთ. [გერმანიაში მივლინება სამეცნიერო მიზნით]. — გალაქტიონ ტაბიძის ჟურნალი, 1923, № 9, გვ. 10.

Проф. Д. Узнадзе за границей. [Командировка в Германию с научной целью]. — Галактион Табидзис журнаლი, 1923, № 9, с. 10.

1924

267. Willowoll A. Über die Begriffsbildung. 1924. S. 32—35.

1925

268. გოგიბერიძე მ. დ. უზნაძე. ექსპერიმენტული ფსიქოლოგიის საფუძვლები. ტ. I. პრინციპული საფუძვლები და შეგრძნებათა ფსიქოლოგია. ტფ., 1925. [რეც.]—მნათობი, 1925, № 5—6. გვ. 345—351.

Гогиберидзе М. Узнадзе Д. Основы экспериментальной психологии. Т. I. Принципиальные основы и психология ощущений. Тифлис, 1925. [Рец.]. — Мნათობი, 1925, № 5—6, с. 345—351.

1932

269. ფრანგიშვილი ვ. იდეალიზმის ერთი სისტემის შესახებ ფსიქოლოგიაში. (პროფ. დ. უზნაძის „ბიოსფერული ფსიქოლოგია“). — კომუნისტური აღზრდისათვის, 1932, № 5—7, გვ. 71—80; № 8—9, გვ. 81—88.

Прангишвили В. Об одной системе идеализма в психологии. («Биосферическая психология» Д. Узнадзе). — Комунистури აგზრდისათვის, 1932, № 5—7, с. 71—80; № 8—9, с. 81—88.

1938

270. დადგენილება საქართველოს სსრ ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტის პრეზიდიუმისა. თბილისის სახელმწ. უნ-ტის 20 წლისთავთან დაკავშირებით დაჯილდოვებულ იქნან საქ. სსრ ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტის სიგელით პროფ. დ. ნ. უზნაძე და სხვ.—კომუნისტი, 1938, 1 ივნ., გვ. 1; «Заря Востока», 1938, 1 июня, с. 1.

Постановление Президиума Центрального Исполнительного Комитета Грузинской ССР. В связи с 20-летием Тбилисского

გოს. უნ-თა ნაგრადიტუ გრამოთათი ცენტრალური ისპოლნიტელური კომიტეტი გრუზინური სსრ. პროფ. დ. ნ. უზნადზე დრ. — კომუნისტი, 1938, 1 იუნია, ს. 1; ჴარა ვოსოკა, 1938, 1 იუნია, ს. 1.

1939

271. თბილისის მშრომელთა დეპუტატების საქალაქო საბჭოში არ-ჩეულ დეპუტატთა სია. [დ. უზნადე და სხვ.]. — კომუნისტი, 1939, 27 დეკ., გვ. 3; ჴარა ვოსოკა, 1939, 27 დეკ., ს. 3.

სპისოკ დეპუტატოვ, იზბრანნიხ ვ თბილისური გოროდსკოი სოვეტ დეპუტატოვ ტრუდიაშიახსა. [დ. ნ. უზნადზე დრ.]. — კომუნისტი, 1939, 29 დეკ., ს. 3; ჴარა ვოსოკა, 1939, 27 დეკ., ს. 3.

272. ცნობა თბილისის საქალაქო საარჩევნო კომისიისა. [449 საარ-ჩევნო ოლქში დ. უზნადის დეპუტატობის კანდიდატად დასახელების შესახებ]. — კომუნისტი, 1939, 27 ნოემბ., გვ. 2;

იზვეშენიე თბილისური გოროდსკოი იზბირატელური კომისიისი. [ო ვუდვიჟენიე დ. ნ. უზნადზე კანდიდატო ვ დეპუტატოვ ოტ № 449 იზბირატელური ოკრუგა]. — კომუნისტი, 1939, 27 ნოემბერი, ს. 2; ჴარა ვოსოკა, 1939, 27 ნოემბერი, ს. 2.

1940

273. პროფ. დ. ნ. უზნადის ახალი წიგნი „ზოგადი ფსიქოლოგია“. — კომუნისტი, 1940, 18 დეკ., გვ. 3.

ნოვარა კნიგა დ. ნ. უზნადზე «ობშჩარა პსიქოლოგია». — კომუნისტი, 1940, 18 დეკ., ს. 3.

274. აბაშიძე ი. გრუზია. [სრედი ავტოროვ გრუზინური ფილოსოფსური ლიტერატურა ნა სტრ. 259-ი ნაზვან დ. ნ. უზნადზე]. — ონციკლოპედისური სლოვარუ ტ-ვა «ბრ. დ. ი. გრანატ ი კო». ტ. 17. მ., 1940, ს. 259.

1941

275. ბეჟიაშვილი ვლ. დ. უზნადე — „ზოგადი ფსიქოლოგია“. თბ., თბილ. სახ. უნ-ტის გამ-ბა, 1940. [რეც.]. — მნათობი, 1941, № 5, გვ. 151—156.

ბეჟიაშვილი ვლ. დ. უზნადე — «ობშჩარა პსიქოლოგია». თბ., იზდ-ვო თბილ. გოს. უნ-თა, 1940. [რეც.]. — მნათობი, 1941, № 5, ს. 151—156.

276. მამულაშვილი მ. დ. უზნადე — „ზოგადი ფსიქოლოგია“, თბილისის სახელმწ. უნ-ტის გამ-ბა. 1940 წ. [რეც.]. — ახალგაზრდა კომუნისტი, 1941, 9 თებ., გვ. 2.

Мамулашвили М. Д. Н. Узнадзе— Общая психология, изд-во Тбилис. Гос. ун-та. 1940 г. [Рец.] — Ахалгазрда комунисти, 1941, 9 фев., с. 2.

277. ნათაძე რ. ფსიქოლოგია საბჭოთა საქართველოში 20 წლის-თავზე. [დ. უზნაძის ძირითადი შრომების მიმოხილვა]. — პუშკინის სახ. თბილისის სახელმწ. სამასწავლებლო ინ-ტის შრომები, № 1, 1941, გვ. 9—14.

Натадзе Р. 20-летие психологии в Советской Грузии. [Обзор основных трудов Д. Узнадзе]. — Труды Тбилисского гос. педагогического ин-та им. А. Пушкина, № 1, 1941, с. 9—14.

278. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ნამდვილ წევრ-თა პირველი შემადგენლობა. [...დ. უზნაძე და სხვ. მოკლე ბიოგრა-ფიული ცნობა]. — კომუნისტი, 1941, 24 თებ., გვ. 2; საბჭოთა მას-წავლებელი, 1941, 25 თებ; გვ. 3, სურ-ით; Заря Востока, 1941, 23 фев. с. 2.

Первый состав действительных членов Академии наук Грузинской ССР. [... Д. Н. Узнадзе и др. Биографические справки]. — Комунисти, 1941, 24 фев., с. 2; Сабჩოთა მასწავლებელი, 1941, 25 фев., с. 3, с портр. Заря Востока, 1941, 23 фев., с. 2.

279. ჩხარტიშვილი შ. დ. უზნაძე. „ზოგადი ფსიქოლოგია“. თბი-ლისის სახელმწ. უნ-ტის გამ-ბა, 1940 წ. [რეც.]. — ქუთაისის ა. წუ-ლუკიძის სახ. სახელმწ. პედაგოგიური ინ-ტის შრომები, 1941, ტ. 3, გვ. 195—204.

Чхартишвили Ш. Д. Н. Узнадзе. «Общая психология». Изд-во Тбил. Гос. ун-та, 1940 г. [Рец.]. — Труды Кутайского Гос. педагогического ин-та им. А. Цулукидзе, 1941, т. 3, с. 195—204.

1944

280. აბაშიძე ერ. ფსიქოლოგია. ტ. I. საქართველოს სსრ მეცნიე-რებათა აკადემია. ფსიქოლოგიის სექტორი. თბ., 1942 წ. [უზნაძე დ. ტექნიკური აზროვნების განვითარება სასკოლო ასაკში. — ფსიქოლო-გია. (საქ. სსრ მეცნ. აკად. ფსიქოლოგიის ინ-ტის შრომები) ტ. 1. 1942, გვ. 61—82. რეც.]. — პედაგოგიკა, 1944, № 1, გვ. 244—246.

Абашидзе Эр. Психология. Т. I. Акад. наук Груз. ССР. Сектор психологии. Тб., 1942 г. [Узнадзе Д. Н. Развитие техническо-го мышления в школьном возрасте. — Психология. (Труды Ин-та психологии Акад. наук Груз. ССР). Т. I. 1942, с. 61—82, Рец.]. — Педагогика, 1944, № 1, с. 244—246.

281. Piadet J. et Lambercier M. Essai sur un effet ad „Einstel- lung“ survenant ou cours de perception visuelles (effet Usnadze). Arcives de Psychologie, Geneve, 1944, t. 30, № 118, p. 139—196.

282. დ. უზნაძის შრომები. [ბიბლიოგრაფია]. — ფსიქოლოგია. 3. (საქ. სსრ მეცნ. აკად. ფსიქოლოგიის ინ-ტის შრომები), 1945, გვ. IX—XVII.

Труды Д. Н. Узнадзе. [Библиография]. — Психология. 3. [Труды Ин-та психологии АН Груз. ССР], 1945, с. IX—XVII.

283. ფსიქოლოგია. 3. (საქ. სსრ მეცნ. აკად. ფსიქოლოგიის ინ-ტის შრომები). საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ნამდვილ წევრს პროფ. დიმიტრი უზნაძეს სამეცნიერო მოღვაწეობის 35 წლის-თავზე. 1909—1944. თბ., საქ. სსრ მეცნ. აკად. გამ-ბა, 1945. 548 გვ.

Психология. 3. (Труды Ин-та психологии АН Груз. ССР). Действительному члену Академии наук Грузинской ССР, профессору Дмитрию Николаевичу Узнадзе к 35-летию научной деятельности. 1909—1944. Тб., Изд-во АН Груз. ССР, 1945. 548 с.

1946

284. ბრძანებულება სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმისა. [დ. უზნაძის შრომის წითელი დროშის ორდენით დაჯილდოების შესახებ].—კომუნისტი 1946, 27 თებ. გვ. 2; Заря Востока, 1946, 26 февр. с. 3.

Указ Президиума Верховного Совета СССР. [О награждении орденом трудового красного знамени Д. Узнадзе]. — Коммунисти, 1946, 27 февр., с. 3; Заря Востока, 1946, 26 февр., с. 3.

285. ბრძანებულება საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმისა. [მეცნიერების დარგში თვალსაჩინო დამსახურებისათვის დ. უზნაძისათვის საქართველოს სსრ მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწის წოდების მინიჭების შესახებ].—კომუნისტი, 1946, 9 მარტი, გვ. 1. Заря Востока, 1946, 8 марта, с. 1.

Указ Президиума Верховного Совета Грузинской ССР. [О присуждении почетного звания заслуженного деятеля науки Грузинской ССР Узнадзе Д. Н. за выдающиеся заслуги в области науки]. — Комунисти, 1946, 9 марта, с. 1; Заря Востока, 1946, 8 марта, с. 1.

286. ნათბე რ. ფსიქოლოგია. [დ. უზნაძე — მეცნიერული ფსიქოლოგიის დამაარსებელი საქართველოში] — წგ-ში: მეცნიერება საბჭოთა საქართველოში 25 წლის მანძილზე. III. ფსიქოლოგია. პედაგოგიკა. ენათმეცნიერება. ლიტერატურის ისტორია. სამართალი. თბ., საქ. სსრ მეცნ. აკად. გამ-ბა, 1946. გვ. 1—40.

ნათაძე რ. Психология. [Д. Уznaдзе — Основоположник научной психологии в Грузии]. — В кн.: Наука в Советской Грузии за 25 лет. III. Психология. Педагогика. Языкознание. История грузинской литературы. Право. Тб., Изд-во АН Груз. ССР, 1946, с. 1—40.

287. საზოგადოებრივ მეცნიერებათა განყოფილების XXI სამეცნიერო სესია. (7^ე წლის ბავშვის სკოლისათვის მომწიფებულობის საკითხი. მომხსენებელი დ. უზნაძე). — კომუნისტი, 1946, 10 აპრ., გვ. 3.

XXI-ая научная сессия отделения общественных наук. (О достаточной зрелости 7-летнего ребенка для поступления в школу. Докладчик Д. Уznaдзе). — Комунисти, 1946, 10 апр., с. 3.

1948

288. შრომელთა დეპუტატების თბილისის საქალაქო საბჭოში არჩეულ დეპუტატთა სია. [დ. უზნაძე და სხვ.]. — კომუნისტი, 1948, 14 იანვ., გვ. 2; Заря Востока, 1948, 14 янв. с. 3.

Список депутатов, избранных в Тбилисский городской Совет депутатов трудящихся. [Д. Н. Уznaдзе и др.]. — Комунисти, 1948, 14 янв., с. 2; Заря Востока, 1948, 14 янв., с. 3.

1952

289. ნათაძე რ. ფსიქოლოგიის ზოგიერთი საკითხი. — დისკუსია თემაზე: „საბჭოთა ფსიქოლოგიის ზოგიერთი საკითხი“. 1952 წ. 8—10 აპრილი. მოხსენების თეზისები. თბ., საქ. სსრ მეცნ. აკად. გამ-ბა, 1952, გვ. 9—16. — რუსულ ენაზე პარალელურ გამოცემაში.

ნათაძე რ. Некоторые вопросы психологии. — Дискуссия на тему: «Некоторые вопросы советской психологии». 1952 г. 8—10 апр. Тезисы доклада. Тб., Изд-во Акад. наук Груз. ССР, 1952, с. 9—16. — На русск. яз. в параллельном издании.

290. სარიშვილი ტ. დ. ნ. უზნაძის ცხოვრება და პედაგოგიური მოღვაწეობა. (1886—1950). — შრომები [სტალინირის სახ. პედინსტიტუტი], 1, 1952, გვ. 175—210. — ბიბლიოგრ. შენიშვნებში.

Саришвили Т. Жизнь и педагогическая деятельность Д. Н. Уznaдзе. (1886—1950). — Труды [Сталинирский Гос. педагогический ин-т], 1, 1952, с. 175—210. — Библиогр. в примеч.

291. ფრანგიშვილი ა. ფსიქოლოგიის ზოგიერთი საკითხი. — დისკუსია თემაზე. „საბჭოთა ფსიქოლოგიის ზოგიერთი საკითხი“, 8—10

აპრილი 1952. მოხსენების თეზისები. თბ., საქ. სსრ მეცნ. აკად. გამბა, 1952, გვ. 3—8. — რუსულ ენაზე პარალ. გამოცემაში.

Прангишвили А. Некоторые вопросы психологии. — Дискуссия на тему: «Некоторые вопросы советской психологии», 1952 г. 8—10 апр. Тезисы доклада. Тб., Изд-во Акад. наук Груз. ССР, 1952, с. 3—8. — На русск. яз. в парал. издании.

292. Гедевანიшвили Д. Об одной идеологической концепции в психологии. [О теории «Установки». Д. Н. Узнадзе]. — Литературная газета, 1952, 8 марта, с. 3.

293. Натაძე Р. Некоторые вопросы психологии. — Дискуссия на тему: «Некоторые вопросы советской психологии». 1952 г. 8—10 апр. Тезисы доклада. Тб., Изд-во Акад. наук Груз. ССР, с. 8—14.

1953

294. Yatabe T. Psychology of Thinking. Vol. 1—3. Tokyo Baifikan. 1953. (На япон. яз.).

1954

295. ქიქოძე გ. განთიადიდან შუადღემდე. [დ. უზნაძე ლაიბციგსა და პალეს უნ-ში]. — მნათობი, 1954, № 10, გვ. 109—110.

Кикодзе Г. От зари до полудня. [Д. Узнадзе в ун-тах Лейпцига и Галле]. — Мнатоби, 1954, № 10, с. 109—110.

1955

296. Обсуждение докладов по проблеме установки на совещании по психологии. — Вопросы психологии, 1955, № 6, с. 72—112. [О Д. Н. Узнадзе. См.: А. С. Прангишвили, с. 72—73; 99—108; А. Н. Леонтьев, с. 76—79; с. 80—81; Д. Б. Эльконин, с. 85—87; В. Н. Колбановский, с. 88—90; М. А. Мазманян, с. 90—91; Эр. А. Абашидзе, с. 92.].

297. Прангишвили А. О понятии установки в системе советской психологии. — Вопросы психологии, 1955, № 3, с. 25—39.

1956

298. დიმიტრი უზნაძე. (მოკლე ბიოგრაფია). — წიგნ-ში: დ. უზნაძე. შრომები. ტ. 1. თბ., საქ. სსრ მეცნ. აკად. გამბა, 1956, გვ. V—VIII.

Дмитрий Узнадзе. (Краткая биография). — В кн.: Д. Узнадзе. Труды. Т. 1. Тб., Изд-во Акад. наук Груз. ССР, 1956, с. V—VIII.

299. დ. უზნაძის შრომები. [ბიბლიოგრაფია]. — წგ-ში: დ. უზნაძე. შრომები. ტ. 1. თბ., საქ. სსრ მეცნ. აკად. გამ-ბა, 1956, გვ. IX—XXIV.

Труды Д. Н. Узнадзе. [Библиография] — В кн.: Д. Узнадзе. Труды. Т. 1. Тб., Изд-во Акад. наук Груз. ССР, 1956, с. IX—XXIV.

300. ნათაძე რ. ზოგადი ფსიქოლოგია. თბ., თბილ. უნ-ტის გამ-ბა, 1956, 577 გვ.

დ. უზნაძის შესახებ: გვ. 140—143, 489—514, 533—538.

Натадзе Р. Общая психология. Тб., Изд-во Тбил. ун-та, 1956, 577 т. — О Д. Н. Узнадзе, с. 140—143, 489—514, 533—538.

301. სარიშვილი ტ. დ. უზნაძის პედაგოგიური მოღვაწეობის მნიშვნელობა. — წგ-ში: სარიშვილი ტ. სკოლა და პედაგოგიური მიმდინარეობა რევოლუციამდელ საქართველოში. თბ., სამეცნიერო-მეთოდური კაბინეტის გამ-ბა, 1956, გვ. 289—291.

Саришвили Т. О значении педагогической деятельности Д. Узнадзе. — В кн.: Саришвили Т. Школа и педагогические течения в дореволюционной Грузии. Тб., Изд-во Научно-методического кабинета, 1956, с. 289—291.

302. სარიშვილი ტ. დ. ნ. უზნაძის ცხოვრება-მოღვაწეობა და პედაგოგიური შეხედულებანი. — წგ-ში: სარიშვილი ტ. სკოლა და პედაგოგიური მიმდინარეობა რევოლუციამდელ საქართველოში. თბ., სამეცნიერო-მეთოდური კაბინეტის გამ-ბა, 1956, გვ. 248—271.

Саришвили Т. Жизнь, деятельность и педагогические взгляды Д. Узнадзе. — В кн.: Саришвили Т. Школа и педагогические течения в дореволюционной Грузии. Тб., Изд-во Научно-методического кабинета, 1956, с. 248—271.

303. ტოროშელიძე ლ. ქუთაისის სახალხო უნივერსიტეტი. [გამგეობის წევრია დ. უზნაძე]. — ქუთაისის პედ. ინ-ტის შრომები, 1956, ტ. XV, გვ. 267.

Торшелидзе Л. Кутаисский народный университет. [Член правления Д. Узнадзе]. — Труды Кутаисского пед. ин-та, 1956, т. XV, с. 267.

304. Выготский Л. С. Избранные психологические исследования. Мышление и речь. Проблемы психологического развития ребенка. [О экспериментальном исследовании образования поня-

ტი დ. ნ. უზნაძე]. მ., Из-во АПН РСФСР, 1956, с. 253—254, 181—182.

305. Ковалгин В. М. Некоторые замечания по теории установки Д. Н. Узнадзе. [По поводу статьи А. С. Прайгшвили «О понятии установки в системе советской психологии» в журн. «Вопросы психологии», 1955, № 3]. — Вопросы психологии, 1956, № 5, с. 125—132.

306. Кутелия А. А. О принципиальных позициях теории установки Д. Н. Узнадзе. — Вопросы психологии, 1956, № 5, с. 28—37. — Библиогр.: 12 назв.

1957

307. გორგაძე ე. უზნაძის შრომების I ტომი. [უზნაძე დ. შრომები. ტ. 1. თბ., საქ. სსრ მეცნ. აკად. გამ-ბა, 1956. რეც.]. — კომუნისტური აღზრდისათვის, 1957, № 11, გვ. 94—95.

გიორგაძე ზ. I том трудов Д. Н. Узнадзе. [Узнадзе Д. Н. Труды. Т. 1. Тб., Изд-во Акад. наук Груз. ССР, 1956. Рец.]. — Комунистури აგრძისათვის, 1957, № 11, с. 94—95.

308. ნათაძე რ. ფსიქოლოგიური მეცნიერება. [დ. უზნაძის შრომების მიმოხილვა]. — კრ-ში: თბილისის სახელმწიფო უნ-ტი. დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის 40 წლისთავზე. საიუბილეო კრებული. 1917—1957. თბ., თბილ. უნ-ტის გამ-ბა, 1957, გვ. 223—244.

ნათაძე რ. Психологические науки. [Обзор трудов Д. Узнадзе]. — В сб.: Тбилисский государственный университет к 40-летию Великой Октябрьской Революции. Юбилейный сборник. 1917—1957. Тб., Изд-во тбил. ун-та, 1957, с. 223—244.

309. ჟღენტე ს. სტალინის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის 40 წლისთავზე. — კრ-ში: თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის 40 წლისთავზე. საიუბილეო კრებული. 1917—1957. თბ., თბილ. უნ-ტის გამ-ბა, 1957. 767 გვ.

დ. უზნაძის შესახებ: გვ. III, VII, X.

Жгенти С. Тбилисский государственный университет имени Сталина к 40-летию Великой Октябрьской Социалистической Революции. — В сб.: Тбилисский государственный университет к 40-летию Великой Октябрьской Социалистической Революции. Юбилейный сборник. 1917—1957. Тб., Изд-во Тбил. ун-та, 1957. 767 с.

О Д. Н. Узнадзе: с. III, VII, X.

310. ფრანგიშვილი ა. ფსიქოლოგიური მეცნიერება საქართველოში ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის 40 წლისთავზე. [დ. უზნაძის ძირითადი შრომების მიმოხილვა]. — ფსიქოლოგია. 11 (საქ. სსრ მეცნ. აკად. ფსიქოლოგიის ინ-ტის შრომები), 1957, გვ. 5—43.

Прангишвили А. Психологическая наука в Грузии к 40-летию Октябрьской Социалистической Революции, [Обзор основных трудов Д. Узнадзе]. — Психология. 11. (Труды Ин-та психологии Акад. наук Груз. ССР), 1957, с. 5—43.

311. Надирашвили Ш. Первый том трудов Д. Н. Узнадзе. — Заря Востока, 1957, 23 февр., с. 3.

312. Натაძე რ. Вопросы мышления и речи в трудах психологов Грузинской ССР. [Д. Узнадзе и др.]. — Вопросы психологии, 1957, № 6, с. 91—107.

313. Рубинштейн С. Л. Бытие и сознание. М., Изд-во Акад. наук СССР, 1957. 328 с.

О Д. Н. Узнадзе: с. 227.

314. Ходжава З. И. К вопросу о теории установки Д. Н. Узнадзе. [По поводу статьи А. А. Кутелия «О принципиальных позициях теории установки Д. Н. Узнадзе» в журн. «Вопросы психологии». 1956, № 21]. — Вопросы психологии, 1957, № 1, с. 125—132.

315. Эльконин Д. Б. Проблема установки, ее теория и факты. [По поводу статьи А. С. Прангишвили «О понятии установки в системе советской психологии». — Вопросы психологии, 1955, № 3]. — Вопросы психологии, 1957, № 3, с. 123—130.

316. Natadze R. Die Hand als Factor der Wahrnehmung der Raumrichtungen. М., Изд-во АПН РСФСР, 1957. 11 с.

317. Sato K. Japanese studies on the transposition problem. — Psychologia, 1957, n. 1, p. 22—29.

1958

318. იოსელიანი ა. საქართველო საბჭოთა კავშირის დიდ სამამულო ომში (1941—1945). თბ., საქ. სსრ მეცნ. აკად. გამ-ბა, 1958. 535 გვ. — დ. უზნაძის შესახებ: გვ. 292—293.

Иоселиани А. Грузия в Великой Отечественной войне Советского Союза. (1941—1945). Тб., Изд-во Акад. наук Груз. ССР, 1958. 535 с. — О Д. Н. Узнадзе: с. 292—293.

319. როსტევეანოვა ლ. სიზმრის პრობლემა. [დ. უზნაძის განწყობის თეორია]. — კომუნისტური აღზრდისათვის, 1958, № 2, გვ. 58—61.

Ростеванова Л. Проблема сновидения. [О «теории установки» Д. Узнадзе]. — Комунистури агардиситиси, 1958, № 2, с. 58—61.

320. Прангишвили А. С. Некоторые замечания по дискутируемым вопросам теории установки. [О «теории установки» Д. Узнадзе]. — Вопросы психологии, 1958, № 4, с. 135—143.

321. Узнадзе Дмитрий Николаевич. — Большая Советская Энциклопедия. Второе издание, т. 51. (Дополнительный том). М., 1958, с. 299.

322. Sato K. Psychotherapeutic implications of Zen.—*Psychologia*, 1958, № 1, p. 213—218.

1959

323. Mark May, Henry Marray, Haodley Cantril. Some Glimpses of Soviet Psychology.—*The American Psychologist*, 1959, N 6, p. 306—307

324. Natadze R. G. Die Hand als Factor der Wahrnehmung der Raumrichtungen. Actes du 15-n Congres International de Psychologie Bruxelles de 1957.—*Acta Psychologica*, 1959, v. XV, pp. 264—296.

325. Yatabe T. Psychology of Thinking. V. 4. Tokyo: Baifikan. 1959. (На япон. яз.).

1960

326. Запорожец А. В. Развитие произвольных движений. М., Изд-во АПН РСФСР, 1960. 430 с. — О Д. Н. Узнадзе: с. 185, 342, 343, 346, 356, 357, 365, 373, 374, 377, 388.

327. Натадзе Р. Г. Экспериментальные основы теории установки. Д. Н. Узнадзе. — В сб.: Психологическая наука в СССР, т. 2, 1960, М., Акад. педагог. наук РСФСР, с. 144—167.

328. Прангишвили А. С. Общепсихологическая теория установки. — В сб.: Психологическая наука в СССР, т. 2, 1960, М., Акад. педагог. наук РСФСР, с. 126—143.

329. Ходжава З. И. Проблема навики в психологии. Тб., Изд. Акад. наук Груз. ССР, 1960. 296 с. — О Д. Н. Узнадзе: с. 180—241.

330. Natadze R. Emergence of Set on the Basis of Imaginal Situations—British Journ. of Psychology, 1960, vol. 51, № 3, p. 237—245.

1961

331. Natadze R. Studies on thought and speech problems by psychologists of the Georgian SSR.—Recent Soviet Psychology. Ed. O' Connor, „Pergamon Press“, Oxford-London, 1961, p. 304—327.

1962

332. ნათაძე რ. საქართველოში მეცნიერული ფსიქოლოგიის ფუძემდებელი. [რ. უზნაძე]. — მნათობი, 1962, № 2, გვ. 161—166.

Натадзе Р. Основатель научной психологии в Грузии. [Д. Узнадзе]. — Мнათობი, 1962, № 2, с. 161—166.

333. Будилова Е. А. На совещании по философским вопросам физиологии высшей нервной деятельности и психологии. [Обзор]. [О «понятие установки» Д. Узнадзе]. — Вопросы философии, 1962, № 7, с. 143.

334. Грашенков Н. И., Латаш Л. П. и Фейгенберг И. М. Основные вопросы структуры рефлекторного действия и их методологическая оценка. [О теории установки Д. Узнадзе]. — Вопросы философии, 1962, № 8, с. 41.

335. Матюшкин А. М. и Сохин Ф. А. Всесоюзное совещание по философским вопросам физиологии высшей нервной деятельности и психологии. [О теории установки Д. Узнадзе]. — Вопросы психологии, 1962, № 4, с. 178.

336. Натадзе Р. О роли фиксированной установки в константности восприятия величины. — Вопросы психологии, 1962, № 5, с. 45—57.

337. Шеварев П. А. Об основных положениях предложенной Д. Н. Узнадзе теории установки. — Вопросы психологии, 1962, № 5, с. 95—106.

338. Natadze R. G. Experimental Foundations of the Theory of Set of D. N. Usnadze.—Psychological Science in the USSR, Washington, 1962, v, 2, p. 203—235.

339. Natadze R. G. On the Psychological Nature of Stage Impersonation.—British Journ. of Psychology, 1962, N 3—4, p. 421—429.

1963

341. ფრანგიშვილი ა. დ. უზნაძის სამეცნიერო მემკვიდრეობა (განწყობის თეორია) თანამედროვე ფსიქოლოგიის აქტუალურ პრობლემათა შუქზე. — ფსიქოლოგია (საქ. სსრ მეცნ. აკად. ფსიქოლოგიის ინტის შრომები), ტ. 14, 1963, გვ. 3—29; 1 ფ. პორტრ.

Прангишвили А. Научное наследие Д. Узнадзе (теория установки) в свете актуальных проблем современной психологии. — Психология (Труды Ин-та психологии Акад. наук Груз. ССР), т. 14, 1963, с. 3—29, 1 л. портр.

342. Баиндурашвили А. Г. К вопросу о природе иллюзии Шарпантье. — В сб.: Экспериментальные исследования по психологии установки. Т. 2. Тб., Изд-во Акад. наук Груз. ССР, 1963, с. 57—62.

343. Бассин Ф. В. Сознание и «бессознательное». [«Теория установки» Д. Узнадзе]. — В сб.: Философские вопросы физиологии высшей нервной деятельности и психологии. М., Изд-во Акад. наук СССР, 1963, с. 462—474, 722.

344. Бочоришвили А. Как следует изучать теорию установки Д. Н. Узнадзе. [К дискуссии в журн. «Вопросы психологии»]. — Вопросы психологии, 1963, № 6, с. 149—155.

345. Григолава В. В. Некоторые условия создания установки на количественное отношение. — В сб.: Экспериментальные исследования по психологии установки. Т. 2. Тб., Изд-во Акад. наук Груз. ССР, 1963, с. 77—80.

346. Философские вопросы физиологии высшей нервной деятельности и психологии. М., Изд-во Акад. наук СССР, 1963, 672 с. — О «теории установки» Д. Н. Узнадзе см.: Н. И. Гращенков, Л. П. Латаш, И. М. Фейгенберг с. 46, 56; М. А. Мазманян, с. 594, 595; Л. О. Долин, с. 601; А. С. Прангишвили, с. 614—617; М. С. Лебединский, с. 654; А. А. Меграбян, с. 685, 687.

1964

347. ხოჯავა ო. განწყობის შეცვლის ძირითადი კანონი დ. უზნაძის განწყობის თეორიაში. თბ., „მეცნიერება“, 1964, 177 გვ. (საქ. სსრ მეცნ. აკად. დ. უზნაძის სახ. ფსიქოლოგიის ინ-ტი).

Ходжава З. И. Ассимилятивная иллюзия и основной закон смены установки. 1964, 177 с. (Акад. наук Груз. ССР. Ин-т психологии им. Д. Н. Узнадзе).

348. Узнадзе Дмитро Миколайвич. — Узнадзе Дмитрий Николаевич. — Украинская Советская Энциклопедия, т. 15, Киев, 1964, с. 89. (На укр. яз.).

349. Brozek J. Several Soviet Psychologies.-Contemporary Psychology. A journal of reviews, 1964, v. IX, N 3. p. 100—104.

1965

350. ზოქორიშვილი ა. არაცნობიერის პრობლემა დ. უზნადის განწყობის თეორიაში. — მაცნე, 1965, № 2, გვ. 28—43.

Бочоришвили А. Проблема бессознательного в теории установки Д. Н. Узнадзе. — Мачне, 1965, № 2, с. 28—43.

351. დ. უზნადის წიგნი ინგლისურ ენაზე. [აშშ-ში გამოიცა დ. უზნადის მონოგრაფია „განწყობის ფსიქოლოგია“]. — თბილისი, 1965, 6 დეკ., გვ. 3.

Книга Д. Узнадзе на английском языке [В США вышла монография Д. Узнадзе «Психология установки»]. — Тбилиси, 1965, 6 дек., с. 3.

1966

352. Бжалава И. Т. Контрастная иллюзия или эффект последействия фигуры. — В сб.: Экспериментальные исследования по психологии установки. Т. 3. Тб., «Мецნიереба», 1966, с. 33—46.

353. Бочоришвили А. Т. Проблема бессознательного в теории установки Д. Н. Узнадзе. — Вопросы психологии, 1966, № 1, с. 152—155.

354. Микушкин Г. Психология и современность. [Д. Узнадзе и грузинская психологическая школа]. — Заря Востока, 1966, 24 дек. с. 3.

355. Прангишвили А. С. Узнадзе Дмитрий Николаевич. [Краткая биография]. — В кн.: Узнадзе Д. Психологические исследования. М., «Наука», 1966, с. 1—5.

356. Natadze R. G. Problems de la Psychologie du langage dans les travaux des Psychologues de Georgie.—Bulletin de Psychologie, 1966, 247, XIX, 8—12, pp. 662—673.

357. Natadze R. G. Some Experimental Data on the Role of Set in the Constancy of Size Perception, Tbilisi, 1966, State University. Papers on the Occasion of the XVIII International Congress of Psychology, v. 124, pp. 1—24.

358. Prangishvili A. S. Set: A Concept in General Psychology. — XVIII International Congress of Psychology 14 Symposium. 1966. Experimental Analysis of Set, Moscow, 1966, p. 42—56.

1967

359. ბერულავა ნ. დიმიტრი უზნაძე. ცხოვრება და შემოქმედება. თბ., „მეცნიერება“, 1967. 274 გვ. 1 ფ. პორტრ. (საქ. სსრ მეცნ. აკადემია. დ. უზნაძის სახ. ფსიქოლოგის ინ-ტი).

რეც.: ნეფარიძე ჯ. მონოგრაფია დ. უზნაძეზე. — სახალხო განათლება, 1968, 3 აპრ., გვ. 4.

Берулава Н. Дмитрий Николаевич Узнадзе. Жизнь и творчество. Тб., «Мецნიერება», 1967, 273 с. 1 л. портр. (Акад. наук Груз. ССР. Ин-т психологии им. Д. Узнадзе).

Рец.: Непаридзе Ж. Монография о Д. Н. Узнадзе. — Сахалхо განათლება, 1968, 3 აპრ., ს. 4.

360. ნადირაშვილი შ. განწყობის შეცვლის კანონის ერთი ვარიანტის შესახებ. (ხოჯავა ზ. განწყობის შეცვლის ძირითადი კანონი დ. უზნაძის განწყობის თეორიაში. თბ., „მეცნიერება“, 1964, რეც.). — მაცნე, 1967, № 1, გვ. 193—303.

Надирашвили Ш. Об одном варианте закона смены установки. (Ходжава З. И. Ассимилятивная иллюзия и основной закон смены установки. Тб., «Мецნიერება», 1964, Рец.). — Мацне, 1967, № 1, с. 293—303.

361. სირბილაძე პ. სასარგებლო ნაშრომი. [უზნაძე დ. შრომები. ტ. 5. ბავშვის ფსიქოლოგია. სასკოლო ასაკის ფსიქოლოგია. თბ., „მეცნიერება“, 1967, რეც.]. — ქუთაისი, 1967, 6 ოქტ., გვ. 3.

Сирбиладзе П. Полезный труд. [Узнадзе Д. Н. Труды. Т. 5. Психология ребенка. Психология школьного возраста. Тб., 1967. Рец.]. — Кутаиси, 1967, 6 окт., с. 3.

362. ფრანგიშვილი ა. ფსიქოლოგიური მეცნიერება საქართველოში. [დ. უზნაძე — მეცნიერული ფსიქოლოგიის ფუძემდებელი საქართველოში]. — სკოლა და ცხოვრება, 1967, № 11, გვ. 37—42.

Прангишвили А. С. Психологическая наука в Грузии. [Д.

Узнадзе—основоположник научной психологии в Грузии]. — Скола да цховреба, 1967, № 11, с. 37—42.

363. Баркалая А. Л. Экспериментальный метод Д. Н. Узнадзе выработки понятий при изучении мышления душевнобольных. — Сб., «Психологические методы исследования в клинике». Л., 1967, с. 51—53.

364. Бжалава И. Т. К проблеме бессознательного в теории установки Д. Н. Узнадзе. — Вопросы психологии, 1967, № 1, с. 155—159.

365. Натадзе Р. Психологическая наука в Грузии за 50 лет. — Вопросы психологии, 1967, № 4, с. 17—33.

366. Петровский А. В. Узнадзе и психологическое исследование установки. — В кн.: Петровский А. В. История Советской психологии. Формирование основ психологической науки. М., «Просвещение», 1967, с. 315—318.

367. Прангишвили А. С. Исследования по психологии установки. Тб., «Мецниереба», 1967, 340 с.

368. Sato S. D. T. Suzuki, Zen and LSD 25.—Psychologia, 1967, 10, p. 129—132.

1968

369. ბოჭორიშვილი ა. აკადემიკოსი დიმიტრი უზნაძე. — ლენინელი (ზეესტაფონი), 1968, 22 ოქტ., გვ. 2.

Бочоришвили А. Академик Дмитрий Узнадзе. — Ленинели (Зестафони), 1968, 22 окт., с. 2.

370. ნათაძე რ. თბილისის უნივერსიტეტის დედალი საქართველოში ფსიქოლოგიური მეცნიერების ჩამოყალიბება-განვითარებაში. [დ. უზნაძის როლი საქართველოში მეცნიერული ფსიქოლოგიის განვითარების დარგში]. თბ., 1968. 18 გვ. (თბილისის სახ. უნ-ტის საიუბილეო სესია 1918—1968).

Натадзе Р. Роль Тбилисского университета в основании и в развитии психологической науки в Грузии. [Роль Д. Узнадзе в развитии научной психологии в Грузии]. Тб., 1968. 18 с. (Тбилисский Гос. ун-т. Юбилейная научная сессия 1918—1968).

371. ნათაძე რ. ფსიქოლოგიური მეცნიერება საქართველოში. — საბავშვო ენციკლოპედია, ტ. 7. თბ., „ნაკადული“, 1968, გვ. 410—415.

Натадзе Р. Психологическая наука в Грузии. — Детская энциклопедия, т. 7. Тб., «Накадули», 1968, с. 410—415.

372. ნეფარიძე ჯ. მონოგრაფია დ. უზნაძეზე. [ბ. ბერუღავა. დი-
მიტრი უზნაძე. ცხოვრება და შემოქმედება. თბ., „მეცნიერება“, 1967.
274 გვ.]. — სახალხო განათლება, 1968, 3 აპრ., 1 გვ. 4.

Непаридзе Ж. Монография о Д. Узнадзе. [Берулава Н. Дми-
трий Узнадзе. Жизнь и творчество. Тб., «Мецნიერება», 1967. 274
с.]. — Сахалხო განათლება, 1968, 3 აპრ., ს. 4.

373. ფრანგიშვილი ა. უზნაძე დიმიტრი ნიკოლოზის ძე (1886—
1950). — კრ-ში: სახალხო განათლების ქართველი მოღვაწეები და სა-
ხალხო მასწავლებლები. კრ. 3. თბ., „განათლება“, 1968, გვ. 284—296.

Прангишвили А. Узнадзе Дмитрий Николаевич (1886—
1950). — В сб.: Деятели народного образования и народные учи-
теля в Грузии. Сб. 3. Тб., «Ганатლება», 1968, с. 284—296.

374. Бассин Ф. В. Проблема «бессознательного». (О несозна-
ваемых формах высшей нервной деятельности). М., «Медицина»,
1968, 488 с. — О. Д. Н. Узнадзе: с. 223, 401.

375. Водзинская В. В. Понятия установки, отношения и цен-
ностной ориентации в социологическом исследовании. — Фило-
софские науки, 1968, № 2, с. 48—54.

376. Натაძე Р. Роль Тбилисского университета в развитии
психологической науки в Грузии. [Роль Д. Узнадзе в развитии
научной психологии в Грузии]. Тб., 1968. 18 с. (Тбилисский Госу-
дарственный ун-т. Юбилейная научная сессия 1918—1968).

377. Узнадзе Дмитрий Николаевич. — Педагогическая энци-
клопедия, т. 4. М., 1968, с. 351.

378. Brozek J. Special issue on Georgian psychology.—Soviet
Psychology, 1968/69, 7 (2), p. 1—55.

379. Natadze R. G. Fifty Years of Psychology in Georgia.—So-
viet Psychology, 1968—69, v. 7, N 2, pp. 33—47.

380. Natadze R. The Role of Tbilisi University in the deve-
lopment of psychological science in Georgia. Тб., 1968. 22p. (Tbilisi
State University Session 1918—1968).

381. Prangishvili A. S. The concept of set in Soviet psychology
in the light of research by the Georgian psychological school.—Sovi-
et Psychology, 1968—1969, v. 7, N 2, p. 21—32.

382. Sato K. Zen from a personological viewpoint.—Psycho-
logia, 1968, 11, p. 3—24.

383. გულუა ვ. დ. უზნაძის განწყობის ფსიქოლოგია და ადამიანის მორალური სრულყოფის ზოგიერთი საკითხი. — აღ. წულუკიძის სახ. ქუთაისის სახ. პედაგოგიური ინ-ტის შრომები, 1969, ტ. 32, გვ. 66—72.

Гулуа В. Психология установки Д. Узнадзе и некоторые вопросы моральной полноценности человека. — Труды Кутаисского Гос. пед. ин-та им. Ал. Цулукидзе, 1969, т. 32, с. 66—72.

384. ნორაკიძე ვლ. მონოგრაფია დიმიტრი უზნაძეზე. [ბ. ბერულავა. დიმიტრი უზნაძე. ცხოვრება და შემოქმედება. თბ., „მეცნიერება“, 1967, 274 გვ. რეც.]. — ლიტერატურული საქართველო, 1969, 7 თებ., გვ. 3.

Норакидзе В. Монография о Дмитрий Узнадзе. [Берулава, Н. Дмитрий Николаевич Узнадзе. Жизнь и творчество. Тб., «Мецниереба», 1967., 274 с. Рец.]. — Литературиლი საქართველო, 1969, 7 ფებრ.

385. მდिवანი В. Наш университет. Прожить жизнь замечательно. [Воспоминание о Д. Узнадзе]. — Молодежь Грузии, 1969, 18 сент., с. 3.

386. Пушкин В. Бессознательное: Факты и гипотезы. Восприятие разных объектов как неравных в опытах известного сов. психолога Д. Узнадзе было названо иллюзией установки. — Молодежь Грузии, 1969, 24 июля, с. 3—4.

387. Шерозия А. К проблеме сознания и бессознательного психического. Опыт исследования на основе данных психологии установки. I. Тб., «Мецниереба», 1969. 380 с.

388. Bassin F. V. Consciousness and the Unconscious.—A Handbook of Contemporary Soviet Psychology. Edited by Michael Cole. Irving Maltzman. Foreword by A. N. Leont'ev, A. R. Luria and A. A. Smirnov New York. London. Basic Books, Inc., Publishers, 1969, p. 399—420.

389. Bernshtein, N. A. Methods for Developing Physiology as Related to the Problems of Cybernetics.—A Handbook of Contemporary Soviet Psychology. Edited by Michael Cole. Irving Maltzman New York. London. Basic Books, Inc., Publishers, 1969, p. 441—452.

390. Feigenberg. I. M. Probabilistic Prognosis and its Significance in Normal and Pathological Subjects.—A Handbook of Contemporary Soviet Psychology. Edited by Michael Cole. Irving Maltzman. Foreword by A. N. Leont'ev, A. R. Luria and A. A. Smir—

New York. London. Basic Books, Inc., Publishers. 1969, p. 354—369.

391. Hritzuk J., Unruh W. and Herzog R. Some Soviet approaches to the study of personality.—The Canadian Psychologist, 1969, V. 10, N. 1. p. 32—48.

392. Kasamatsu A. and Hirai T. An encephalographic study on the Zen meditation (Zazen).—Psychologia, 1969, N 12, p. 205—225.

393. Natadze R. G. Experimental Foundations of Uznadze's Theory of Set.—A Handbook of Contemporary Soviet Psychology. Edited by Michael Cole. Irving Maltzman. Foreword by A. N. Leont'ev, A. R. Luria and A. A. Smirnov. New York, London, Basic Books Inc. Publishers, 1969, p. 603—624.

394. Prangiszwili A. S. Psychologia nastamienia. Warszawa, Państwowe wydawnictwo naukowe. 1969, 160 s.

1970

395. Гертцог Р. Л. Характеристика установки лингвистического кода. [О теории установки Д. Н. Узнадзе]. — В сб.: Экспериментальные исследования по психологии установки. IV. Тб., «Мецниереба», 1970, с. 208—267.

396. Зурабашвили А. Д. Психология установки Д. Н. Узнадзе в аспекте некоторых проблем персодологии. — В сб.: Понятия установки и отношения в медицинской психологии (Материалы симпозиума 23/XII—25/XII 1968 г.). Тб., «Мецниереба», 1970, с. 83—90.

397. Grigolawa W. Die Wahrnehmung relevanter und irrelevanter Reizerreger. — Ideen des exakten Wissens, 1970, N. 6, S. 318—320.

398. Hritzuk J. and Janzen H. A Soviet and Western Concept of Set.—Alberta Journal of Educational Research, 1970, vol. XVI, No. 4, December.

399. Sakamoto T. Learning and thinking. In: Azuma, H. (ed. Thinking and Language. Tokyo Univ. Press, 1970, Chapt. 5, p. 123—167. (На япон. яз.).

1971

400. ბეალავა ი. პათოფსიქოლოგიური მუშაობის ძირითადი შედეგები და პერსპექტივები. — მაცნე. (ფილოსოფიის, ფსიქოლოგიის, ეკონომიკისა და საშობროლოის სერია), 1971, № 3, გვ. 49—60. — ბიბლიოგრაფია: 61 სსწ.

Бжалава И. Основные результаты и перспективы психологической работы. — Мацне. (Серия философии, психологии, экономики и права), 1971, № 3, с. 49—60. — Библиოტრ.: 61 назв.

401. მდივანი ვლ. ჩემი უნივერსიტეტი. ნარკვევი. [მოგონებები: დ. უზნაძე და სხვ.]. — ცისკარი, 1971, № 12, გვ. 64—75.

Мдивани Вл. Мой университет. Очерк. [Воспоминание о Д. Н. Узнадзе и др.] — Цискари, 1971, № 12, с. 64—75.

402. რუვინსკი ლ. დ. ნ. უზნაძის თეორია და თანამედროვეობა. ფსიქოლოგია სკოლას. — სახალხო განათლება, 1971, 25 აგვ., გვ. 2.

Рувинский Л. Современность и теория Д. Узнадзе. Психология школы. — Сахалხო განათლება, 1971, 25 ავგ., с. 2.

403. გრიგოლავა ვ. საბჭოთა ფსიქოლოგიის განვითარების ახალი ეტაპი. — მაცნე (ფილოსოფიის, ფსიქოლოგიის, ეკონომიკისა და სოციალური მეცნიერების სერია), 1971, № 4, გვ. 65—67.

Григолава В. Новый этап в развитии советской психологии. — Мацне (Серия философии, психологии, экономики и права), 1971, № 4, с. 65—67.

404. Зарандия М. И. К вопросу о развитии умственных операций у детей дошкольного возраста. — Вопросы психологии, 1971, № 5, с. 100—109. — Резюме на англ. яз.

405. Натაძე Р. Г. 50 лет психологической науки в Советской Грузии. — Материалы IV всесоюзного съезда общества психологов. (Тбилиси. 21—24 июня 1971 г.). Тб., «Мецნიერება», 1971, с. 989—990.

406. Чхарტიшвили Ш. Н. Некоторые спорные проблемы психологии установки. [О «теории установки» Д. Узнадзе]. Тб., «Мецნიერება», 1971, 274 с.

407. Natadze R. G. A pszichologia 50 éve Gruzsiában. — A beallitottak pszichologiaja. Szerkesztette és a bibliográfiát összeallította Dr. Molnár István Budapest, Akadémiai Kiadó, p. 1971, p. 23—39.

408. Prangisvili, A. Sz. A beallitogas fogalma a szovjet pszichologia rendszerében, a gruz iskola kutatásainak megvilágításán. — A beallitottak pszichologiaja. Szerkesztette és a bibliográfiát összeallította Dr. Molnár István. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1971, p. 9—22.

409. Cshartisvili S. N. Szűkseglet és beallitotas. — A beallitottak pszichologiaja. Szerkesztette és a bibliográfiát összeallította. Dr. Molnár István. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1971, p. 335—342.

410. Cshartisvili S. N. A szűkseglet hatasa a moralis es esztetikai értékek percepciojara, illetve valasztasora.—Abeallitodas pszichologiaja. Szerkesztette es a bibliografiat Aösszeallította. Dr. Molnar Istvan. Budapest, Akademiai Kiado, 1971, p. 343—435.

1972

411. დონგუზაშვილი ნ. ქართველ ფსიქოლოგთა წარმატება. [ფსიქოლოგთა XX საერთაშორისო კონგრესი ტოკიოში]. — თბილისი, 1972, 17 ოქტ., გვ. 3.

Донгузашвили Н. Успехи грузинских психологов. [XX международный конгресс психологов в Токио]. — Тбилиси, 1972, 17 окт., с. 3.

412. როსტომაშვილი ელ. სუბიექტურ-იდეალისტური „თამაშის ესთეტიკური თეორიის“ კრიტიკა დ. უზნაძის მიერ. — საბჭოთა ხელოვნება, 1972, № 5, გვ. 8—13.

Ростомашвили Эл. Критика Дмитрием Узнадзе субъективно-идеалистической «эстетической теории игры». — Сабчота хелოვნება, 1972, № 5, с. 8—13.

413. Гибш Г. и Ферверг М. Введение в марксистскую социальную психологию. М., «Прогресс», 1972. 296 с.

О Д. Н. Узнадзе: с. 156.

414. Натадзе Р. Психологическая наука в Грузии к 50 летию СССР. — Вопросы психологии, 1972, № 5, с. 24—38.

415. Прангишвили А. 30 лет Института психологии им. Д. Н. Узнадзе Академии наук Грузинской ССР (1941—1971 гг.). [Д. Н. Узнадзе— Основоположник научной психологии в Грузии]. — В сб.: 30 лет Ин-та психологии имени Д. Н. Узнадзе (1941—1971). Тб., «Мецნიერება», 1972, с. 5—25.

416. Прангишвили А. С. Установка и деятельность. — Вопросы психологии, 1972, № 1, с. 3—9.

417. Frith Uta. The Georgian school of psychology: impressions from a visit to Tbilisi.—Bull Br. Psychol. Soc., 1972, № 25, pp. 197—201.

418. Usnadze's volume illusion.—Encyclopedia of psychology. Edited by H. J. Eysenck, W. Arnold, R. Meili. Volume 3. Search Press. London, 1972, p. 367.

419. გრიგოლავა ვ. ფსიქოლოგები—დიდ მასწავლებელს. ეძღვნება დ. უზნაძეს. [Психологические исследования посвященные 85 летию Д. Н. Узнадзе. Под ред. А. С. Прангишвили. Сборник статей. Тб., «Мецნიერება», 1973, 404 с.] — კომუნისტი, 1973, 3 ოქტ., გვ. 3-4.

Григолава В. Психологи—большому учителю. Посвящается Д. Узнадзе. [Психологические исследования посвященные 85 летию Д. Н. Узнадзе. Под ред. А. С. Прангишвили. Сборник статей. Тб., «Мецნიერება», 1973, 404 с.] — Комунисти, 1973, 3 окт., с. 4.

420. Абульханова К. А. О субъекте психической деятельности. Методологические проблемы психологии. М., «Наука», 1973. О Д. Н. Узнадзе: с. 239, 241—242.

421. Шерозия А. Е. К проблеме сознания и бессознательного психического. Опыт интерпретации и изложения общей теории. Т. 2. Тб., «Мецნიერება», 1973. 522 с. — О Д. Н. Узнадзе: с. 353—366.

422. Natadze, R. Die Role der Universität Tbilisi bei der Entwicklung der Psychologie in Georgia.—Wissenschaftliche Zeitschrift. 22 Jahrgang Gesellschafts-und sprachwissenschaftliche Reihe. Friedrich-Schiller Universität. Jena. 1973, Heft 3, 497—509.

1974

423. Вопросы инженерной и социальной психологии. [Попытка изучения некоторых вопросов социальной и инженерной психологии в свете теории установки Д. Узнадзе]. Ред. Ш. А. Надирашвили. Тб., «Мецნიერება», 1974. 184 с.

Содержание: Ш. А. Надирашвили, Т. А. Нониашвили, Н. В. Томеишвили. Осуществление и оценка двигательной активности в сенсомоторном поле человека. — Г. В. Кирия. О роли установки в процессе опознания. — Д. Т. Купрашвили. О некоторых особенностях сенсомоторной активности человека в измененном визуальном поле (по материалам построения образа). — Г. Чаганова. Влияние категорий принадлежности «свое» «несвое» на процесс восприятия. — М. Л. Гомелаури. Взаимоотношение роли и аттитюда в социальном поведении личности. — Г. А. Маградзе. Установка к определенной социальной группе и конформность. — Д. А. Чарквиани. Степени коммуникаторного противоречия созданные убеждающим сообщением и смена социальной

установки. — С. А. Арзумян. Психологическая природа асоциальных установок.

424. Григолава В. Пути исследования личности. [По теории установки Д. Узнадзе]. — Учительская газета, 1974, 20 июля, с. 2.

425. Григолава В. Юбилейный сборник, посвященный Д. Н. Узнадзе. [Психологические исследования посвященные 85-летию со дня рождения Д. Н. Узнадзе. Тб., «Мецნიერება», 1973. Рец.]. — Вопросы психологии, 1974, № 4, с. 167—169.

426. Надирашвили Ш. А. Понятие установки в общей и социальной психологии. Тб., «Мецნიერება», 1974, 170 с.

427. Узнадзе Д. Н. [Основоположник научной психологии в Грузии]. — Академия наук СССР. Академия наук СССР и развитие Грузинской науки 1924—1974. Тб., «Мецნიერება», 1974, с. 173—177 с портр.

428. Kussmann Thomas. Sowjetische Psychologie: Auf der Suche nach der Methode Verlag Hans Huber, Bern-Stuttgart Wien. 1974, s. 51, 63, 64, 86, 239, 311, 313, 316—321, 323—331, 347, 348—349, 385, 387, 409, 427, 439, 513, 609.

1975

429. კარტოზია ბ. დ. უზნადის სოციოლოგიური შეხედულებანი.— თბილ. უნ-ტის შრომები, 1975, ტ. 169 (სკკპ ისტორია, მეცნიერული კომუნიზმი, მარქსისტულ-ლენინური ფილოსოფია), გვ. 207—215. — რეზიუმე რუს. და ინგლ. ენ.

Картозия Б. Н. Социологические взгляды Д. Н. Узнадзе. — Труды Тбил. гос ун-та, 1975, т. 169 (История КПСС. Научный коммунизм. Марксистско-ленинская философия), с. 207—215. — Резюме на рус. и англ. яз.

430. ნადირაშვილი შ. განწყობის ზოგადი და სოციალურ-ფსიქოლოგიური კანონზომიერებანი. — წგ-ში: ნადირაშვილი შ. პიროვნების სოციალური ფსიქოლოგია. თბ., თბილ. უნ-ტის გამ-ბა, 1975, გვ. 315—413.

Надирашвили Ш. Общие и социально-психологические закономерности установки. — В кн.: Надирашвили Ш. Социальная психология личности. Тб., Изд-во Тбил. Гос. ун-та, 1975, с. 315—413.

431. ნეფარიძე უ. სოციალური წარმოდგენების განვითარება სკოლამდელ ასაკში. — მაცნე. ფილოსოფიის, ფსიქოლოგიის, ეკონომიკისა და სამართლის სერია, 1975, № 1, გვ. 34—42.

Непаридзе Ж. И. Развитие социальных представлений в дошкольном возрасте. — Известия. Серия философии, психологии, экономики и права, 1975, № 1, с. 34—42.

432. ჩხარტიშვილი შ. განწყობა და ცნობიერება. თბ., „მეცნიერება“, 1975, 240 გვ.

დ. უზნაძის შესახებ: გვ. 3—4, 17, 19, 23, 25, 38—63, 67—78, 104—107, 130, 144—146, 190—191, 194.

Чхартишвили Ш. Н. Установка и сознание. Тб., «Мецნიერება», 1975. 240 с.

О Д. Н. Уznaдзе: с. 3—4, 17, 19, 23, 25, 38—63, 67—78, 104—107, 130, 144—146, 190—191, 194.

433. Асмолов А. Г. Деятельность и установка. Сообщения I. Фундаментальная идея Д. Н. Уznaдзе. II. Некоторые парадоксы проблемы первичной установки. — Новые исследования в психологии, 1975, № 42, с. 3—7.

434. Асмолов А. Г. и Ковальчук М. А. К проблеме установки в общей и социальной психологии. — Вопросы психологии, 1975, № 4, с. 11—22.

435. Ковда Д. И. Концепция установки Д. Н. Уznaдзе и творческая направленность художника. — Научные доклады высшей школы. Философские науки, 1975, № 2, с. 141—145.

436. Норакидзе В. Г. Методы исследования характера личности. Тб., «Мецნიერება», 1975. 241 с.

О Д. Н. Уznaдзе: с. 6—11.

437. Прангишвили А. Психологические очерки. Тб., «Мецნიერება», 1975. 111 с.

О Д. Н. Уznaдзе: с. 46, 48, 49, 64, 66, 69, 70, 73, 75, 77, 81.

1976

438. გრიგოლავა ვ. კონტრასტული ილუზია, არაცნობიერი და განწყობა. — მაცნე. ფილოსოფიის, ფსიქოლოგიის, ეკონომიკისა და სპორტის სერია, 1976, № 4, გვ. 74—85.

დ. უზნაძის შესახებ: გვ. 74, 75, 78, 79, 84, 85.

Григолава В. Контрастные иллюзии, непознаваемое и настроение. — Известия. Серия философии, психологии, экономики и права, 1976, № 4, с. 74—85.

О Д. Н. Уznaдзе: с. 74, 75, 78, 79, 84, 85.

439. ხოჯავა ზ. და სურგულაძემ. ინსტრუქციის როლი სხვადასხვა დონეზე მდებარე წრეებით შექმნილი განწყობის მოქმედებაში. — მაცნე. ფილოსოფიის, ფსიქოლოგიის, ეკონომიკისა და სამართლის სერია, 1976, № 3, გვ. 140—145.

დ. უზნაძის შესახებ: გვ. 140.

Ходжава З. И. и Сургуладзе М. Т. Роль инструкции при действии установки, созданной расположенными на разных уровнях кругами. — Известия. Серия философии, психологии, экономики и права, 1976, № 3, с. 140—145.

О Д. Н. Узнадзе: с. 140.

1977

440. ალანია ნ. დიმიტრი უზნაძის დაკვირვებანი ნიკოლოზ ბარათაშვილის შემოქმედებაზე. — ცისკარი, 1977, № 10, გვ. 143—145.

Алания Н. Наблюдения Димитрия Узнадзе над творчестве Николоза Бараташвили. — Цискари, 1977, № 10, с. 143—145.

441. ბოგვერაძე ლ. პირველად თბილისის კონსერვატორიაში. [დისერტაციის დაცვა თემაზე ხელოვნებათმცოდნეობის კანდიდატის ზარისხის მოსაპოვებლად. ი. გერსამია „ვოკალური შემსრულებლობის ზოგიერთი საკითხი აკად. დ. უზნაძის განწყობის თეორიის მიხედვით“]. — კომუნისტი, 1977, 22 თებ., გვ. 4.

Богверадзе Л. Впервые в Тбилисской консерватории. [Защита диссертации на тему соискание ученой степени кандидата искусствознания. И. Герсамия «Некоторые вопросы вокального исполнения согласно теории установки Д. Узнадзе»]. — Комунисти, 1977, 22 февр. с. 4.

442. კარტოზია ბ. დიმიტრი უზნაძე — წგ-ში: კარტოზია ბ. ნარკვევები ქართული სოციოლოგიური აზრის ისტორიიდან. (XX ს. 10—30-იანი წლები) თბ., თბილ. უნ-ტის გამ-ბა, 1977, გვ. 5—21.

Картозия Б. Димитрий Узнадзе. — В кн.: Очерки из истории Грузинской социологической мысли. (10—30 гг. XX в.) Тб., Изд-во Тбил. ун-та, 1977, с. 5—21.

443. კარტოზია ბ. სოციოლოგიის საკითხები დ. უზნაძის შრომებში. — განთიადი, 1977, № 2, გვ. 167—171.

Картозия Б. Н. Вопросы социологии в трудах Д. Узнадзе. — Гантиади, 1977, № 2, с. 167—171.

444. Узнадзе Димитрий Николаевич. — Большая Советская Энциклопедия. 3-е изд., т. 26, 1977, с. 523.

445. გეგეჭკორი მ. დ. უზნაძე მხატვრული შემოქმედების შესახებ. — თეატრალური მოამბე, 1979, № 6, გვ. 22—25.

Гегечкори М. Д. Узнадзе о художественном творчестве. — Театралури моამბე, 1979, № 6, с. 22—25.

446. დ. უზნაძის მემორიალი. [დაიდგა თბილისის უნივერსიტეტის ეზოში]. — კომუნისტი, 1979, 4 ოქტ., გვ. 3.; თბილისი, 1979, 4 ოქტ., გვ. 3.; თბილისის უნივერსიტეტი, 1979, 8 ოქტ., გვ. 3.

Мемориал Д. Узнадзе [поставлен во дворе Тбилисского университета. — Комунисти, 1979, 4 окт., с. 3; Тбилиси, 4 окт., с. 3; Тбилиსის უნივერსიტეტი, 1979, 8 окт., с. 3.

447. ნათაძე რ. ფსიქოლოგიური მეცნიერება თბილისის უნივერსიტეტში. 1918—1979. თბ., თბილ. უნ-ტის გამ-ბა, 1979. 19 გვ.

Натадзе Р. Психологические науки в Тбилиском университете. 1918—1979. Тб., Изд-во Тбил. ун-та. 1979. 19 с.

448. ციციშვილი მ. დიდი მეცნიერის ჩსოვნას. — გაზაფხული (ბ. ძნელაძის სახ. პიონერთა და მოსწავლეთა რესპ. სასახლე), 1979, 18 იანვ., გვ. 2.

Цицишвили М. Памяти большого ученого. — Газапхული (Респ. дворец пионеров и школьников им. Б. Дзnelაძე), 1979, 18 янв., с. 2.

1980

449. ღურმიშიძე ს. მოგონების რამდენიმე ფურცელი (დ. უზნაძე და სხვ.). — მნათობი, 1980, № 2, გვ. 175—177.

Дурмишидзе С. Несколько листов из воспоминаний. (Д. Узнадзе и др.) — მნათობი, 1980, № 2, с. 175—177.

450. კარტოზია ბ. დ. უზნაძის სოციოლოგიური შეხედულებანი (1910—1920 წ.წ.). თბ., თბილ. უნ-ტის გამ-ბა, 1980. 56 გვ.

Картозия Б. Н. Социологические воззрения Д. Н. Узнадзе (1910—1920 гг.). Тб., Изд-во Тбил. ун-та, 1980, 56 с.

451. ფრანგიშვილი ა. დიმიტრი უზნაძე. — სამშობლო, 1980, დეკ., № 25, გვ. 6, სურ-ით.

Франгишвили А. С. Димитрий Узнадзе. — Самшობლო, 1980, декабрь, № 25, с. 6, с портр.

452. შანიძე ა. დემეტრედან დიმიტრამდე. ვუძღვნი დიმიტრი უზნაძის ხსოვნას. — ფსიქოლოგია, ტ. XV, 1980, გვ. 3—11.

Шанидзе А. Г. От Деметрея до Димитрия. Посвящаю памяти Д. Узнадзе. — Психология, т. XV, 1980, с. 3—11.

453. XXIInd International Congress of Psychology Leipzig, GDR. July 6—12, 1980, Volume II. Abstract Guide. Leipzig, 1980. 682 p.

About D. N. Uznadze: Magradze G. The set towards a social group and conformity, p. 434, Norakidze V. A complex method of study of the integral structure of person's set and its components, p. 435, Asmolov A. G. On the problem of attitudes' place and functions in personal behavior, p. 436; Nadirashvili S. The theory of set as the general psychological theory of human activity. p. 437; Schwarz H. Modifizierung des Selbstkonzeptes Durch Selbst-Objektivierung, p. 437, Alkhazishvili A. The specific nature of functional needs in human action, p. 438; Frohburg I. Selbsterfahrungs als Ausbildungselement für Psychotherapeuten, p. 439; Imedadze N. The Dynamics of set and objectificational levels in speech activity, p. 440; Bakharava N. and Shiryayev E. The study of social-psychological aspects of formation of attitude to labour activity, p. 442.

დ. უზნაძის გარდაცვალება და დაკრძალვა
СМЕРТЬ И ПОХОРОНЫ Д. Н. УЗНАДЗЕ

454. აკადემიკოსი დ. უზნაძე. [ნეკროლოგი]. ხელმოწერა: საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია. სტალინის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნ-ტი. ფსიქოლოგიის ინ-ტი. სტალინის სახ. თბილისის სახელმწ. უნ-ტის ფსიქოლოგიის კათედრა. — კომუნისტი, 1950, 14 ოქტ., გვ: 4; Заря Востока 1950, 14 окт., с. 4.

Академик Д. Н. Узнадзе. [Некролог]. Подпись: Академия наук Груз. ССР. Тбилисской Гос. ун-т им. Сталина. Ин-т психологии. Кафедра психологии Тбилисского ун-та. — Комунисти, 1950, 14 окт., с. 4., Заря Востока, 1950, 14 окт., с. 4.

455. ნათაძე რ. აკადემიკოსი დ. ნ. უზნაძე [ნეკროლოგი]. — მეცნიერება და ტექნიკა, 1950, № 11, გვ. 29—30.

Натадзе Р. Академик Д. Н. Узнадзе. [Некролог]. — Мецნიереба და техника, 1950, № 11, с. 29—30.

456. საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოში. [დადგენილება საქ. სსრ მეცნ. აკად. ნამდვ. წევრის პროფ. დ. ნ. უზნაძის ხსოვნის უკვდავსაყოფად]. — კომუნისტი, 1950, 18 ოქტ., გვ. 1.

В Совете Министров Груз. ССР. [Постановление о увековечивании памяти действительного члена Акад. наук Груз. ССР Д. Н. Узнадзе]. — Комунисти, 1950, 18 окт., с. 1.

457. ფრანგიშვილი ა. დ. უზნაძე — დიადი ქართველი მეცნიერი და საზოგადო მოღვაწე. — სახალხო განათლება, 1950, 25 ოქტ., გვ. 3.

Прангишвили А. Д. Н. Узнадзе — большой грузинский ученый и общественный деятель. — Сахалхо განათლება, 1950, 25 окт., с. 3.

დაბადების წლისთავები
Г О Д О В Ш И Н Ы Р О Ж Д Е Н И Я

დაბადების 70 წლისთავი
70 Л Е Т С О Д Н Я Р О Ж Д Е Н И Я

458. ბოჭორიშვილი ა. და ფრანგიშვილი ა. დიდი ქართველი მეცნიერი და საზოგადო მოღვაწე. — კომუნისტი, 1956, 20 დეკ., გვ. 3.

Бочоришвили А. и Прангишвили А. Большой грузинский ученый и общественный деятель. — Комунисти, 1956, 20 дек., с. 3.

დაბადების 75 წლისთავი
75 Л Е Т С О Д Н Я Р О Ж Д Е Н И Я

459. ბაინდურაშვილი ა. დიდი მეცნიერი. — თბილისის უნივერსიტეტი, 1961, 9 დეკ., გვ. 2.

Баиндурашвили А. Большой ученый. — Тбилисис университети, 1961, 9 дек., с. 2.

460. გველესიანი ზ. ქართული მეცნიერული ფსიქოლოგიის მამამთავარი. — ლენინელი (ზესტაფონი), 1961, 27 დეკ., გვ. 2.

Гвелесиანი З. Основоположник Грузинской научной психологии. — Ленинели (Зестафони), 1961, 27 дек., с. 2.

461. გორგაძე ა. დიდი მეცნიერი და პედაგოგი. — სოფლის ცხოვრება, 1961, 24 დეკ., გვ. 2 პორტრ-ით.

Горгадзе А. Большой ученый и педагог. — Соплис цховრება, 1961, 24 дек., с. 2 с портр.

462. გრიგოლავა ვ. დიდი ფსიქოლოგი. — კომუნისტი, 1961, 20 დეკ., გვ. 4.

Приголава В. Крупный психолог. — Комунисти, 1961, 20 дек., с. 4.

463. დ. უზნაძის ხსოვნის აღსანიშნავად. [თბილისის სახელმწ. უნივერსიტეტის ფილოსოფიის ფაკულტეტის სამეცნ. საბჭოს საჯარო სხდომა]. — სახალხო განათლება, 1961, 13 დეკ., გვ. 4.

Памяти Д. Уznaдзе. [Публичное заседание ученого совета философского факультета Тбилисского Гос. ун-та]. — Сахалхо ганатлеба, 1961, 13 дек., с. 4.

464. ლომსაძე ც. პროფ. დ. უზნაძის დაბადების 75 წლისთავს მიეძღვნა. [თბილ. სახ. უნ-ტის ფილოსოფიის ფაკ-ის სამეცნიერო საბჭოს საჯარო სხდომა]. — თბილისის უნივერსიტეტი, 1961, 16 დეკ., გვ. 1.

ლომსაძე ც. Посвящалось 75 летию со дня рождения проф. Д. Уznaдзе. [Публичное заседание ученого совета философского факультета Тбил. Гос. ун-та]. — Тбилисის უნივერსიტეტი, 1961, 16 დეკ., ს. 1.

465. მჭედლიშვილი გ. დიდი ქართველი მეცნიერი და საზოგადო მოღვაწე. — სახალხო განათლება, 1961, 20 დეკ., გვ. 3 პორტრ.

მჭედლიშვილი გ. Большой грузинский ученый и общественный деятель. — Сахалхо განატლეба, 1961, 20 დეკ., ს. 3 ს პორტრ.

466. ნათაძე რ. დიდი მეცნიერი და საზოგადო მოღვაწე. — თბილისი, 1961, 18 დეკ., გვ. 2.

ნათაძე რ. Большой ученый и общественный деятель. — Тბილისი, 1961, 18 დეკ., ს. 2.

467. ნათაძე რ. მეცნიერული ფსიქოლოგიის ფუძემდებელი საქართველოში. — მნათობი, 1962, № 2, გვ. 161—165.

ნათაძე რ. Основоположник научной психологии в Грузии. — მნათობი, 1962, № 2, ს. 161—165.

468. ნეფარიძე ე. მან ასეთი გზა განვლო. — ახალგაზრდა კომუნისტები, 1961, 19 დეკ., გვ. 3.

ნეფარიძე ე. Он прошел такой путь. — ახალგაზრდა კომუნისტი, 1961, 19 დეკ., ს. 3.

469. ფსიქოლოგია. (საქ. სსრ მეცნ. აკად. ფსიქოლოგიის ინ-ტის შრომები 14). მიძღვნილია დ. უზნაძის დაბადებიდან 75 წლისთავისადმი. თბ., საქ. სსრ მეცნ. აკად. გამ-ბა, 1963. 280 გვ.

ფსიქოლოგია. [Акад. наук Груз. ССР. Ин-т психологии им. Д. Н. Уznaдзе 14]. Посвящается 75-летию со дня рождения Д. Н. Уznaдзе. Тб., Изд-во Акад. наук Груз. ССР, 1963. 280 с.

470. უზნაძის სახელობის ფსიქოლოგიის ინსტიტუტისა და საქართველოს ფსიქოლოგთა საზოგადოების გაერთიანებული სამეცნიერო სესიის მასალები, მიძღვნილი დ. უზნაძის დაბადებიდან 75 წლისთავისადმი. თბ., საქ. სსრ მეცნ. აკად. გამ-ბა, 1961, 29 გვ.

Материалы объединенной научной сессии Института психологии им. Д. Уznaдзе и О-ва психологов Грузии, посвященной

75-ლეთიუ სო დნა როჯდენი დ. უზნადზე. ტბ., იზდ-ვო აკად. ნაუკ გრუზ. სსრ, 1961, 29 ს.

471. იმედაძე ნ. ვადაუიყიყი პსიხოლოგ. — ჰარა ვოსოკა, 1961, 20 დეკ., ს. 3 ს პორტრ.

472. ჭრელაშვილი ნ. ვ. ოსნოვოპოლოჟნიკ ნაციონალური სკოლა პსიხოლოგოვ. — ჰარა ვოსოკა, 1961, 20 დეკ., ს. 2 ს პორტრ.

დაბადების 80 წლისთავი

80 ЛЕТ СО ДНЯ РОЖДЕНИЯ

473. ბუალაშვილი ი. დიდი ქართველი ფსიქოლოგი და პედაგოგი. — სკოლა და ცხოვრება, 1967, № 1, გვ. 74—81.

ბჟალაშვილი ი. ბოლშოი გრუზინური პსიხოლოგი და პედაგოგი. — სკოლა და ცხოვრება, 1967, № 1, ს. 74—81.

474. გრიგოლაშვილი ვ. დიდი მეცნიერი და მოქალაქე. — თბილისი. 1966, 20 დეკ. გვ. 3.

გრიგოლაშვილი ვ. ბოლშოი უჩენი და გრადანი. — თბილისი. 1966, 20 დეკ., ს. 3.

475. გრიგოლაშვილი ვ. დიდი ქართველი ფსიქოლოგი. — ლენინელი (ზესტაფონი), 1966, 24 დეკ., გვ. 3.

გრიგოლაშვილი ვ. ბოლშოი გრუზინური პსიხოლოგი. — ლენინელი (ზესტაფონი), 1966, 24 დეკ., ს. 3.

476. დ. უზნადის დაბადებიდან 80 წლის შესრულების გამო. — მნათობი, 1967, № 9, გვ. 166—168.

კ 80-ლეთიუ სო დნა როჯდენი დ. ნ. უზნადზე. — მნათობი, 1967, № 9, ს. 166—168.

477. ფრანგიშვილი ა. დიდი ქართველი მეცნიერი და საზოგადო მოღვაწე. — სახალხო განათლება, 1966, 21 დეკ., გვ. 2.

ფრანგიშვილი ა. ბოლშოი გრუზინური უჩენი და ობშესოვნური დეაქტელი. — სახალხო განათლება, 1966, 21 დეკ., ს. 2.

478. კ 80-ლეთიუ სო დნა როჯდენი დ. ნ. უზნადზე, — ვოპროსი პსიხოლოგიი, 1967, № 2, ს. 23—25.

479. ნათაძე რ. ოსნოვოპოლოჟნიკ პსიხოლოგიური სკოლა ვ გრუზიი. — ვეჩერური თბილისი, 1966, 20 დეკ., ს. 3, ს პორტრ.

480. ფრანგიშვილი ა. ჯიზნი ვ ნაუკე. — ჰარა ვოსოკა, 1966, 24 დეკ., ს. 3.

85 ЛЕТ СО ДНЯ РОЖДЕНИЯ

481. ბუალავა ი. დიდი ქართველი ფსიქოლოგი. — საქართველოს კომუნისტი, 1972, № 8, გვ. 62—70.

Бжалава И. Большой грузинский психолог. — Сакартвелოს კომუნისტი, 1972, № 8, с. 62—70.

482. სამხარაძე ნ. დიმიტრი უზნაძე — ბავშვის ფსიქოლოგიის დიდი მკვლევარი—დაწყებითი სკოლა და სკოლამდელი აღზრდა, 1971, № 4, გვ. 65—69.

Самхарадзе Н. Дмитрий Узнадзе— крупный исследователь детской психологии. — Дацხეбити სკოლა და სკოლამდელი აგრძა, 1971, № 4, с. 65—69.

483. სირბილაძე პ. მსოფლიო მასშტაბების მეცნიერი.—ქუთაისი, 1972, 17 ნომბ., გვ. 3.

Сирбиладзе П. Ученый мирового масштаба. — Кутаиси, 1972, 17 ноября, с. 3.

484. Психологические исследования посвященные 85-летию со дня рождения Д. Н. Узнадзе. Под ред. А. С. Прангишвили. Тб., «Мецნიერება», 1973, 403 с. с чер. — Часть текста на англ., нем. и франц. яз. — Резюме статей на англ., нем. и франц. яз.

Содержание: А. Прангишвили. Узнадзе Дмитрий Николаевич (Краткая биография), с. 5—7,—R. L. Herzog and W. R. Unruh Toward a Unification of the Uznadze theory of Set and Western Theories of Human Functioning, p. 132—139.—J. Hritzuk and H. Janzen. A Comparison of Ustanovka and Einstellung: Uznadze and Luchins, p. 140—146.—Д. И. Рамишвили. К понятию субъекта и объекта в психологии Д. Н. Узнадзе, с. 316—326.

Рец.: Григолава В. В. Юбилейный сборник, посвященный Д. Н. Узнадзе. — Вопросы психологии, 1974, № 4, с. 167—168.

90 ЛЕТ СО ДНЯ РОЖДЕНИЯ

485. ართილაყვა ა. დიდი მეცნიერი. — საბჭოთა აჭარა, 1976, 18 დეკ., გვ. 4.

Артилакვა А. Большой ученый. — Сабчота Ачара, 1976, 18 дек., с. 4.

486. გრიგოლავა ვ. დ. უზნაძე.—მაცნე. ფილოსოფიის, ფსიქოლო-
გიის, ეკონომიკისა და სამართლის სერია, 1977, № 1, გვ. 145—149.

Григолава В. Д. Уznaძე. — Известия. Серия философии,
психологии, экономики и права, 1977, № 1, с. 145—149.

487. დიდი მეცნიერის გახსენება. — გაზაფხული (ბ. ძნელაძის
სახ. პიონერთა და მოსწავლეთა რესპ. სასახლე), 1977, 15 იანვ., გვ. 3.

Воспоминания о большом ученом. — Газапхული (Респ. дво-
рец пионеров и школьников им. Б. Дзnelაძე), 1977, 15 янв., с. 3.

488. ნათაძე რ. ქართული მეცნიერული ფსიქოლოგიის ფუძე-
მდებელი. — თბილისი, 1976, 29 დეკ., გვ. 3, სურ-ით.

Натаძე Р. И. Основоположник психологической науки в
Грузии. — Тбилиси, 1976, 29 дек., с. 3, с портр.

489. Натаძე რ. ი. და გაბაშვილი ზ. Основоположник психо-
логической науки в Грузии. — Вечерний Тбилиси, 1977, 21 янв.,
с. 3, с портр.

ქირითადი შრომების სამიხველი

УКАЗАТЕЛЬ ОСНОВНЫХ ТРУДОВ

- ადამიანის ქცევის ფორმები 107
 Формы поведения человека
- ანრი ბერგსონი 50
 Анри Бергсон
- აღქმა და წარმოდგენა 70
 Восприятие и представление
- ბავშვის ფსიქოლოგია 131
 Психология ребенка
- განწყობის ფსიქოლოგიის ექსპერიმენტული საფუძვლები 143
 Экспериментальные основы психологии установки
- დაჯგუფების ცდები სკოლის წინარე ასაკში 119
 Опыты группирования в дошкольном возрасте
- ენის შინაფორმა 132
 Внутренняя форма языка
- ექსპერიმენტული ფსიქოლოგიის საფუძვლები. ტ. 1. 67
 Основы экспериментальной психологии. т. 1.
- ზოგადი ფსიქოლოგია 104
 Общая психология
- ლეიბნიცის Petites perceptions-თა ადგილი ფსიქოლოგიაში 47
 Petites perceptions Лейбница и их место в психологии
- მნიშვნელობის წვდომის პრობლემისათვის (შინაარსი და საგანი) 72
 К проблеме постижения значения (Содержание и предмет)
- მოძრაობის სისწრაფის ილუზია 105
 Иллюзия скорости движения
- ორგანული მსოფლმხედველობა 44
 Органическое мировоззрение
- სახელდების ფსიქოლოგიური საფუძვლები 59
 Психологические основы наименования
- შრომები. ტ. I. 146
 ტ. 2., 148
 ტ. 3—4., 152
 ტ. 5. 155
 ტ. 6. 158
- Труды. Т. 1.
 Т. 2.
 Т. 3—4
 Т. 5.
 Т. 6
- ყურადღების არსის პრობლემისათვის 135
 К проблеме сущности внимания
- Экспериментальные основы психологии установки 149
 Impersonalia 58

სახელთა სპიკერი

- აბაშელი ა. მასზე 17
 აბაშიძე ერ. 280
 აბაშიძე კ. 207
 აბაშიძე კ. (მასზე) 35, 242
 ალანია ნ. 440
 ართილაყვა ა. 485
 არსენიშვილი ი. (მასზე) 128

 ბაინდურაშვილი ა. 459
 ბარათაშვილი ნ. (მასზე) 1, 54
 ბეჟიშვილი ვლ. 275
 ბერგსონი ა. (მასზე) 50, 66
 ბერულავა ნ. 359
 ბერულავა ნ. (მასზე) 372
 ბზვანელი ლ. 213, 235
 ბჟალავა ი. 400, 473, 481
 ბოგვერაძე ლ. 441
 ბოჭორიშვილი ა. 185, 350, 369, 458
 ბოჭორიშვილი ა. (რედ.) 148

 გეგეჭკორი მ. 445
 გერსამია ი. 441
 გველესიანი ი. 42, 45, 51, 460
 გორგაძე ე. 307
 გოგიბერიძე მ. 268
 გორგაძე ა. 461
 გრდემლი 221
 გრიგოლავა ვ. 403, 419, 438, 462, 474
 475, 486
 გრიშაშვილი ი. (მასზე) 122, 209, 214,
 262, 264
 გულუა ვ. 383

 დამსწრე მანდილოსანი 236
 დამსწრე ქალი 237
 დანელია ს. 263
 დანელია ს. (მასზე) 52

 დიანა 202, 240
 დონგუზაშვილი ნ 411
 ღურშიშიძე ს. 449

 ერეკლე მეორე (მასზე) 217

 ვარვილი 214

 ზდანოვიჩი გ. (მასზე) 34

 იმ-ამ 215
 იოსელიანი ა. 318

 კარტოზია ბ. 429, 442, 443, 450
 კახაბერი 223
 კორღა 243

 ლანგე ნ. 171
 ლეიზიცი (მასზე) 47, 263
 ლომაძე ც. 464
 ლორთქიფანიძე ი. 252
 ლურია ა. 174

 მამულაშვილი მ. 276
 მდივანი ვლ. 401
 მესერი ა. 171
 მიონა 190
 მირიანაშვილი პ. 224
 მიულერი 160, 161
 მუმლი 264
 მჭედლიშვილი გ. 465

 ნადირაშვილი მ. 360, 430
 ნათაძე რ. 177, 180, 182, 277, 286,
 289, 300, 308, 332, 370, 371, 447,
 455, 466, 467, 488
 ნათაძე რ. (რედ.) 155
 ნარქანი 244

ნეფარიძე ე. 372, 431, 468
ნორაკიძე ელ. 384

ოცხელი ი. (მასზე) 125

ფლენტი ს. 309

რ-ლი ნ. 16

როსტევეანოვა ლ. 319

როსტომიშვილი ელ. 412

რუჟანსკი ლ. 402

სააკაძე გ. (მასზე) 198

სამხარაძე ნ. 482

სარიშვილი ტ. 291, 301, 302

სირბილაძე პ. 361, 483

სოკრატე (მასზე) 203

სუმბათაშვილი (მასზე) 212

სურგულაძე მ. 439

ტოროშელიძე ლ. 303

ფარი 195, 206

ფრანგიშვილი ა. 269, 291, 310, 341,
362, 373, 451, 457, 458, 477

ფრანგიშვილი ა. (რედ.) 146, 158

ფრანგიშვილი ა. (მასზე) 117

ჭიჭიძე გ. 189, 295

შანიძე ა. 452

შანშიაშვილი ალ. (მასზე) 211

ჩეხოვი ა. (მასზე) 9

ჩხარტიშვილი შ. 185, 279, 432

ცაცქიშვილი მ. 448

ძიძიგური ვ. 265

წვერი 230

ჭავჭავაძე ი. (მასზე) 6, 192, 197

ჭიჭინაძე ალ. (მასზე) 39

ხოჯავა ზ. 164—170, 172, 173, 347, 439

ხოჯავა ზ. (რედ.) 152

ჭორჭაძე არ. (მასზე) 41, 242, 250, 252

Указатель имен

- Абашели А.** (О нем) 18
Абашидзе И. 274
Абашидзе К. 207
Абашидзе К. (О нем) 35, 242
Абашидзе Эр. 280, 296
Абульханова К. А. 420
Алания Н. 440
Арзумян С. А. 423
Арсенишвили И. М. (О нем) 128
Артилаква А. 485
Асмолов А. Г. 433, 434
- Баиндурашвили А.** 342, 459
Бараташвили Н. (О нем) 1, 54
Баркалая А. Л. 363
Бассин Ф. В. 343, 373
Бежишвили Вл. 275
Бергсон А. (О нем) 50, 66
Берулава Н. 359
Берулава Н. (О нем) 372
Бжалава И. Т. 352, 364, 400, 473
 481
Бзванели Л. 213, 235
Богверадзе Л. 441
Бочоришвили А. 185, 344, 350, 353,
 369, 458
Бочоришвили А. (Ред.) 148
Будилова Е. А. 333
- Варвили** 214
Водзинская В. В. 375
Выгодский Л. С. 304
- Габашвили З.** 489
Гвелесиани З. 460
Гвелесиани И. 42, 45, 51
Гегечкори М. 445
Гедеванишвили Д. 292
- Герсамия И.** 441
Гертцог Р. Л. 395
Гибш Г. 413
Гиоргадзе Э. 307
Гогиберидзе М. 268
Гомелаури М. Л. 423
Горгодзе А. 461
Грашенков Н. И. 334, 346
Грдемли 221
Григолава В. 345, 403, 419, 424, 425
 438, 462, 474, 475, 486.
Гришашвили И. (О нем) 122, 214,
 262, 264
Гулуа В. 383
- Дамсцре кали** 237
Дамсцре мандилосани 236
Данелия С. 263
Данелия С. (О нем) 52
Джорждадзе Ар. (О нем) 41, 242,
 250, 252
Дзидзигури В. 265
Диана 202, 240
Долин Л. О. 346
Донгузашвили Н. 411
Дурмишидзе С. 449
- Жгенти С.** 309
- Запорожец А. В.** 326
Зарандия М. И. 404
Зданевич Н. (О нем) 34
Зурабашвили А. Д. 396
- Им-ам** 215
Имедадзе Н. 471
Иоселиани А. 318
Иракий второй (О нем) 217

Каргозия Б. Н. 429, 442, 443, 450
Кахабери 223
Кикодзе Г. 189, 295
Кирия Г. В. 423
Ковалгин В. М. 305
Ковальчук М. А. 434
Ковда Д. И. 435
Колбановский В. Н. 296
Корди 243
Кутелия А. 306
Кутелия А. А. (О нем) 314
Купрашвили Д. Т. 423

Ланге Н. 171
Латаш Л. П. 334, 346
Лебединский М. С. 346
Лейбниц (О нем) 47, 263
Леонтьев А. Н. 296
Ломсадзе Ц. 464
Лордкипанидзе И. 252
Лурия А. Р. 174

Маградзе Г. А. 423
Мазманян М. А. 296, 346
Мамулашвили М. 276
Матюшкин А. М. 335
Мдивани В. 385, 401
Меграбян А. А. 346
Мессер А. 171
Миона 190
Микушкин Г. 354
Мирианшвили П. 224
Мумли 264
Мchedlishvili Г. 465
Мюллер 160, 161

Надирашвили Ш. А. 311, 360, 423,
426, 430
Надирашвили Ш. А. (Ред.) 423
Наркани 244
Натадзе Р. Г. 177, 180, 182, 277, 286,
289, 293, 300, 308, 312, 327, 332,
336, 365, 370, 371, 376, 405, 415,
447, 455, 466, 467, 479, 488,
489
Натадзе Р. Г. (Ред.) 155

Непаридзе Ж. И. 372, 431, 468
Нониашвили Т. А. 423
Норакидзе В. Г. 384, 436

Оцхели И. (О нем) 125

Петровский А. В. 366
Прангишвили А. С. 269, 291, 296,
297, 305, 310, 315, 320, 328, 341,
346, 355, 362, 367, 373, 415, 416
437, 451, 457, 458, 477, 480, 484.
Прангишвили А. С. (Ред.) 146, 149,
153, 158, 419, 484
Прангишвили А. С. (О нем) 117
Пушкин В. 386

Р-л Н. 16
Рапишвили Д. И. 484
Ростеванова Л. 319
Ростомашвили Эл. 412
Рубинштейн С. Л. 313
Рувинский Л. 402

Саакадзе Г. (О нем) 198
Самхарадзе Н. 482
Саришвили Т. 290, 301, 302
Сирбиладзе П. 361, 483
Сократ (О нем) 203
Сохин Ф. А. 335
Сумбаташвили (О нем) 212
Сургуладзе М. Т. 439

Томеншвили Н. В. 423
Тороцелидзе Л. 303

Фари 195, 206
Фейгенберг И. М. 334, 346
Форверг М. 414

Х. Е. 191
Ходжава З. И. 164—170, 172, 173,
314, 329, 347, 439
Ходжава З. И. (Ред.) 152

Цеври 230
Цицкишвили М. 448

Чавчавадзе И. (О нем) 8, 192, 107
Чаганова Г. 423
Чарквиани Д. А. 423
Чехов А. (О нем) 7
Чичинадзе Ал. (О нем) 39
Чрелашвили Н. В. 472
Чхартисвили Ш. Н. 185, 279, 406, 432

Шанидзе А. 452
Шаншиашвили Ал. (О нем) 211
Шеварев П. А. 337
Шерозия А. Е. 387, 421

Эльконин Д. Б. 296, 315

Alhasishvili A. 453
Arnold W. 418
Asmolov A. G. 453

Bakhareva N. 453
Bassin F. V. 388
Bernshtein N. A. 389
Brozek J. 349, 378

Cshartisvili S. N. 409, 410

Eysenck H. J. 418

Feigenberg I. N. 390
Frohburg I. 453

Grigolawa W. 397

Haodley Cantril 323
Henry Murray 323
Hertzog R. L. 391, 484
Hirai T. 392
Hritzuk J. 391, 398, 484

Imedadze N. 453

Janzen H. 398, 484

Kasanatsu A. 392
Kussmann Thomas 428

Lambercier M. 281
Leont' ev A. N. 388, 390, 393
Luria A. R. 388, 390, 393

Magradze G. 453
Mark May 323
Meili R. 418

Nadirashvili Sh. 453
Nataдзе R. G. 315, 324, 330, 331, 338, 339, 356, 357, 379, 380, 393, 407, 422
Norakidze V. 453

Piadet J. 281
Prangisvili A. S. 358, 381, 394, 408
Prith V. 417

Sakamoto T. 399
Sato K. 317, 322, 382
Sato S. D. 368
Scharz H. 453
Shiryaev E. 453
Smirnov A. A. 388, 390, 393
Suzuki Z. 368

Unruh W. 391

Veber d. 78

Willowoll A. 267

Yatabe T. 294, 325

Z 197

Z (О нем) 7

შინაარსი — СОДЕРЖАНИЕ.

დიმიტრი უზნაძე (სამეცნიერო და საზოგადოებრივი მოღვაწეობის მოკლე ნარკვევი), Дмитрий Николаевич Узнадзе (краткий очерк научной и обществен- ной деятельности)	5 25
Dimitri N. Uz nadze (A Short Review of his Sciениftc and Public Acti- vities)	46
დიმიტრი უზნაძის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ძირითადი თარიღები	65
Основные даты жизни и деятельности Д. Н. Узнадзе	68
დიმიტრი უზნაძის შრომები	71
Труды Дмитрия Николаевича Узнадзе	71
დიმიტრი უზნაძის რედაქციით გამოცემული შრომები	95
Труды, вышедшие под редакцией Д. Н. Узнадзе	95
ლიტერატურა დიმიტრი უზნაძის შესახებ	100
Литература о Д. Н. Узнадзе	100
დ. უზნაძის გარდაცვალება და დაკრძალვა	138
Смерть и похороны Д. Н. Узнадзе	138
დაბადების წლისთავები	139
Годовщины рождения	139
ძირითადი შრომების საძიებელი	144
Указатель основных трудов	144
სახელთა საძიებელი	145
Указатель имён	147